

לקוטי תורה • פרשת חקת • מאמר 9

ביאור ענין עלי באר כו'

ביאור ענין "עלי באר" וכו'

ה"באר" שנחפרת מלמטה, העלאת מיין נוקבין באמצעות עבודתנו, מגיעה למעלה מן ה"מעייין" הנובע מעצמו: הניצוצות שבה מושרשים בתוהו, למעלה מתיקון, והנקודה הנמוכה ביותר קרובה ביותר לאור המקיף את כל העולמות.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/chukas/9

הנקודה

ה"באר" שנחפרת מלמטה, העלאת מיינ נוקבין באמצעות עבודתנו, מגיעה למעלה מן ה"מעייין" הנובע מעצמו: הניצוצות שבה מושרשים בתוהו, למעלה מתיקון, והנקודה הנמוכה ביותר קרובה ביותר לאור המקיף את כל העולמות.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

הביאור נפתח בשאלת הזוהר: כיצד יכולה באר שנחפרה לתת מים למעיין הנובע מכינה? התשובה היא שמיינ נוקבין שמעלים באמצעות תפילה ומצוות הם ניצוצות מחכמה ומכתר של תוהו, ששורשם נעלה יותר מתיקון. שיר השירים משבח את כנסת ישראל כ"מעייין גנים" וכ"באר מים חיים", והם מקבילים לשני הסדרים של הספירות שבספר הבהיר: אור ישר מלמעלה, שעליו "אנו יודעים", ואור חוזר מלמטה, שבו מלכות היא כתר, ושאותו "איננו יודעים". המעיין הוא מלכות כפי שכבר נתבררה, המעבירה את השפע של בינה אל הגנים; הבאר היא המים הנוקביים שלה, שרק עבודתנו יכולה להעלות. הנשמות נובעות בעיקר ממים אלה. באמצעות משל הבהיר על המלך המקיף את בניו, הטקסט מראה מדוע הנמוך ביותר – מלכות, עשיה ובעל התשובה – קרוב ביותר לסוכב. בעבודה, הבאר היא המצוות המעשיות ולימוד התורה הוא המעיין; השירה מושכת כוח מן הבאר העליונה, כך שההעלאה מגיעה ל"בכל מאודך", והמצוות הן ה"משענות" שבאמצעותן הנשמות "הולכות".

מבנה

1	שורשם הנעלה של המים הנוקביים	2-11
	מיינ נוקבין הם ניצוצות מחכמה של תוהו, המוארים על ידי כתר של תוהו ונעלים מחכמה ובינה של תיקון; לכן הבאר שנחפרה יכולה להשפיע למעיין של בינה.	
2	מעייין ובאר: שני הסדרים שבספר הבהיר	4-31
	עשר הספירות נמשכות מלמעלה למטה (אור ישר) ומלמטה למעלה (אור חוזר, שבו מלכות היא כתר); מעייין הגנים הוא השפע של בינה, המגיע לעולמות רק באמצעות מלכות דאצילות.	
3	שתי בחינות במלכות	6-51
	המעייין נובע מעצמו; את הבאר יש לחפור. מלכות כפי שכבר נתבררה היא המעיין; המים הנוקביים שלה, שעדיין לא נתבררו ומועלים באמצעות עבודתנו, הם הבאר.	
4	הנשמות והמים הנוקביים	9-71
	הנשמות נוצרות בעיקר מן המים הנוקביים, ששורשם בס"ג, והמים הדוכריים של מ"ה מוסיפים ביטול; הברור נמשך לאורך ההיסטוריה עד ל"רגליים", והמים שנתבררו, כמו סחורה הנשקלת באבן, שווים יותר ממשקלם.	
5	המלך המקיף את בניו	15-91
	במדידה לפי הקו, מלכות היא הרחוקה ביותר; במדידה לפי סוכב, העיגול הגדול, היא הקרובה ביותר. מכאן מעלתם של בעלי תשובה ושל עשיה, ומדוע את הסדר מלמטה "איננו יודעים", כמו הלכנה שאינה יודעת את שקיעתה.	

הבאר היא המצוות המעשיות, המעלות דברים גשמיים מקליפת נוגה, והן הקרקע שעליה עומד השפע הנמשך מלמעלה; המעיין הוא לימוד התורה, ולימוד בעיון הוא "מים חיים".

"שירו לה" הוא ההתעוררות מלמעלה; השרים החופרים הם המידות של אבא ואמא, ומעל כולם יעקב, המתגבר על ההסתר של אלקים; השירה מושכת כוח מן הבאר העליונה, בינה, כדי שמלכות תעלה ל"בכל מאודך", כמו בשבת, ותמשיך את אור אין סוף עצמו.

המעיין הוא הייחוד התמידי המקיים את העולמות; הבאר שנחפרה, כמו באר השרים שמעבר לבארה של מרים, ממשיכה אור חדש ממש ומגיעה אל האור המקיף.

המלאכים "עומדים" במדרגה הקבועה של י"ה; הנשמות "הולכות" מעבר לשם הוי'. המצוות הן המשענות המאפשרות לנשמה ללכת, והמשענות, הקשורה לתחיית המתים, ממשיכה מסובב, מקור באר המים החיים.

מיינ נוקבין (מים נוקביים) מיינ נוקבין

ההתעוררות העולה מן המקבל וקוראת לשפע של המשפיע; כאן מדובר בניצוצות הקדושה של תוהו, המועלים מן הקליפות באמצעות תפילה ומצוות.

מיינ דוכרין (מים דוכריים) מיינ דוכרין

השפע מן המשפיע, הנמשך מחכמה של תיקון (שם מ"ה), המבכר את המים הנוקביים פעם נוספת ומביא בהם ביטול.

תוהו ותיקון תוהו ותיקון

עולם ה"תוהו", שבו היו אורות מרובים בכלים שנשכרו, והסדר המתוקן, שבו אורות מועטים יותר בכלים בני קיימא; ניצוצות תוהו נעלים יותר בשורשם.

אור ישר ואור חוזר אור ישר ואור חוזר

עשר הספירות מלמעלה למטה ומלמטה למעלה; בסדר של אור חוזר מלכות היא כתר.

מעין גנים ובאר מים חיים מעין גנים ובאר מים חיים

השפע הנמשך מאליו והמים הנובעים רק לאחר חפירה: מלכות כפי שנתבררה, והמים הנוקביים שלה המועלים באמצעות עבודתנו.

קו והעיגול הגדול (סובב כל עלמין) קו והעיגול הגדול

קו האור הנמשך מלמעלה למטה, ובו יש מעלה ומטה, והאור המקיף את הכול בשווה וקרוב ביותר לנקודה הנמוכה ביותר.

ס"ג ומ"ה ס"ג ומ"ה

שמות של אדם קדמון: ס"ג הוא עצמות האורות שבו, שורש המים הנוקביים; מ"ה הוא הארה מ"מצחו", מקור התיקון.

ההולכים והעומדים מהלכים ועומדים

הנשמות, הממשיכות אור חדש מעבר לשם הוי', והמלאכים, המקיימים את ההתחדשות הקבועה של הבריאה משם י"ה.

קטע 1 • 11-2

שורשם הנעלה של המים הנוקביים

1 ביאור ענין עלי באר^{1,2} כו'

ביאור ענין "עלי באר" וכו'

הכותרת מציינת את נושא הביאור: המילים "עלי באר", מתוך השירה ששרו ישראל על הבאר במדבר (במדבר כא, יז). לאורך הקטע נקראת ה"באר" כהעלאת מיינ נוקבין — התעוררות העולה מלמטה.

2 הנה מבואר בע"ח [בעץ חיים] תחלת שער מ"ן [מיינ נוקבין] ומ"ד [ומיינ דוכרין]³ שהמ"ן [שהמיינ נוקבין] דנוק' [דנוקבא] הוא נמשך ברחם שלה מן המוח שלה.

והנה מבואר בעץ חיים, בתחילת שער מ"ן ומ"ד, שמי הנוקבין של נוקבא נמשכים אל רחמה מן המוח שלה,

שער המ"ן והמ"ד בעץ חיים פותח בתיאור הזיווג העליון במונחים של התעברות אנושית. מי הנוקבין של נוקבא, הפרצוף המקבל, יורדים מן ה"מוח" שלה אל ה"רחם" שלה; בקבלה, מי הנוקבין הם ההתעוררות שעולה מן המקבל וקוראת להמשכת השפע מן המשפיע.

כמו שהמ"ד [שהמיינ דוכרין] נמשך מן המוחין שלו. ומבואר שם שהמ"ן [שהמיינ נוקבין] דנוק' [דנוקבא] הוא מהמ"ל [מהז' מלכים] דתוהו מה שנטבע בקליפות

כשם שמי הדוכרין נמשכים מן המוחין שלו. ומבואר שם שמי הנוקבין של נוקבא הם משבעת מלכי תוהו: מה ששקע בקליפות

במקביל, מי הדוכרין של הזכר נמשכים מן המוחין שלו. לאחר מכן מציין עץ חיים את מקורם של מי הנוקבין: שבעת מלכי תוהו, עולם ה"תוהו" שכליו נשברו, וחלק מהם שקע בקליפות.

ולא נתברר עדיין וע"י תפלתנו וע"י המצות מבררין ומוציאין משם הניצוצים ומעלים אותן בבחי' מ"ן [מיינ נוקבין] (ע"ש דרוש י"א סי' ז').

ועדיין לא התברר. באמצעות תפלתנו ובאמצעות המצוות אנו מבררים ומוציאים משם את הניצוצות ומעלים אותם בבחינת מי נוקבין (ראו שם, דרוש י"א, סעיף ז').

אותם חלקים שנפלו עדיין לא התבררו. תפלתנו והמצוות שאנו מקיימים מוציאות את הניצוצות הקדושים מן הקליפות ומעלות אותם; הניצוצות שעלו הם עצמם מי הנוקבין. ההפניה היא לאותו שער בעץ חיים, דרוש י"א, סעיף ז'.

ונמצא שהמ"ן [שהמ"ן נוקבין] שרשו מחכמה דעולם התהו שהזמ"ל [שהז"ל מלכים] הם מבחי' המוחין שהם החכמה כמשי"ש [כמה שכתוב שם] בע"ח [בעץ חיים] דרוש א'.

נמצא ששורשם של מי הנוקבין הוא בחכמה של עולם התהו, שכן שבעת המלכים הם מבחינת המוחין, שהם החכמה, כפי שכתוב שם בעץ חיים, דרוש א'.

עץ חיים אומר ששבעת המלכים שייכים לבחינת המוחין, כלומר לחכמה. לכן מי הנוקבין מושרשים בסופו של דבר בחכמה של תהו: מה שאנו מעלים מלמטה בא ממקור נעלה מאוד.

(ומי"ש שנמשך מן המוח שלה דהיינו מוחין דנוק' [דנוקבא] דז"א דאצילות דתיקון נתבאר במ"א שהוא עד"מ כמו בגשמיות מה שהאשה מזרעת אע"פ [אף על פי] שנמשך ממוח שלה עכ"ז [עם כל זה] עיקרו בא מהמאכלים

(ומה שכתוב שהם נמשכים מן המוח שלה, כלומר מן המוחין של נוקבא דז"א דאצילות דתיקון, הוסבר במקום אחר שזהו על דרך משל, בדומה לגשמיות: מה שהאשה מזריעה, אף על פי שנמשך מן המוח שלה, עיקרו בכל זאת בא מן המאכלים

בסוגריים נדון קושי: עץ חיים אומר גם שמי הנוקבין באים מן המוח של נוקבא עצמה, ומוח זה שייך לאצילות דתיקון, ולא לתהו. התשובה נלמדת מן המקבילה הגשמית: הזרע שהאשה מזריעה נמשך מן המוח שלה, אך עיקר היווצרותו הוא מן המזון שהיא אוכלת.

שהיא אוכלת שמתברר המאכל עד שעולה החיות ממנו למוח שלה והמוח שלה מתחזק עי"ז אז דוקא נגמר ונמשך המשכת המ"ן [המ"ן נוקבין] ממוח שלה ברחם שלה להיות מזה הולדה ועמ"ש קצת מזה בביאור נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין.

שהיא אוכלת. המזון מתברר עד שהחיות שבו עולה למוח שלה, והמוח שלה מתחזק מכך; רק אז מסתיימת ונמשכת המשכת מי הנוקבין מן המוח שלה אל הרחם שלה, כדי שתוכל להיווצר מכך הולדה. וראו מעט על כך בביאור "נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין".

המזון מתעכל ומתברר עד שהחיות שבו מגיעה למוח ומחזקת אותו; רק אז נמשך הזרע כדי להביא להולדת ילד. הטקסט מציין שהעניין נזכר בקצרה בביאור "נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין".

ועדייז יובן למעלה בענין המיין [המיין נוקבין] שהוא בירורים דחכמה דהתו שמתבררים מקיין [מקליפת נוגה] ועולים עד שנכללים במוחין דנוקי [דנוקבא] דאצילות ועייז נמשך ממוח שלה המיין [המיין נוקבין] כו' ונמצא עכ"פ [על כל פנים] המיין [המיין נוקבין] שרשו מחכמה דתהו.

ועל דרך זו יובן למעלה בעניין מי הנוקבין: הם בירורים של חכמה דתהו, שמתבררים מקליפת נוגה ועולים עד שהם נכללים במוחין של נוקבא דאצילות; ועל ידי כך נמשכים מי הנוקבין מן המוח שלה וכו'. נמצא, על כל פנים, ששורשם של מי הנוקבין הוא בחכמה דתהו.

כך גם למעלה: ה"מזוין" של נוקבא דאצילות הוא ניצוצות של חכמה דתהו, המתבררים מתוך קליפת נוגה, הקליפה הבינונית שאפשר להעלותה. הם עולים ונכללים במוחין שלה, ורק אז נמשכים מי הנוקבין מן ה"מוח" שלה; לכן שורשם הוא עדיין בחכמה דתהו.

ועייש בעי"ח [בעץ חיים] מציאותן מוחין של הנקבות כולם.⁴ משמע שהוא חכמה דמלי דתהו) והנה בחכמה דתהו יש הארת הכתר דתהו

וראו שם בעץ חיים: "מציאותן מוחין של כל הנקבות". מכאן משמע שמדובר בחכמה דמלכות דתהו). והנה בחכמה דתהו יש הארה מכתר דתהו,

עץ חיים אומר על שבעת המלכים ש"מציאותן מוחין של כל הנקבות", ומכך משמע שמדובר דווקא בחכמה דמלכות דתהו. הסוגרים נסגרים, והטקסט מוסיף שבתוך חכמה דתהו מאירה הארה מכתר דתהו.

שהרי החכמה מאין תמצא⁵ שהיא בחי' כתר שבכל מקום בחי' הכתר הוא המחבר המאציל אי"ס ב"ה עם הנאצלים אשר ראשיתן היא החכמה

שהרי "חכמה נמצאת מאין" — זו בחינת כתר; כי בכל מקום בחינת כתר היא המחברת את המאציל, אין סוף, ברוך הוא, עם הנאצלים [שהחכמה היא ראשיתם].

את דברי איוב "והחכמה מאין תימצא" דורשת החסידות כך: החכמה נמצאת מן האין — מן ה"אין" של כתר, שהוא למעלה מן ההשגה. כתר הוא תמיד החוליה המקשרת בין המאציל, אין סוף, לבין הנאצלים, שראשיתם בחכמה.

וגם כאן בבחי' בירור דרפ"ח ניצוצין דתהו שבנוגה לעלות בבחי' מיין [מיין נוקבין] מאחר שחכמה דתהו היא המיין [המיין נוקבין] אי"כ גם בחי' הכתר דתהו מאיר בבחי' חכמה זו.

וכך גם כאן, בבירור 288 ניצוצות התהו שבנוגה, כדי להעלותם בבחינת מים נוקבין: מאחר שחכמה דתהו היא המים נוקבין, הרי שגם בחינת כתר דתהו מאירה בחכמה זו.

כך גם בבירור 288 ניצוצות התהו שנפלו לנוגה — המספר שמביא האריז"ל ביחס לניצוצות שנפלו בשבירה. מאחר שחכמה דתהו היא המים נוקבין, אור כתר דתהו מאיר גם בהם.

שהרי בחי' כתר דתהו הוא בחי' ממוצע שעל ידו נמשך האור בחכמה דתהו כמו שכתר דתיקון הוא ממוצע במקומו.

שהרי בחינת כתר דתהו היא בחינת ממוצע, שעל ידו נמשך האור בחכמה דתהו, כשם שכתר דתיקון הוא ממוצע במקומו.

כתר דתהו הוא הממוצע שדרכו נמשך האור לחכמה דתהו, כשם שכתר דתיקון ממלא תפקיד זה בעולם התיקון. בכל מקום כתר הוא הגשר בין המקור לבין מה שנמשך ממנו.

רק שבתיקון נעשו בכחי' פרצופים. וכתהו היו בכחי' נקודות זת"י [זה תחת זה] כו'. (וע' בע"ח [בעץ חיים] שמ"א פ"ג [פרק ג]).

אלא שבתיקון נעשו פרצופים, ואילו בתהו היו נקודות זו תחת זו וכו'. (וע' בע"ח שמ"א פ"ג).

ההבדל הוא בצורתם: בתיקון הספירות בנויות כפרצופים שלמים, שיש ביניהם קשרי גומלין, ואילו בתהו הן היו נקודות נפרדות, זו תחת זו. המאמר מפנה את הלומד ל-Etz Chaim, Sha'ar 41, chapter 3.

והארה זו היא גבוהה גם מחו"ב [מחכמה ובינה] דתיקון כי בתהו היו האורות מרובים כו'. וזהו ענין באר מים חיים.⁶

והארה זו גבוהה אף מחכמה ובינה דתיקון, שכן בתהו היו האורות מרובים וכו'. וזהו ענין "באר מים חיים",

מכיוון שבתהו היו אורות מרובים מכפי שהכלים יכלו להכיל, הארה זו גבוהה אף מחכמה ובינה דתיקון. זהו, אומר המאמר, עניינה של "באר מים חיים": מים הנובעים מלמטה, ממקור נסתר ונעלה יותר.

שהוא בחי' העלאת מ"ן [מיין נוקבין] דנוק' [דנוקבא] וע"ז נאמר לעתיד⁷ והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים חצים אל הים הקדמוני שהוא בינה דתיקון.

שהיא בחינת העלאת המים נוקבין של נוקבא. ועל כך נאמר על העתיד לבוא: "והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים, חצים אל הים הקדמוני" — שהוא בינה דתיקון.

ה"באר" היא העלאת המים הנוקבין של נוקבא. נבואת זכריה על העתיד לבוא, שלפיה מים חיים יצאו מירושלים אל "הים הקדמוני", נדרשת כעליית מים מלמטה אל בינה דתיקון; המאמר מזהה את בינה דתיקון עם הים הקדמוני.

והקשה ע"ז בזהר שלח (דקע"א) מאן חמא חפירא דכירא⁸ (ונ"ב מהרח"ו [מהרבי חיים ויטאל] באר חפרוה)⁹ יהיב מיין למבועא דנביעא בינה דאצי' שבתוכה הארת הכתר והחכמה כו'.

ועל כך מקשה הזוהר שלח (דקע"א): "מי ראה חפירת באר" (ובהגהת רבי חיים ויטאל: "באר חפרוה") "נותנת מים למבוע הנובע" — כלומר לבינה דאצילות, שבתוכה מאירות בחינות כתר וחכמה וכו'.

הזוהר מקשה: כיצד באר שאנשים חופרים, מקור המים התחתון, יכולה להזין מעיין נובע תמיד — בינה דאצילות, שבה כבר מאיר אור כתר וחכמה? בהגהתו מזהה רבי חיים ויטאל את ה"באר" עם הבאר שבשירנו, זו ש"שרים חפרוה שרים".

ותוכן התירוץ הוא מפני שע"י הבאר עולים מ"ן [מ"ן נוקבין] שהם מכח"ב [מכתר חכמה בינה] דתהו שהם גבוהים יותר בשרשן מכח"ב [מכתר חכמה בינה] דתיקון. וכמ"ש במ"א על מאמר הזוהר¹⁰ הנ"ל:

ותוכן התירוץ הוא שעל ידי הבאר עולים מים נוקבין, שמקורם בכתר, בחכמה ובכינה דתוהו, ששורשם גבוה יותר משורש כתר, חכמה וכינה דתיקון. וכפי שמבואר במקום אחר על מאמר הזוהר הנזכר לעיל.

התשובה היא שהמים הנוקבין שה"באר" מעלה באים מכתר, מחכמה ומכינה דתוהו, ששורשם גבוה יותר משורש כתר, חכמה וכינה דתיקון. לכן מה שעולה מלמטה יכול להוסיף גם למה שנמשך מלמעלה; והמאמר מציין שקטע הזוהר הזה מבואר בהרחבה במקום אחר.

קטע 2 • 31-4

מע"ן ובאר: שני הסדרים שבספר הבהיר

3 ולהבין ביאור הדברים הנה איתא בספר הבהיר שיש ע"ס [עשר ספירות] מלמעלה למטה ומלמטה למעלה. מלמעלה למטה ידענו. מלמטה למעלה לא¹¹ ידענו.¹²

כעת, כדי להבין את ביאור הדברים: בספר הבהיר נאמר שיש עשר ספירות מלמעלה למטה ומלמטה למעלה. את הסדר מלמעלה למטה אנו מכירים; את הסדר מלמטה למעלה איננו מכירים.

כדי להסביר את כל זה, אדמו"ר הזקן מביא את ספר הבהיר: עשר הספירות נמשכות בשני כיוונים — מלמעלה למטה ומלמטה למעלה. לפי דברי ספר הבהיר, את הסדר הראשון הם מבינים, ואילו את השני אינם מבינים.

הובא בפרדס שער מלמטה למעלה.¹³ ובע"ח [ובעץ חיים] סוף שער מ"ן [מ"ן נוקבין] ומ"ד [ומ"ן דוכריין]¹⁴ שהם בחי' ע"ס [עשר ספירות] דאור ישר וע"ס [ועשר ספירות] דאור חוזר ושבע"ס [ושבע"ס ספירות] דאור חוזר המלי היא הכתר.¹⁵

הדברים מובאים בפרדס, בשער "מלמטה למעלה". ובעץ חיים, בסוף שער מ"ן ומ"ד, [מבואר] שהכוונה לבחינות של עשר הספירות של אור ישר ושל עשר הספירות של אור חוזר, ושבע"ס הספירות של אור חוזר, מלכות היא כתר.

פרדס רימונים מצטט את ספר הבהיר, ועץ חיים מסביר ששני הכיוונים הם עשר הספירות של אור ישר, היורד מן המקור, ועשר הספירות של אור חוזר, העולה מלמטה. בסדר של אור חוזר הכול מתהפך, ולכן מלכות, הנמוכה ביותר, עומדת במקום כתר, הגבוה ביותר.

(עמש"ל [ע"ן מה שכתוב לעיל] מזה בביאור ע"פ והנה מנורת זהב¹⁶ ובביאור ע"פ כי על כל כבוד חופה^{17,18} בסופו).

(ראו מה שנכתב לעיל בעניין זה בביאור על "והנה מנורת זהב", ובסוף הביאור על "כי על כל כבוד חופה").

הטקסט מפנה לשני ביאורים קודמים להרחבה בנושא: האחד על חזון המנורה של זהב אצל זכריה, והאחר על "כי על כל כבוד חופה", לקראת סופו.

וזהו ענין מעין גנים ובאר מים חיים¹⁹ כי הנה ענין מעין גנים היינו בינה דאצילות

וזהו עניינם של "מעין גנים" ו"באר מים חיים". עניינו של "מעין גנים" הוא בינה דאצילות,

שני הכיוונים נקשרים כעת לשני ביטויים מאותו פסוק בשיר השירים: "מעין גנים" ו"באר מים חיים". המעין, הנובע וממשיך את מימיו מעצמו, הוא בינה דאצילות.

שנק' ג"כ ים הקדמוני שיורדת לבי"ע ע"י התלבשותה תחלה במלי דאצי שנעשית עתיק לבריאה. ומזה נמשך מה שהנשמות נהנין מזיו בג"ע [בגן עדן] כי אימא מקננא בכורסייא.^{20, 21}

הנקראת גם "ים הקדמוני", והיא יורדת לבריאה, יצירה ועשיה לאחר שהיא מתלבשת תחילה במלכות דאצילות, שנעשית עתיק לבריאה. מכאן נובעת [העובדה] שהנשמות נהנות מהזיו בגן עדן, שכן "אימא מקננא בכורסייא".

בינה, הנקראת גם "ים הקדמוני", מגיעה לעולמות התחתונים לאחר שהיא מתלבשת תחילה במלכות דאצילות, המשמשת עתיק, המקור הפנימי ביותר, לבריאה. כך הנשמות בגן עדן זוכות ליהנות מהזיו האלוקי: כלשון תיקוני זוהר, אימא, שהיא בינה, "מקננא" בכורסייא — עולם הבריאה.

וזהו ענין מעין המשקה ג"ע [גן עדן] העליון ועד"ז הולך המעין ונמשך עוד שמלי דבריאה נעשית עתיק ומקור הנובע ליצי [ליצירה] ומלי דיצי [דיצירה] עתיק ומקור שממנו נובע המעין לעשי [לעשיה] לג"ע [לגן עדן] התחתון.

וזהו עניינו של המעין המשקה את גן עדן העליון. וכך המעין ממשיך והולך הלאה: מלכות דבריאה נעשית עתיק והמקור הנובע ליצירה, ומלכות דיצירה נעשית עתיק ומקור שממנו נובע המעין לעשיה, לגן עדן התחתון.

זהו המעין המשקה את גן עדן העליון. אותו דפוס חוזר ונשנה בעולמות היורדים: המלכות של כל עולם נעשית עתיק והמקור של העולם שמתחתיו, עד שהמעין מגיע לעשיה ולגן עדן התחתון.

ועצם מעין זה הוא בינה דאצילות וכדפי' בזהר ס"פ האזינו²² (דרצי"ח ע"א) דמעין גנים הוא בחי' ונהר יוצא מעדן להשקות²³ את הגן.

ועצמותו של מעין זה היא בינה דאצילות, כפי שמבואר בזהר בסוף פרשת האזינו (דף רצ"ח ע"א), ש"מעין גנים" הוא בחינת "ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן".

המעין עצמו הוא בינה דאצילות. הזוהר בסוף פרשת האזינו קושר בין "מעין גנים" לבין הנהר ש"יוצא מעדן להשקות את הגן".

ושם פי' הגן הוא שמים את הגן לאכללא את הארץ²⁴ והיינו כי שמים וארץ נק' ג"ע [גן עדן] העליון ותחתון כנודע מענין מי לי בשמים²⁵ ועמך לא חפצתי בארץ.

ושם מפרש שהגן הוא השמים; "את הגן" — לרבות את הארץ. כלומר, שמים וארץ נקראים גן עדן העליון וגן עדן התחתון, כידוע מן הפסוק "מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ".

הזוהר שם מפרש ש"הגן" הוא השמים, והמילה הנוספת "את", בפסוק "את הגן", באה לרבות את הארץ. שמים וארץ כאן הם גן עדן העליון וגן עדן התחתון, כפי שעולה מן הפסוק "מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ".

ועי' גי'כ בזהר ס"פ בלק (דרי"ב סע"ב [סוף עמוד ב])²⁶ דחוי"ב [דחכמה ובינה] נקי מעייני הישועה.^{27, 28} והנה השבח הזה דמעין גנים על כנס"י [כנסת ישראל] נאמר שהיא מלי' דאצילות ואף שהמעין הוא בחי' בינה.

וראה גם בזהר בסוף פרשת בלק (בסוף דף רי"ב ע"ב), שחכמה ובינה נקראות "מעייני הישועה". והנה, השבח "מעייני גנים" נאמר על כנסת ישראל, שהיא מלכות דאצילות, אף שהמעין הוא בחינת בינה.

גם בזהר בסוף פרשת בלק נקראות חכמה ובינה "מעייני הישועה". ובכל זאת, שיר השירים משבח את כנסת ישראל, שהיא מלכות דאצילות, בתואר "מעייני גנים", אף שהמעין הוא בינה; החלק הבא מיישב זאת.

אך כדי שיומשך להגנים הוא דוקא ע"י המלי' דאצילות שהוא דוקא הממוצע הממשיך אור אי"ס ב"ה מאצי' לבריאה שהמלי' דאצי' נעשה כתר לבריאה שהכתר הוא הממוצע כו'.

אלא שהמשכתו אל הגנים נעשית דווקא באמצעות מלכות דאצילות, שהיא דווקא הממוצע הממשיך את אור אין סוף, ברוך הוא, מאצילות לבריאה; שכן מלכות דאצילות נעשית כתר לבריאה, והכתר הוא הממוצע וכו'.

התשובה היא שהמעין מגיע אל הגנים רק באמצעות מלכות דאצילות. היא לבדה הממוצע הממשיך את אור אין סוף מאצילות אל בריאה, משום שמלכות דאצילות נעשית הכתר של בריאה, והכתר הוא תמיד הממוצע.

וא"כ היא היא עיקר בחי' מעין גנים ועמ"ש מזה בפ' ואתחנן ע"פ למען תירא²⁹ כו'.

אם כן, היא עצמה עיקר בחינת "מעייני גנים". וראה מה שנכתב על כך בפרשת ואתחנן, על הפסוק "למען תירא" וכו'.

נמצא שמלכות עצמה היא עיקר "מעייני גנים", שכן בלעדיה לא הייתה השפעת הבינה מגיעה אל הגנים. כאן מפנה המאמר את הקורא למאמר בפרשת ואתחנן על הפסוק "למען תירא", להרחבה.

4 וזהו ענין ע"ס [עשר ספירות] מלמעלה למטה שמעין זה נמשך מכח"ב [מכתר חכמה בינה] דתיקון כי הנהר יוצא מעדן שהוא חכמה שמאין תמצא³⁰

וזהו ענין עשר הספירות מלמעלה למטה: מעין זה נמשך מכתר, חכמה ובינה דתיקון; שהרי הנהר יוצא מעדן, שהיא חכמה, אשר "נמצאת מאין",

המשכה כלפי מטה היא סדר עשר הספירות "מלמעלה למטה". המעין נמשך מכתר, חכמה ובינה דתיקון: הנהר היוצא מעדן הוא חכמה, וגם החכמה עצמה באה "מאין" — מכתר.

וגם התגלות עתיק הוא בבינה ונמשך מלמעלה למטה לבחי' מלי' דאצי' והיא נעשית עתיק לבריאה ומשקה גי'ע [גן עדן] העליון ותחתון כו'.

וגם התגלות עתיק היא בבינה; והיא נמשכת מלמעלה למטה אל בחינת מלכות דאצילות, והיא נעשית עתיק לבריאה ומשקה את גן עדן העליון ואת התחתון וכו'.

עתיק, פנימיות הכתר, מתגלה בבינה, ומשם נמשכת ההשפעה למטה אל מלכות דאצילות. היא נעשית עתיק לבריאה ומשקה הן את גן עדן העליון והן את גן עדן התחתון.

(וּזִישׁ [וְזוּהוּ שְׁכֵתוֹב] כִּי כֹלָה מִשְׁקָה^{31, 32, 33} כּוֹי כֶּגֶן הִ' כּוֹי עִי [עֵיִן] בּוֹהֵר חִיָּא [חֶלֶק אִי] קִיִּט אִי וְעֵיִן בְּרִבּוֹת פִּמִּיָּא [פֶּרֶק מִיָּא / פֶּרֶשָׁה מִיָּא] פִּי בַעֲיָא [בִּאּוּפֶן אַחֲרִי]:³⁴

(וְזוּהוּ שְׁכֵתוֹב: "כִּי כֹלָה מִשְׁקָה" וְכוּ', "כֶּגֶן הִי" וְכוּ'; רֹאוּ זֹהָר, חֶלֶק א, 109a. וְעֵיִנו [בְּרִאשִׁית] רַבָּה, פֶּרֶק 41, שֶׁמֶפֶרֶשׁ זֹאת בְּדֶרֶךְ אַחֲרֵת.)

הפסוק על כיכר הירדן, "כולה משקה ... כגן ה'", מובא כרמז להשקייט הגנים הזאת, תוך הפניה לזוהר (I, 109a). מדרש רבה מפרש את הפסוק בדרך אחרת.

קטע 3 • 51-6

שתי בחינות במלכות

5 ב והנה אח"כ משבח אותה בשבח אחר שהיא ג"כ באר מים חיים³⁵ והיינו כי מה ששיבחה תחלה שהיא מעין גנים היינו מלמעלה למטה והוא בבחי' אור ישר שהמעין נמשך מלמעלה למטה.

ב. והנה לאחר מכן משבח אותה בשבח נוסף: שהיא גם "באר מים חיים". כלומר, השבח הראשון, שהיא "מעין גנים", מתאר המשכה מלמעלה למטה, בבחינת אור ישר, שכן המעין נמשך מלמעלה למטה.

סעיף ב חוזר לפסוק בשיר השירים: לאחר שהרעיה מתוארת כ"מעין גנים", היא משובחת שוב כ"באר מים חיים". השבח הראשון מתאר את ההמשכה מלמעלה למטה, בסדר של אור ישר, שכן המעין נובע כלפי מטה ממקורו.

ואח"כ משבח אותה במה שיש בה בחי' מלמטה למעלה שהוא ע"ס [עשר ספירות] דאור חוזר שבבחי' זו המלי' היא העיקר שהיא בחי' הכתר דע"ס [דעשר ספירות] דאור חוזר כנ"ל

לאחר מכן משבח אותה על הבחינה שיש בה של "מלמטה למעלה", שהיא עשר ספירות של אור חוזר. בסדר זה מלכות היא העיקר, שכן היא בחינת הכתר של עשר ספירות של אור חוזר, כפי שהוזכר לעיל.

השבח השני הוא על הבחינה של "מלמטה למעלה", עשר ספירות של אור חוזר. בסדר זה מלכות היא העיקר, שכן היא הכתר שלהן, כפי שהוסבר לעיל.

והוא ענין באר מים חיים שהבאר היא דנבעין מיא מתתא לעילא³⁶ כמ"ש בזהר (ויחי דרל"ה א' ור"פ נח ד"ס ע"א).

וזהו עניינה של "באר מים חיים": הבאר היא מקום שבו "המים נובעים מלמטה למעלה", כמוכא בזוהר (ויחי, דף רל"ה ע"א, ותחילת פרשת נח, דף ס' ע"א).

לכן היא נקראת "באר": בלשון הזוהר, באר היא מקום שבו המים נובעים מלמטה למעלה. הקטעים בזוהר בפרשת ויחי ובראש פרשת נח מבחינים בין בור יבש לבין באר שמימיה נובעים.

ועוד שהמעין הוא הנמשך ומשקה מאליו כענין ונהר יוצא מעדן להשקות³⁷ כו'. והוא ענין ההמשכה שמלמעלה למטה משא"כ הבאר שאינו נעשה אלא ע"י חפירה וכרייה.

ועוד: המעיין נובע ומשקה מעצמו, כמו שנאמר "ונהר יוצא מעדן להשקות" וגו'. זו המשכה מלמעלה למטה. לעומת זאת, הבאר נוצרת רק באמצעות חפירה וכרייה.

הבדל נוסף הוא שהמעין נובע ומשקה מעצמו, כמו הנהר היוצא מעדן; זו המשכה מלמעלה למטה. באר נוצרת רק כשחופרים וכורים כדי להגיע אל המים.

ואע"פ [ואף על פי] שנביעת המים דבאר נק' ג"כ בידי שמים שהרי הם מים הנובעים אבל מ"מ אינן באים

ואף שנביעת המים שבבאר נקראת גם היא "בידי שמים", שהרי אלו מים נובעים, מכל מקום אין הם באים

אפשר להקשות שגם מי הבאר באים "בידי שמים", שהרי אלו מי מעיין העולים מעצמם ואינם נשפכים לתוכה בידי אדם.

אלא ע"י חפירה וכרייה וע' בזהר פ' בלק (דרי"א סע"ב [סוף עמוד ב]) מה בין האי להאי³⁸ כו'. והיינו שהבאר

הוא בחי' העלאת מ"ן [מ"ן נוקבין] דנוק' [דנוקבא] שזהו ענין אתעדל"ת [אתערותא דלתתא].

אלא באמצעות חפירה וכרייה. ועיינו בזוהר, פרשת בלק (סוף דף ר"א ע"ב): "מה בין זה לזה" וגו'. כלומר, הבאר היא בחינת העלאת מ"ן של נוקבא, והיא עניינה של אתערותא דלתתא.

אף על פי כן, המים מגיעים אל הבאר רק באמצעות חפירה, והזוהר בפרשת בלק שואל מה ההבדל בין מעיין לבאר. לכן הבאר מסמלת את העלאת מ"ן של נוקבא, אתערותא דלתתא: יוזמה שמתחילה מצדנו.

והענין כמ"ש בע"ח [בעץ חיים] שער מ"ן [מ"ן נוקבין] ומ"ד [ומ"ן דוכרין] דרוש א' שעם היות בחי' המלי' בעצמה דהיינו בנין קומתה כבר נשלם בה הבירור והיא בבחי' התיקון.

והענין הוא כמבואר בעץ חיים, שער מ"ן ומ"ד, דרוש א': אף שבחינת מלכות עצמה — כלומר, בנין קומתה — כבר הושלמה בה מלאכת הבירור, והיא בבחינת התיקון,

עץ חיים (דרוש א') מסביר מדוע נדרשת אתערותא זו. מלכות עצמה, כלומר "בנין קומתה", כבר נתבררה והיא שייכת לסדר התיקון.

אך המ"ן [המ"ן נוקבין] דנוקבא לא הוברר עדיין³⁹ והוא שנשאר להתברר ע"י עבודתנו ובחטא אדה"ר [אדם

הראשון] נפלו גם מ"ן [מ"ן נוקבין] דאימא כו'.⁴⁰

אך המ"ן של נוקבא עדיין לא נתבררו, וזהו מה שנותר להתברר באמצעות עבודתנו. ובחטא אדם הראשון נפלו גם המ"ן של אימא וגו'.

אבל המ"ן של נוקבא — הניצוצות הקשורים בה — עדיין לא נתבררו, וזו המשימה שנותרה לעבודתנו. כפי שמוסיף כאן, בעקבות חטאו של אדם הראשון נפלו גם המ"ן של אימא, כלומר בינה.

6 והנה בחיי שהמלי נקי מעין גנים⁴¹ זהו מצד בחיי המלי בעצמה שנשלם בה הבירור ובה נמשך מכח"ב [מכתר חכמה בינה] דתיקון דאצי' ונעשית עתיק לבריאה להשקות הגנים כו'.

והנה, העובדה שמלכות נקראת "מעין גנים" היא מצד בחינת מלכות עצמה, שבה הושלם הבירור; אליה נמשכת ההשפעה מכתר, חכמה וכינה דתיקון שבאצילות, והיא נעשית עתיק לבריאה, כדי להשקות את הגנים וכו'.

כך מתיישב כיצד מלכות יכולה להיות בשתי הבחינות. כ"מעין גנים" היא מלכות שכבר נשלם בה הבירור: היא מקבלת את ההשפעה מכתר, חכמה וכינה שבאצילות, וכעתיק לבריאה היא מעבירה אותה הלאה כדי להשקות את הגנים.

אך מה שנקראת באר מים חיים זהו מצד העלאת מ"ן [מ"ן נוקבין] דנוק' [דנוקבא] שנעשה ע"י עבודתנו כמו הבאר שצריך חפירה וכרייה כו'.

אבל העובדה שהיא נקראת "באר מים חיים" היא מצד העלאת מ"ן של נוקבא, הנעשית על ידי עבודתנו, בדומה לבאר שצריך לחפור ולכרות וכו'.

כ"באר מים חיים" היא בחינת העלאת המים הנוקביים שלה, המתרחשת רק באמצעות עבודתנו, כשם שיש לחפור באר.

קטע 4 • 71-9

הנשמות והמים הנוקביים

7 וממ"ן [וממ"ן נוקבין] וממ"ד [וממ"ן דוכרין] הנמשך ע"י המ"ן [המ"ן נוקבין] נוצר הולד שהם הנשמות. וע"ש בע"ח [בעץ חיים] דרוש א' שזהו ענין אין בן דוד בא⁴² עד שיכלו כל הנשמות שבגוף⁴³ כו' וזהו ענין עד דמטי רגלין ברגלין⁴⁴ כו'.

ומן המ"ן, וכן מן המ"ד שנמשכים באמצעות המ"ן, נוצר הוולד — והם הנשמות. ועיינו שם בעץ חיים, דרוש א', שזהו פירוש הדברים: "בן דוד אינו בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף" וכו'; וזהו גם ענין "עד שמגיעים הרגליים לרגליים" וכו'.

מן החיבור בין המים הנוקביים למים הדכוריים שהם מעוררים, נוצרים ה"צאצאים" — הנשמות. בתלמוד הגוף הוא מאגר הנשמות הממתינות להיוולד; עץ חיים מפרש את האמירה כמתייחסת לנשמות הקדושות הכלואות בקליפות, שעל כולן להתברר ולעלות כמ"ן לפני ביאת המשיח, וקושר זאת לדברי הזוהר: "עד שמגיעים הרגליים לרגליים".

כי בכללות המיין [המיין נוקבין] הוא בחיי ציור אדם חב"ד [חכמה בינה ודעת] חג"ת [חסד גבורה תפארת] נה"י [נצח הוד יסוד] ובימי התנאים ואמוראים⁴⁵ היו בירור חב"ד [חכמה בינה ודעת] חג"ת [חסד גבורה תפארת] ועכשיו הוא בירור נה"י [נצח הוד יסוד] עקבות משיחא (ע' [ענין] באגה"ק [באגרת הקודש] ס' ט') וזהו שכשיושלם הבירור כתיב ועמדו רגליו⁴⁶ כו'.

כי המיין בכללותם הם בחינת צורת אדם: חכמה, בינה ודעת; חסד, גבורה ותפארת; נצח, הוד ויסוד. בימי התנאים והאמוראים התבררו חכמה, בינה ודעת וכן חסד, גבורה ותפארת, וכעת מתבררים נצח, הוד ויסוד — "עקבות משיחא" (ראו איגרת הקודש, איגרת ט'). ולכן, כאשר יושלם הבירור, נאמר: "ועמדו רגליו" וכו'.

המיין בכללותם הם בדמות אדם שלמה, מן הראש — חכמה, בינה ודעת — דרך הגוף — חסד, גבורה ותפארת — ועד לרגליים — נצח, הוד ויסוד. בתקופת התנאים והאמוראים התבררו החלקים העליונים; בתקופתנו, שהיא "עקבות משיחא" (הטקסט מפנה לאיגרת הקודש, איגרת ט'), מתבררות הרגליים. כאשר הבירור יגיע עד הרגליים, יתקיימו הדברים: "ועמדו רגליו".

והנה מבואר בספרי הרפואה שעיקר בנין הולד נעשה מזרע הנקבה שהאם מזרעת וזרע הזכר הוא כענין המחבץ דהיינו מ"ש כגבינה תקפיאני.⁴⁷

והנה מוסבר בספרי הרפואה שעיקר בנינו של הוולד נעשה מזרע הנקבה, שהאם מפרישה, ואילו זרע הזכר פועל כחומר מקריש; ועל כך נאמר: "וכגבינה תקפיאני".

כדי להראות שעיקר מהותה של הנשמה בא מן המיין, פונה הטקסט לספרי הרפואה: הוולד נבנה בעיקר מזרע האם, ואילו זרע האב פועל כחומר מקריש. הפסוק באיוב, "וכגבינה תקפיאני", מתאר את היווצרותו.

כמו שהגבינה התהוותה מהחלב רק שזהו ע"י שנותנים בו איזה דבר כמו קיבה שהוא המעמיד את החלב להיות נקפא שיעשה ממנו גבינה. כך זרע הזכר הוא המברר זרע הנקבה להיות נקפא ונעשה ממנו הולד כו'.

הגבינה נוצרת מן החלב, אלא שהדבר נעשה באמצעות הוספת חומר כלשהו, כגון קיבה, המעמיד את החלב וגורם לו להיקרש, וכך נעשית ממנו גבינה. בדומה לכך, זרע הזכר הוא המברר את זרע הנקבה, גורם לו להיקרש, וממנו נוצר הוולד וכו'.

גבינה נוצרת מחלב, אך רק לאחר שמוסיפים לו קיבה שמעמידה אותו; כך זרע האב "מברר" את זרע האם, גורם לו להתגבש ולהיעשות ילד. החומר עצמו בא מן האם, ותפקידו של חלק האב הוא לגרום לו להתגבש.

8 וכך יובן הנמשל למעלה בענין הנשמות שנוצרו ממ"ן [ממ"ן נוקבין] ומ"ד [ומ"ן דוכרין] שעיקר התהוותם הוא מהמ"ן [מהמ"ן נוקבין] דנוק' [דנוקבא] וכמ"ש בע"ח [בעץ חיים] שם שהמ"ן [שהמ"ן נוקבין] הוא הנשמות הקדושות ממש שנטבעו תוך הקליפות⁴⁸ ואנו מעלין אותן בבחי' מ"ן [מ"ן נוקבין] כו'

כך יובן גם המשל למעלה בענין הנשמות, שנוצרו ממ"ן ומ"ד: עיקר התהוותן הוא מהמ"ן של נוקבא, כפי שנכתב שם בעץ חיים, שהמ"ן הן הנשמות הקדושות עצמן, ששקעו בתוך הקליפות, ואנו מעלים אותן בבחינת מ"ן וכו';

כך גם למעלה: הנשמות מתהוות משני סוגי המים, אך בעיקר מהמים הנקביים של נוקבא. בעץ חיים נאמר שהמים הנקביים הם הנשמות הקדושות עצמן, ששקעו בקליפות ואנו מעלים אותן.

אלא שמ"מ היינו דוקא אחר שמתבררים ע"י המ"ד [המ"ן דוכרין] שהוא המברר את המ"ן [המ"ן נוקבין] בירור שני כי הוא מבחי' מ"ה [שם מ"ה] בחכמה אתברירו⁴⁹ שממשיך בהם בחי' הביטול כו' כי שבה"כ [שבירת הכלים] ה"י [היה] מפני שהיו בחי' יש.

אלא שבכל זאת, הדבר נכון דווקא לאחר שהן מתבררות על ידי המ"ד, המבררים את המ"ן בירור שני. זאת משום שהם מבחינת מ"ה, שעליו נאמר "בחכמה אתברירו" — הוא ממשיך בהן את בחינת הביטול וכו'; שכן שבירת הכלים הייתה משום שהיו בבחינת יש.

עם זאת, הנשמות מתהוות רק לאחר שהמים הזכריים מעניקים להן "בירור שני". המים הזכריים באים משם מ"ה, מבחינת התיקון: "בחכמה אתברירו". הם ממשיכים בספיצים ביטול, הנחוץ משום שכלי תוהו נשברו כאשר כל אחד מהם עמד כיש נפרד ובעל תחושת עצמאות.

אבל מ"מ עיקר הנשמה הוא מבחי' המ"ן [המ"ן נוקבין] והיינו לפי שהוא מבחי' חכמה וכתר דתהו שלמעלה מחכמה וכתר דתיקון שהוא בחי' המ"ד [המ"ן דוכרין].

אך בכל זאת, עיקר הנשמה הוא מבחינת המ"ן, משום שהוא מבחינת חכמה וכתר של תוהו, שלמעלה מחכמה וכתר של תיקון, שהיא בחינת המ"ד.

ובכל זאת, עצם הנשמה הוא המים הנקביים, שכן מקורם בחכמה ובכתר של תוהו, הגבוהים מחכמה ומכתר של תיקון, שממנו באים המים הזכריים.

קטע 5 • 91-15

המלך המקיף את בניו

9 והיינו ששרשם משם ס"ג [שם ס"ג] שהוא מהות ועצמיות האורות שבא"ק [שבאדם קדמון] ולא הארה בעלמא כמו שם מ"ה [שם מ"ה] שממצחו כמ"ש באגה"ק [באגרת הקודש] קרוב לסופו⁵⁰ וכ"ה בהרמ"ז [בהרב משה זכות] ר"פ וישב⁵¹ גבי וחכמת המסכן⁵² כו'.

כלומר, שורשם בשם ס"ג, שהוא המהות והעצמיות של האורות שבאדם קדמון, ולא הארה בלבד, כמו שם מ"ה, שהוא ממצחו, כפי שכתוב באגרת הקודש, סמוך לסופה; וכך גם ברמ"ז, בתחילת פרשת וישב, על "יחכמת המסכן" וכו'.

שורש המ"ן הוא בשם ס"ג (63), המהות והעצמיות של האורות שבאדם קדמון, המדרגה הקדמונית שלמעלה מהעולמות; שם מ"ה (45), מקור התיקון, הוא רק הארה מ"מצחו" של אדם קדמון. הדברים מובאים מאגרת הקודש ומדברי הרמ"ז על "יחכמת המסכן".

וזהו ג"כ מ"ש ברע"מ [ברעיא מהימנא] פ' תשא⁵³ אבנא למשקל בה דא⁵⁴ יי פי יי היינו בחיי חכמה דאצי" שהוא בחיי מ"ד [מ"ן דוכרין] המברר המ"ן [המ"ן נוקבין] כמו שהאבן שוקל הסחורה שבכף השנית ומגביה אותה.

וזהו גם מה שכתוב ברעיא מהימנא, בפרשת [כי] תשא: "אבן לשקול בה — זו יי". כלומר, יי היא בחינת חכמה דאצילות, שהיא בחינת מ"ד המבררים את המ"ן, כמו שהאבן שוקלת את הסחורה שבכף השנייה ומגביהה אותה.

רעיא מהימנא, בדיון על מחצית השקל, מפרש את "אבן לשקול בה" כאות יי, והמאמר מזהה אותה עם חכמה דאצילות, מ"ד. כשם שמשקולת מגביהה את הסחורה שבכף השנייה, כך המ"ד מגביהים ומבררים את המ"ן.

ומ"מ אחר שנתברר המ"ן [המ"ן נוקבין] ע"י המ"ד [המ"ן דוכרין] אזי הוא נעלה יותר. וכמשל הסחורה שנשקלת בהאבן שהיא יקרה הרבה יותר מהאבן כו'.

אף על פי כן, לאחר שהמ"ן מתבררים באמצעות המ"ד, הם נעשים נעלים יותר; כמו במשל הסחורה הנשקלת באבן, שהיא יקרה בהרבה מן האבן וכו'.

אולם לאחר הבירור, המ"ן יקרים יותר: כשם שהסחורה שבמאזניים שווה הרבה יותר מן המשקולת המשמשת למדידתה.

(ועיי'ש בעי'ח [בעץ חיים] דשני יודין שבאלף זהו ענין מ"ד [מיי'ן דוכרי'ן] ומ"ן [ומיי'ן נוקבין] ⁵⁵ ולפמ"ש [ולפי מה שכתוב] במ"א דבתפילין ציור האלף הוא י' ו' ד' י"ל [יש לומר] ג"כ שזהו ענין אבנא למשקל בה דא י' ומה ששוקלין

[ועיי'ן שם בעץ חיים, ששתי היודי'ן שבאל"ף הן עניי'ן מ"ד ומ"ן. ולפי מה שכתוב במקום אחר, שבציור האל"ף שבתפילין יש י', ו' וד', אפשר לומר גם שזהו פירוש "אבן לשקול בה — זו י"; ומה ששוקלים,

במאמר מוסגר מובאת תורת עץ חיים, שלפיה שתי היודי'ן שבאות אל"ף הן המ"ד והמ"ן. מאחר שבמקום אחר מתואר האל"ף שבתפילין כעשוי מ"י, ו' וד', הי' העליונה היא ה"אבן" השוקלת.

היינו המ"ן [המיי'ן נוקבין] הוא ו"ד שהם ג"כ עולים י' וזהו ענין ב' מחצית דשקל הקדש כמ"ש במ"א) וזהו ג"כ ענין עד דוד הגדיל ⁵⁶ ואחע"ב [ואשת חיל עטרת בעלה] לפי שהמ"ן [שהמיי'ן נוקבין] שרשו מס"ג [משם ס"ג] הגבוה ממ"ה [משם מ"ה].

היינו המ"ן, הם ו' וד', שגם הם עולים למספר י'; וזהו עניי'ן שתי מחציות השקל הקדוש, כפי שכתוב במקום אחר.) וזהו גם עניי'ן "עד דוד הגדיל", ואחע"ב, מפני ששורש המ"ן הוא מס"ג, הנעלה ממ"ה.

הדבר הנשקל, המ"ן, הוא ו' וד', שביחד עולים גם הם לעשר, כמניי'ן י'; לכן שני חלקי האל"ף דומים לשתי מחציות השקל הקדוש. גם הפסוק שבו דוד ויהונתן בוכים יחד "עד דוד הגדיל" נקרא כך: דוד, המייצג את מלכות, גדל ועולה, משום ששורש המ"ן כס"ג, הנעלה ממ"ה.

ועוד יובן ענין זה ע"ד מ"ש בספר הבהיר הובא בפרדס שער ט"ו פ"ד שכינה למטה כשם ששכינה למעלה ⁵⁷ מלה"ד [משל למה הדבר דומה] למלך שהיו לו שבעה בנים כו'

ועניי'ן זה יובן עוד על פי מה שכתוב בספר הבהיר, המובא בפרדס, שער ט"ו, פרק ד': "שכינה למטה כשם ששכינה למעלה. משל למה הדבר דומה? למלך שהיו לו שבעה בנים" וכו'.

הסבר נוסף מובא מספר הבהיר, המצוטט בפרדס: שכינה למטה כשם ששכינה למעלה. הדבר מתבאר באמצעות משל על מלך שהיו לו שבעה בנים, ולכל אחד מהם ניתן מקום משלו.

ואמר התחתון אני למטה לא אתרחק ממך אמר להם הריני מסבב ורואה אתכם ⁵⁸ היינו מלא כל הארץ כבודו ⁵⁹ עכ"ל [עד כאן לשונו].

"ואמר התחתון: אני למטה, אל אתרחק ממך. אמר להם: הריני מסבב ורואה אתכם"; היינו, "מלא כל הארץ כבודו". עד כאן לשונו.

הבן הנמוך ביותר מתלונן שהוא נמצא למטה ואינו רוצה להיות רחוק מן המלך. המלך משיב שהוא מקיף ורואה את כולם, והבהיר מפרש זאת בפסוק "מלא כל הארץ כבודו".

ופי' הריני מסבב אתכם היינו שהוא ית' סוכ"ע והוא בחי' עיגול הגדול שלפני הקו שמקיף לכל העולמות.

ופירוש "הריני מסבב אתכם" הוא שהוא יתברך סובב כל עלמין, בחינת העיגול הגדול שלפני הקו, המקיף את כל העולמות.

דברי המלך "מסבב אתכם" מכוונים לאור סובב כל עלמין, "העיגול הגדול" שלפי תורת האר"י קודם לקו ומקיף את כל העולמות במידה שווה.

10 והנה מצד הקו שייך בחי' מעלה ומטה שראשית הקו הוא בחכמה ושם עיקר הגילוי וכולם בחכמה עשית⁶⁰ וכל מה שנמשך למטה יותר מתצמצם יותר ומתמעט גילוי האור והמלי'

והנה, מצד הקו יש משמעות למעלה ולמטה: ראשית הקו היא בחכמה, ושם עיקר הגילוי — "את כולם בחכמה עשית". ככל שהאור נמשך למטה יותר, הוא מצטמצם יותר וגילוי האור מתמעט. ומלכות,

מצד הקו, קו האור הצר היורד מלמעלה למטה, יש משמעות ממשית למעלה ולמטה. ראשיתו בחכמה, שבה הגילוי הוא הגדול ביותר — "את כולם בחכמה עשית". ככל שהוא יורד, הוא מצטמצם יותר ופחות אור מתגלה.

שהיא בחי' האחרונה שבע"ס [שבועשר ספירות] זהו ואמר התחתון אני למטה לא אתרחק ממך⁶¹ שהרי מצד אור הקו היא רחוקה יותר כו'.

שהיא הבחינה האחרונה מבין עשר הספירות, היא "והתחתון אמר: אני למטה, אל אתרחק ממך"; שהרי מצד אור הקו היא רחוקה יותר, וכו'.

מלכות, האחרונה מבין עשר הספירות, היא הבן התחתון במשל, החושש להתרחק מן המלך: לפי מדד הקו, היא הרחוקה ביותר.

11 והי' [והיה] התשובה הריני מסבב אתכם⁶² וא"כ מצד בחי' זו דסכ"ע [דסובב כל עלמין] העיגול הגדול המקיף להקו וכל העולמות א"כ אדרבה הרי המלי' שם בתחתית הקו וסיומו הוא קרוב לבחי' העיגול הגדול יותר משאר הט"ס [הט' ספירות] שהם באמצע הקו עד"מ.

והתשובה הייתה: "אני מקיף אתכם". אם כן, מצד בחינת סובב כל עלמין — העיגול הגדול המקיף את הקו ואת כל העולמות — הרי אדרבה, מלכות, הנמצאת בתחתית הקו ובסיומו, קרובה לבחינת העיגול הגדול יותר משאר תשע הספירות, הנמצאות באמצע הקו, על דרך משל.

תשובת המלך, "אני מקיף אתכם", הופכת את התמונה. מנקודת המבט של סובב כל עלמין — העיגול הגדול המקיף את הקו ואת כל העולמות — מלכות, הנמצאת בתחתית הקו ובסיומו, קרובה לעיגול יותר מתשע הספירות שבאמצע הקו, בדרך משל.

12 ואפילו בחי' ח"ע [חכמה עילאה] שהוא ראשית הגילוי. הרי מתחלה נמשך הקו בבחי' כתר וא"כ הכתר מפסיק בין העיגול הגדול לבחינת חכמה עד"מ משא"כ בבחי' מלי הרי היא קרובה לתחתית העיגול בלי שום הפסק ביניהם.

ואפילו בחינת חכמה עילאה, שהיא ראשית הגילוי: הקו נמשך תחילה בבחינת כתר, ואם כן, כתר מפסיק בין העיגול הגדול לבין בחינת חכמה, דרך משל. לעומת זאת, בחינת מלכות קרובה לתחתית העיגול, ואין שום דבר מפסיק ביניהן.

גם חכמה, שהיא ראשית הגילוי, מובדלת מן העיגול, מפני שהקו נמשך תחילה בבחינת כתר, העומד בין העיגול לבין חכמה. מלכות, לעומת זאת, נוגעת בתחתית העיגול, ואין דבר ביניהן.

13 וכמ"ש מזה בד"ה איהו וחיהו ואין זאת אלא משום דרגלי א"ק [אדם קדמון] מסתיימים בתחתית עשיה ותחת רגליו מאיר אור א"ס ב"ה הסוכ"ע בלי הפסק ביניהם רק כו'

וכפי שנכתב על כך במאמר המתחיל "איהו וחיהו": "וזה אינו אלא משום שרגלי אדם קדמון מסתיימות בתחתית העשיה, ומתחת לרגליו מאיר אור אין סוף, ברוך הוא, סובב כל עלמין, בלי שום הפסק ביניהם, אלא...";

הטקסט מצטט את האיגרת המתחילה "איהו וחיהו" (איגרת הקודש, סימן כ בתניא): רגלי אדם קדמון, הדמות הקדמונית שנוצרה מן הקו, מסתיימות בתחתית העשיה. מתחתיהן מאיר האור אין סוף הסובב כל עלמין, ואין דבר המפסיק ביניהם, מלבד עיגולי אדם קדמון לבדם, כפי שממשיכה האיגרת.

וגם הקו מאיר ממטה למעלה בבחי' אור חוזר כו' ועי"ז יש כח ועוז בסיום הכלי דמלי כו' יעו"ש [יעויין שם].

"וגם הקו מאיר מלמטה למעלה בבחינת אור חוזר" וכו'; ועל ידי כך יש כוח ועוצמה בקצה הכלי של מלכות וכו'. עיינו שם.

האיגרת מוסיפה שהקו, במקום שבו הוא מסתיים, מאיר בחזרה כלפי מעלה כאור חוזר. לכן יש כוח ועוצמה מיוחדים דווקא בקצה הכלי של מלכות.

14 ועד"ז בענ' ין בירור ניצוצים דתהו שהם בחי' המ"ן [המ"ן נוקבין] שהם נתרחקו ונפלו למטה יותר בנוגה דבי"ע וכשמתבררים מהקליפות ונכללים בקדושה מאיר בהם הארת הסוכ"ע בקירוב יותר

כך גם בעניין בירור ניצוצות התוהו, שהם בחינת מ"ן, מים נוקבין: הם התרחקו ונפלו נמוך יותר, אל הנוגה שבבי"ע; וכאשר מבררים אותם מן הקליפות והם נכללים בקדושה, הארה של סובב כל עלמין מאירה בהם בקרבה גדולה יותר.

כך גם לגבי ניצוצות התוהו, שהם מים נוקבין: הם נפלו נמוך יותר מכל דבר אחר, אל הנוגה שבשלושת העולמות התחתונים. כאשר מבררים אותם ומחזירים אותם אל הקדושה, אור סובב מאיר בהם בקרבה גדולה יותר.

וזהו ענין יתרון מעלת הבעלי תשובה על הצדיקים⁶³ כי בחי' לרחוק שנעשה קרוב⁶⁴ הרי הוא נעשה קרוב יותר מצד אור הסוכ"ע שמאיר בו יותר בבחי' קרוב וגילוי כו'

וזהו יתרון מעלתם של בעלי התשובה על הצדיקים: מי שהיה "רחוק" ונעשה קרוב, נעשה קרוב יותר מצד אור סוכב כל עלמין, שמאיר בו ביתר שאת, בבחינת קרבה וגילוי וכו'.

זהו הטעם לכך שחכמים העמידו את בעלי התשובה, השבים אל ה', מעל הצדיקים. מי שהיה רחוק והתקרב, קרוב יותר מצד האור המקיף, שכן האור הזה מאיר בו ביתר גילוי.

ועד"ז יובן כי בירורי ניצוצים דעשיה יש בהם יתרון יותר מה"ט [מהאי טעמא] מכירורי דיצירה ובריאה וזהו ענין עד דמטו רגלין ברגלין⁶⁵ הנזי [הנוכח] לעיל.

וכך יובן גם שבירורי הניצוצות שבעולם העשיה הם בעלי יתרון על בירורי הניצוצות שביצירה ובבריאה מאותה סיבה; וזהו ענין "עד דמטו רגלין ברגלין", שהוזכר לעיל.

מאותה סיבה, לניצוצות שמתבררים בעולם העשיה, העולם התחתון ביותר, יש יתרון על הניצוצות שבעולמות היצירה והבריאה. זהו פירוש "עד דמטו רגלין ברגלין": הבירור האחרון, של הדרגה הנמוכה ביותר, הוא שמשלים את העבודה.

15 וכנ"ל שתחת רגליו מאיר כו'. וזהו מ"ש בספר הבהיר דע"ס [דעשר ספירות] מלמעלה למטה ידענו⁶⁶ לפי שהמשכתם מבחי' הקו

וכנזכר לעיל, "מתחת לרגליו מאיר" וכו'. וזהו שכתוב בספר הבהיר: את עשר הספירות מלמעלה למטה "ידענו", מפני שהן נמשכות מבחינת הקו;

כפי שזוטט מאיגרת הקודש, האור המקיף מאיר "מתחת לרגליו". הדבר מסביר את דברי ספר הבהיר: את עשר הספירות מלמעלה למטה "ידענו", מפני שהן נמשכות מן הקו, האור המדוד והמסודר.

אבל ע"ס [עשר ספירות] מלמטה למעלה לא ידענו לפי שנמשך בהם הארת הסוכ"ע דלית מחשבה תפיסא ביה כלל⁶⁷ בחי' המקיף הגדול שאין בו מעלה ומטה כלל

אבל את עשר הספירות מלמטה למעלה "לא ידענו", מפני שנמשכת בהן הארה של סוכב כל עלמין, שעליו נאמר "לית מחשבה תפיסא ביה כלל" — הבחינה של האור המקיף הגדול, שאין בו כלל מעלה ומטה,

את עשר הספירות מלמטה למעלה "לא ידענו", מפני שנמשכת בהן הארה של סוכב כל עלמין, שעליו נאמר בתיקוני זוהר "לית מחשבה תפיסא ביה כלל". זהו האור המקיף הגדול, שאין בו כלל מעלה ומטה.

והוא למעלה מהדעת וההשגה, ועדיין יי'ל [יש לומר] מארזי'ל [מאמר רבותינו זכרונם לברכה] (ספ"ב [סוף פרק ב'] דר"ה [דראש השנה]) ע"פ שמש ידע מבואו⁶⁸ הא ירח לא ידע מבואו⁶⁹.

והוא למעלה מן הדעת וההשגה. על פי זה אפשר להסביר את דברי חז"ל (בסוף פרק ב' של מסכת ראש השנה) על הפסוק "שמש ידע מבואו": "הא ירח לא ידע מבואו".

אור זה הוא למעלה מן הדעת וההשגה. אותו רעיון מסביר את דברי חז"ל בראש השנה על הפסוק "שמש ידע מבואו": השמש יודעת את מבואה, ואילו הירח אינו יודע את מבואו.

וע' זח"א [זהר חלק א] ויחי (רל"ו סע"ב [סוף עמוד ב]) והיינו כי בחי' שמש הוא אור ישר מלמעלה למטה ידענו

וראה בזוהר, חלק א', ויחי (סוף ע"ב, רל"ו). כלומר, בחינת השמש היא אור ישר מלמעלה למטה, שאותו "ידענו";

הטקסט מפנה גם לזוהר בפרשת ויחי, הדין בשמש ובירח במזמור זה. השמש מסמלת אור ישר, מלמעלה למטה, את הסדר ש"ידענו".

אבל בחי' ירח שירדה להיות ראש לשועלים לברר הניצוצים שנפלו מעולם התהו ועי"ז נעשה בחי'

העלאת מ"ן [מ"ן נוקבין] והוא בבחי' שלמעלה מהדעת וההשגה כנ"ל

אבל בחינת הירח, שירדה להיות "ראש לשועלים", כדי לברר את הניצוצות שנפלו מעולם התהו, ועל ידי כך נעשית בחינת העלאת מ"ן, היא בבחינה שלמעלה מן הדעת וההשגה, כנזכר לעיל;

הירח, מלכות, ירדה להיות "ראש לשועלים", הראשונה בין הדברים התחתונים, כדי לברר את הניצוצות שנפלו מתהו. בירידה זו מתאפשרת העלאת מ"ן, השייכת למדרגה שלמעלה מן הדעת וההשגה.

וזהו לא ידע מבואו וע' במק"מ [במקדש מלך] ר"פ צו בפ"י לא ידעתי נפשי^{70,71} שהוא בא ממקום גבוה

מרדל"א [מרישא דלא אתידע] כו' ועיין ברבות כשה"ש [בשיר השירים] בפסוק לא ידעתי נפשי וע' בע"ח [בעץ

חיים] שער א"א ספ"ב [סוף פרק ב']:

וזהו "לא ידע מבואו". וראה במקדש מלך, בתחילת פרשת צו, בפירוש "לא ידעתי נפשי": שהיא באה ממקום נעלה,

מרישא דלא אתידעא, וכו'. וראה גם במדרש רבה על שיר השירים, בפסוק "לא ידעתי נפשי"; וכן בעץ חיים, שער אריך אנפין, סוף פרק ב'.

לכן נאמר "הירח לא ידע מבואו". הטקסט מוסיף שמקדש מלך, פירוש על הזוהר, מפרש את "לא ידעתי נפשי" כמצביע על מקור מרישא דלא אתידעא, "הראש הבלתי נודע", המדרגה הנעלית ביותר; והוא מפנה גם למדרש רבה על שיר השירים, על הפסוק הזה, ולעץ חיים, שער אריך אנפין.

קטע 6 • 161-18

הבאר בעבודת ה'

16 ג והנה ענין⁷² באר מים חיים בעבודת ה' הוא ענין המצות מעשיות ברעותא דלכא (וכמשנ"ת [וכמו

שנתבאר] כפי תולדות ע"פ ויחפרו עבדי יצחק)⁷³ כי

ג. והנה, משמעותו של "באר מים חיים" בעבודת ה' היא המצות המעשיות הנעשות ברצון הלב (רעותא דליכא), כפי שנתבאר בפרשת תולדות, על הפסוק "ויחפרו עבדי יצחק". כי

סעיף ג מעביר את הרעיון לעבודת ה' של האדם: "באר מים חיים" היא המצות המעשיות, הנעשות ברצון הלב. הדברים מפנים למאמר בפרשת תולדות על הפסוק "ויחפרו עבדי יצחק", שבו מצאו "באר מים חיים".

הנה גוף מעשה המצוה הרי נעשה מדבר שנלקח מק"נ [מקליפת נוגה] כמו צמר דציצית וקלף דתפילין ועולה ונכלל בקדושה כמו באר מים חיים שנובע מתחת לקרקע כו'

החפץ הגשמי של מעשה המצוה עשוי מדבר שנלקח מקליפת נוגה, כגון צמר הציצית וקלף התפילין, והוא עולה ונכלל בקדושה, כמו "באר מים חיים" הנובעת מתחת לקרקע וכו'.

החפץ הגשמי של המצוה נלקח מקליפת נוגה, התחום הניטרלי שאפשר להעלותו לקדושה, כגון צמר הציצית או קלף התפילין. כשמשמשים בו לקיום המצוה, הוא עולה ונכלל בקדושה, כמו מים הנובעים מתחת לקרקע.

והגם שהמצות נק' תר"ך עמודי אור^{74,75} כמו שהעמודים נמשכים מן הגג לארץ כך הם המשכות מלמעלה למטה מכתר וחכמה דתיקון

ואף שהמצות נקראות "תר"ך עמודי אור" — כשם שהעמודים נמשכים מן הגג אל הארץ, כך הן המשכות מלמעלה למטה, מכתר וחכמה דתיקון —

אפשר היה לחשוב שהמצות הן רק שפע הנמשך מלמעלה. הן נקראות "תר"ך עמודי אור", ביטוי מתפילת רבי נחוניא בן הקנה; עמודים נמשכים מן הגג אל הארץ, וכך המצות נמשכות מכתר וחכמה דתיקון.

אך הוא עד"מ כמו שהעמודים עומדים ע"ג [על גבי] קרקע דייקא שבה דייקא מתקיים העמוד שהקרקע הוא בחי' מעמיד ומחזיק של העמוד כך עיקר המשכת מ"ד [מייך דוכרין] הנמשך

אלא שהדבר דומה לעמודים העומדים דווקא על הקרקע, שרק עליה העמוד מתקיים, שכן הקרקע היא המחזיקה ותומכת בו. כך גם עיקר המשכת מ"ד, הנמשכת

אך עמוד עומד דווקא על הקרקע, והיא המחזיקה אותו. כך גם המים הזכריים הנמשכים מלמעלה, מכתר וחכמה דתיקון, באמצעות קיום המצוה, נסמכים על דבר שמלמטה.

מכתר וחכמה דתיקון ע"י קיום המצוה כענין וצונו לי [לשון] צותא והמשכה כ"ז [כל זה] הוא ע"י העלאת מ"ן [מ"ן נוקבין] אשר קדשנו במצותיו שהם נצוצים דכתר וחכמה דתהו שלמעלה מעולם התיקון כנ"ל.

מכתר וחכמה דתיקון באמצעות קיום המצוה, כענין "וצונו" — לשון צוותא והמשכה — כל זה הוא על ידי העלאת מ"ן: "אשר קדשנו במצותיו", שהן ניצוצות של כתר וחכמה דתהו, שלמעלה מעולם התיקון, כנזכר לעיל.

את המילה "וצונו" שבברכה מפרשים כלשון צוותא, חיבור והמשכה; אולם כל זה נעשה באמצעות העלאת המ"ן, המרומזת במילים "אשר קדשנו במצותיו". המצות הן ניצוצות של כתר וחכמה דתהו, שלמעלה מעולם התיקון.

17 וזהו שהמצות הם דרך כלל בג' דברים מחשבה דבור ומעשה⁷⁶ יש מצות שתלויים במחשבה. ויש מצות תלויים בדבור כמו תלמוד תורה ק"ש [קריאת שמע] ותפלה ובהמ"ז [וברכת המזון].

וזו הסיבה שהמצוות מתחלקות באופן כללי לשלושה דברים: מחשבה, דיבור ומעשה. יש מצוות התלויות במחשבה, ויש מצוות התלויות בדיבור, כגון לימוד תורה, קריאת שמע, תפילה וברכת המזון.

זו הסיבה שהמצוות באות בשלושה סוגים: מחשבה, דיבור ומעשה. יש מצוות התלויות במחשבה, ויש התלויות בדיבור, כמו לימוד תורה, קריאת שמע, תפילה וברכת המזון.

ורוב המצות הם במעשה שהם נגד ג' עולמות ב"ע שבהם שייך הברורים היינו ברור ק"נ [קליפת נוגה] דב"ע שזהו ענין באר מים חיים⁷⁷ ונמשך

רוב המצוות הן במעשה. הן מקבילות לשלושת העולמות בריאה, יצירה ועשיה, שבהם שייך הברור — כלומר ברור קליפת נוגה שבבריאה, ביצירה ובעשיה, וזהו ענין "באר מים חיים". ועל ידי כך נמשך

רוב המצוות נעשות במעשה. שלוש הסוגים מקבילים לשלושת העולמות התחתונים, בריאה, יצירה ועשיה, שבהם מתרחש ברור — ברור קליפת נוגה שבכל אחד מהם; זהו "באר מים חיים".

מזה תוספת אור בג"ע [בגן עדן] בבחי' מעין גנים ע"ד שיצאו מים חיים מירושלים אל הים הקדמוני⁷⁸ ונמשך גילוי האור לנשמת האדם בג"ע [בגן עדן] א"פ [אור פנימי] וא"מ [אור מקיף] כו'.

תוספת אור בגן עדן, בבחינת "מעין גנים", על דרך "יצאו מים חיים מירושלים אל הים הקדמוני", וגילוי האור נמשך לנשמת האדם בגן עדן, [כאור] פנימי ואור מקיף וכו'.

מן הברור הזה מתווסף אור בגן עדן, בבחינת "מעין גנים", כפי שמים חיים יוצאים מירושלים אל הים הקדמוני, כדברי זכריה. האור המתגלה מגיע לנשמות בגן עדן הן כאור פנימי, שהן משיגות, והן כאור מקיף, הסובב אותן.

18 וענין מעין גנים למטה באדם י"ל [יש לומר] שזהו עסק התורה ג"ן סדרים דאורייתא כי הנה מעין גנים הוא

מ"ד [מ"ד דוכרין] המברר המ"ן [המ"ן נוקבין] וכמ"ש הרמ"ז [הרב משה זכות] פ' ואתחנן דרס"ו⁷⁹

ואת ענין "מעין גנים" למטה, אצל האדם, אפשר לפרש כעיסוק בתורה — ג"ן סדרים דאורייתא, חמישים ושלושה סדרים של התורה. שכן "מעין גנים" הוא מ"ד, מים זכריים, המבררים את המ"ן, מים נקביים, כפי שכתב הרמ"ז בפרשת ואתחנן, דף רס"ו.

"מעין גנים" שבאדם עשוי להתפרש כעיסוק בתורה: סדרי התורה, הנמנים כאן כחמישים ושלושה, כמניין "גן" (ג = 3, ו = 50). המעין הוא המים הזכריים, המבררים את המים הנקביים, כפי שכתב הרמ"ז בפירושו לזוהר בפרשת ואתחנן.

והנה בירור מעשה המצות הוא ע"י עסק התורה כמ"ש במ"א שזהו ענין גדול תלמוד שמביא לידי

מעשה⁸⁰ מ"ה [שם מ"ה] מברר ב"ן [שם ב"ן] כו'

והנה, בירור מעשה המצות נעשה באמצעות העיסוק בתורה, כפי שנכתב במקום אחר: זהו פירוש המאמר "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה" — מ"ה מברר ב"ן וכו'.

המצוות המעשיות מתבררות באמצעות לימוד התורה, כפי שאומרת הגמרא: "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה". במונחי הקבלה, מ"ה, המים הזכריים של התיקון, מברר את ב"ן, המים הנקביים.

וגם בעסק התורה יש בחי' נהר ובחי' מים חיים שבחי' הגירסא נק' נהר ואינו מים חיים

גם בעיסוק בתורה יש בחינה של "נהר" ובחינה של "מים חיים": בחינת הגירסה נקראת "נהר", והיא אינה "מים חיים";

גם בלימוד התורה עצמו יש שתי בחינות: "נהר" ו"מים חיים". אמירת הטקסט כפשוטו, גירסה, היא "נהר" — זרימה שנמשכת מלמעלה — אך אינה "מים חיים".

אבל מבחי' העיון והוא הולדת דעת חדש ממשיך בחי' מים חיים כו' וכמו שנת' [שנתבאר] במ"א:

אבל בחינת העיון, שהיא הולדת דעת חדשה ממש, ממשיכה את בחינת "מים חיים" וכו', כפי שנתבאר במקום אחר.

עיון מעמיק, המוליד הבנה חדשה, ממשיך "מים חיים" — מים הנובעים ממקורם. נאמר שהענין נתבאר במקום אחר.

קטע 7 • 191-23

שירת הבאר

19 וזהו עלי באר ענו לה.⁸¹ פיי ענו לה הוא אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] שנמשך מתחלה לעורר העלאת מ"ן

[מ"ן נוקבין] להיות עלי באר.

וזהו "עלי באר ענו לה". פירוש "ענו לה" הוא אתערותא דלעילא, שנמשכת תחילה כדי לעורר העלאת מ"ן, כדי שתהיה "עלי באר".

כעת מגיע פסוק השירה עצמו: "עלי באר ענו לה". אדמו"ר הזקן מפרש את "ענו לה" — שפירושו גם "השיבו לה" — כאתערותא דלעילא, שבאה תחילה ומעוררת את העלאת המ"ן, כדי שהבאר תוכל לעלות.

וזהו באר מים חיים ונוזלים מן לבנון⁸² שנוזל ונמשך ממזלות העליונים ד"ג מדה"ר [מדות הרחמים]

שמשם נמשך התעוררות רחמים להיות אתעדל"ת [אתערותא דלתתא]

וזהו "באר מים חיים ונוזלים מן לבנון": שנוזלים ונמשכים מן המזלות העליונים של י"ג מידות הרחמים, שמהם נמשכת התעוררות רחמים, כדי שתהיה אתערותא דלתתא,

הפסוק בשיר השירים מוסיף "נוזלים מן לבנון": המילה "נוזלים" מזכירה את המזלות, ה"נוזילות" של י"ג מידות הרחמים. מהם באה התעוררות רחמים המאפשרת אתערותא דלתתא.

כמאמר ברחמיך הרבים רחם עלינו ותן בלבנו בינה כו' (וע' באוצ"ח [באוצרות חיים] ד"ק ע"ב משי"ש [מה

שכתוב שם] בשם האריז"ל [האריז"ל זכרוננו לברכה] בפ"י ענו לה. ואח"כ בהרמ"ז [בהרב משה זכות] ר"פ תצא גבי כי

תרכב על סוסך).⁸³

כמו שאומרים: "ברחמיך הרבים רחם עלינו ותן בלבנו בינה" וכו'. (ועי' באוצרות חיים, דף ק ע"ב, מה שכתוב שם בשם האריז"ל בפירוש "ענו לה"; ואחר כך ברמ"ז, בתחילת פרשת תצא, על "כי תרכב על סוסך".)

כך אנו מתפללים: "ברחמיך הרבים רחם עלינו ותן בלבנו בינה": אנו זקוקים לרחמי ה' גם כדי שהתעוררות שלנו תתחיל. כאן מפנים לאוצרות חיים, שמביא את דברי האריז"ל על "ענו לה", ולרמ"ז על "כי תרכב על סוסך".

באר חפרוה שרים⁸⁴ היינו כמ"ש ויבן ה' אלקים את הצלע דאו"א [דאבא ואימא] תקינו לה⁸⁵ כו' כמ"ש

בזח"א [בזהר חלק א]

"באר חפרוה שרים" הוא על דרך הכתוב "ויבן ה' אלקים את הצלע": שאבא ואמא תיקנו אותה וכו', כמו שכתוב בזהר, חלק א'

"באר חפרוה שרים" מתייחס לבניין המלכות. הוזהר מפרש את "ויבן ה' אלקים את הצלע", המתאר את יצירת חוה, בכך שאבא ואמא — חכמה ובינה — תיקנו אותה והכינו את הנקבה לקראת בואה אל בעלה; לכן מופיע שם השם המלא.

(מ"ט⁸⁶ א'). והיינו מבחיי חג"ת [חסד גבורה תפארת] דאוי"א [דאבא ואימא] וזהו נדיבי עם כו' וזהו ענין מקדש אד' כוננו ידיך.⁸⁷

(מ"ט ע"א). כלומר, מבחינת חג"ת של אבא ואמא; וזהו "נדיבי עם" וכו'. וזהו ענין "מקדש אד' כוננו ידיך".

ה"שרים" החופרים הם חסד, גבורה ותפארת של אבא ואמא, והם גם "נדיבי עם". זהו פירוש "מקדש אד' כוננו ידיך": ה"ידיים", שהן המידות של הדרגות העליונות, בונות את המלכות, שם אד'.

ועמ"ש מזה בביאור ע"פ נשא את ראש⁸⁸ בני גרשון⁸⁹ ועיין מזה בע"ח [בעץ חיים] שער ל"ד שער הירח פ"ג [פרק ג'] ועמ"ש מזה ע"פ עיני כל אליך ישברו⁹⁰ כו' פותח את ירך⁹¹ כו'.⁹²

ועיין במה שנתבאר על כך בביאור על "נשא את ראש בני גרשון", וכן בעץ חיים, שער ל"ד, שער הירח, פרק ג'; ועיין במה שנתבאר על כך על "עיני כל אליך ישברו" וכו', "פותח את ירך" וכו'.

ההפניה היא לביאור על "נשא את ראש בני גרשון", לשער הירח בעץ חיים, ולביאור על "עיני כל אליך ישברו... פותח את ירך".

20 וזהו ענין האבות שנקראו נדיבי עם והבחיר שבאבות הוא יעקב⁹³ שנאמר בו כי שרית עם אלקים ועם אנשים⁹⁴ ותוכל וזהו חפרוה שרים.

וזה ענינם של האבות, שנקראו "נדיבי עם". הנבחר שבאבות הוא יעקב, שעליו נאמר: "כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל"; וזהו "חפרוה שרים".

"נדיבי עם" הם האבות, והנבחר שבהם הוא יעקב, שהמלאך אמר לו: "שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל". המילה "שרית" חולקת שורש עם "שרים", ולכן יעקב, יותר מכולם, הוא השר שחפר את הבאר.

כי באברהם נאמר והנה שלשה אנשים נצבים עליו⁹⁵ וכיעקב נאמר וישר אל מלאך ויוכל בכה ויתחנן לו⁹⁶ שהמלאך היה בטל ונכנע לו.

על אברהם נאמר: "והנה שלשה אנשים נצבים עליו", ואילו על יעקב נאמר: "וישר אל מלאך ויוכל, בכה ויתחנן לו", שכן המלאך היה בטל ונכנע לפניו.

על אברהם נאמר ששלשה אנשים, שהיו מלאכים, "נצבים עליו"; ועל יעקב נאמר שהוא נאבק במלאך וניצח, והמלאך בכה והתחנן אליו. המלאך היה בטל ונכנע לפני יעקב.

21 והענין כי האבות היו מבחי' חג'ת [חסד גבורה תפארת] ובמדות הוא בחי' ההתחלקות כל מדה בפ"ע [בפני עצמו] וע"כ היו אצל אברהם ג' מלאכים שאין מלאך^{97,98} א' עושה ב' שליחות כו' ג"כ בבחי' ההתחלקות.

הביאור הוא שהאבות היו בבחינת חסד, גבורה ותפארת, ובמדות יש בחינה של התחלקות — כל מידה בפני עצמה. לכן היו אצל אברהם שלושה מלאכים, שכן "מלאך אחד אינו עושה שתי שליחויות" וכו'; גם זה שייך לבחינת ההתחלקות.

האבות מגלמים את חסד, גבורה ותפארת — המדות — והרגשות נחלקים, וכל אחד מהם הוא כוח נפרד. לכן באו אל אברהם שלושה מלאכים: כדברי המדרש, מלאך אחד אינו עושה שתי שליחויות, וגם המלאכים נחלקים כך.

אבל התורה דמחכמה נפקת היא כללות כולם כמו המוח שכולל כל הרמ"ח אברים כו' ועיין בסש"ב [בספר של בינונים] פני"א נ"ב

אבל התורה, ש"מחכמה נפקת", היא כללות כולם, כמו המוח שכולל את כל רמ"ח האיברים וכו'. ועיינו בספר של בינונים, פרקים נ"א ונ"ב.

התורה, ש"מחכמה נפקת", היא האחדות הכוללת את כולם, כמו שהמוח כולל ומכוון את כל רמ"ח איברי הגוף. כאן מפנה הטקסט לתניא, פרקים נ"א ונ"ב, העוסקים בדימוי של חיות הנשמה השורה במוח ומתפשטת לכל איבר.

וזהו שאמרו ע"פ כפטיש יפוצץ סלע⁹⁹ מקרא א' יוצא לכמה טעמים¹⁰⁰ כו' ויעקב עם היותו בבחי' מדות וזהו שאמרו על הפסוק "כפטיש יפוצץ סלע": מקרא אחד יוצא לכמה טעמים וכו'. ויעקב, אף שהוא בבחינת מדות, כך פירשו חז"ל את "כפטיש יפוצץ סלע": מקרא אחד יוצא לכמה טעמים — רבים הכלולים באחד. לאחר מכן עובר הטקסט ליעקב, השייך לבחינת המדות כמו שאר האבות.

אך שרשו מח"ע [מחכמה עילאה] יסוד אבא הנמשך ומתפשט בתוך המדות וכמ"ש בלק"ת [בלקוטי תורה (להאריז"ל)] ע"פ ויקם עדות ביעקב^{101,102} כו'

שורשו הוא מחכמה עילאה, יסוד אבא, הנמשך ומתפשט בתוך המדות, כמבואר בלקוטי תורה של האריז"ל על הפסוק "ויקם עדות ביעקב" וכו'.

אולם שורשו של יעקב הוא בחכמה עילאה, באמצעות יסוד אבא, הערוץ שדרכו החכמה מתפשטת במדות. לקוטי תורה של האריז"ל מפרש כך את הפסוק "ויקם עדות ביעקב".

(וכמבואר בפ' בלק בביאור ע"פ מי מנה עפר יעקב¹⁰³ ובפ' וישלח ע"פ ויאבק איש עמו)¹⁰⁴ ולכן נאמר בו כי שרית עם אלקים ועם אנשים¹⁰⁵ כו'.

(כמבואר בפרשת בלק, בביאור על הפסוק "מי מנה עפר יעקב", ובפרשת וישלח, על הפסוק "ויאבק איש עמו"). ולכן נאמר עליו: "כי שרית עם אלקים ועם אנשים" וכו'.

הטקסט מפנה למאמרים על "מי מנה עפר יעקב" בפרשת בלק ועל "ויאבק איש עמו" בפרשת וישלח. משום שיעקב נושא את החכמה בתוך המדות, יכול היה לשרור "עם אלקים ועם אנשים".

והנה מבחיי שם אלקים נמשך הצמצום וההסתר ואנשים מט"ט [מטטרון] וסנד"ל [וסנדלפון] שהם גי"כ להיות לבוש והעלם ונקי נעל דשכינתא^{106, 107} כמ"ש במ"א ויעקב הוא המשתרר על בחי' זו שלא יהיה העלם והסתר וזהו ענין החפירה והכרייה כו'.

והנה מבחינת שם אלקים נמשכים הצמצום וההסתר, ו"אנשים" הם מט"ט וסנד"ל, שגם הם משמשים לבוש והעלם, ונקראים "נעל דשכינתא", כמבואר במקום אחר. ויעקב הוא המתגבר על כחינה זו, כדי שלא יהיה העלם והסתר; וזהו ענין החפירה והכרייה וכו'.

שם אלקים הוא מקור הצמצום וההסתר, ו"אנשים" הם המלאכים מטטרון וסנדלפון, המשמשים גם הם לבושים המסתירים, ונקראים "נעל דשכינתא". יעקב מתגבר על שניהם, כך שאינם מסתירים עוד את האלוקות; התגברות זו היא "החפירה והכרייה" של הבאר.

במחוקק¹⁰⁸ זה משה יסוד אבא שהוא עושה החקיקה בפנימיות בחינת ביטול כו' כי משה מלגאו יעקב מלבר¹⁰⁹ שיש ב' חקיקות לכלי מבפנים ומבחוץ כו'.

"במחוקק" — זהו משה, יסוד אבא, העושה את החקיקה בפנימיות, בבחינת ביטול וכו'. שהרי "משה מלגאו, יעקב מלבר": בכלי יש שתי חקיקות, מבפנים ומבחוץ וכו'.

הפסוק ממשיך "במחוקק", מלשון חקיקה: זהו משה, יסוד אבא, החוקק ביטול בפנימיות. בתיקוני זוהר נאמר "משה מלגאו, יעקב מלבר": בכלי יש חקיקה מבפנים ומבחוץ — משה פועל בצד הפנימי ויעקב בצד החיצוני.

ועמ"ש סד"ה צו את בניי [בני ישראל] כו' את הכבש אחד תעשה בבקר¹¹⁰ כו'. במשענותם הם בחי' תמכי אורייתא

ועיינו במה שנכתב בסוף המאמר המתחיל "צו את בני ישראל" וכו', "את הכבש אחד תעשה בבוקר" וכו'. "במשענותם" — זו בחינת תומכי אורייתא.

הטקסט מפנה לסוף המאמר על "צו את בני ישראל... את הכבש אחד תעשה בבוקר". המילים האחרונות בפסוק, "במשענותם", נדרשות כ"תומכי אורייתא" — המשענות שעליהן היא נסמכת.

(ועי' בפע"ח [בפרי עץ חיים] שער השבת פכ"א¹¹¹ גבי קדושא רבא. אותיות באר. כו' עד שמיה רבא. והיינו שעיי העלאת מ"ן [מ"ן נוקבין] דבחינת באר מים חיים הנ"ל נמשך בחי' גילוי שמיה רבא

(ועיינו בפרי עץ חיים, שער השבת, פרק כ"א, בענין קידושא רבא, קידוש של יום השבת: "אותיות באר" וכו', עד "שמיה רבא". כלומר, על ידי העלאת המ"ן של בחינת "באר מים חיים" הנזכרת לעיל, נמשכת בחינת הגילוי של "שמיה רבא",

הסוגריים הארוכים מפנים לפרי עץ חיים בענין קידוש של יום השבת, שם אותיות המילה "באר" מובילות אל "שמיה רבא", שמו הגדול. העלאת המים הנוקבין של "באר מים חיים" ממשיכה למטה את גילוי שמו הגדול.

דהיינו שמו הגדול ועמ"ש מענין גילוי זה ע"פ אני כו' אשר הוצאתי אתכם¹¹² מאמ"צ [מארץ מצרים] דפ' ציצית. עוד מבואר בפע"ח [בפרי עץ חיים] שם שממשיכים מבארעליון דבינה בבאר תחתון דמלכות ועיין זח"ב [זהר חלק ב'] בשלח¹¹³ (ס"ג ב').

כלומר, שמו הגדול. ועיינו במה שנכתב בענין גילוי זה על הפסוק "אניי וכו'", "אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים", בפרשת ציצית. עוד מבואר שם בפרי עץ חיים שממשיכים מן הבאר העליונה, שבבינה, אל הבאר התחתונה, שבמלכות. ועיינו בזהר, חלק ב, בשלח (ס"ג ב').

הטקסט מפנה לביאור על הפסוק "אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים" שבפרשת ציצית, להרחבה בענין גילוי זה. פרי עץ חיים אומר גם שהאור נמשך מן הבאר העליונה, בינה, אל הבאר התחתונה, מלכות; והזהר בפרשת בשלח עוסק בהמשכת ברכות "ממעמקי הבאר".

ועיין מענין ב' בארות אלו בבה"ז [בביאורי הזהר] ע"פ ויצא יעקב מבאר שבע.¹¹⁴ ומה שנכפל בתורה ע"כ שם העיר באר שבע.^{115, 116} האחד גבי אברהם (בפ' וירא כ"א ל"א).

ועיינו בענין שתי בארות אלו בביאורי הזהר, על הפסוק "ויצא יעקב מבאר שבע". אשר לכך שהתורה חוזרת על השם "באר שבע": הפעם הראשונה היא אצל אברהם (בפרשת וירא, כ"א:ל"א),

יש אפוא שתי בארות: בינה העליונה ומלכות התחתונה. הטקסט מפנה לביאורי הזהר על הפסוק "ויצא יעקב מבאר שבע". התורה מזכירה את השם באר שבע פעמיים: פעם אחת בסיפור אברהם ופעם נוספת בסיפור יצחק.

השני גבי יצחק בפ' (תולדות כ"ו ל"ג) שרומז לשני בארות הנ"ל דבינה ומלכות. ועפ"י [ועל פי זה] יש לפרש פ"א אז ישיר ישראל¹¹⁷ כו' עלי באר.

והפעם השנייה אצל יצחק, בפרשת תולדות (כ"ו:ל"ג); הדבר רומז לשתי הבארות הנזכרות לעיל, של בינה ושל מלכות. ועל פי זה אפשר לפרש את משמעות הפסוק "אז ישיר ישראל" וכו', "עלי באר":

שתי הפעמים שבהן נקראת העיר באר שבע רומזות לשתי הבארות האלה, של בינה ושל מלכות. על פי זה אפשר להציע פירוש חדש ל"אז ישיר ישראל... עלי באר".

שהשירה היא להמשיך הכח מלמעלה מבחינת ומדרגת הבאר העליון להיות עלי באר ר"ל [רוצה לומר] שגם ההעלאת מ"ן [מ"ן נוקבין] שמלמטה מבחי' מלי' יהיה כעין בחי' ומדרגת הבאר העליון דבינה.

השירה נועדה להמשיך את הכוח מלמעלה, מבחינתה ומדרגתה של הבאר העליונה, כדי שגם הבאר התחתונה תהיה בבחינת "עלי באר". כלומר, שגם העלאת המ"ן מלמטה, מבחינת מלכות, תהיה בדומה לבחינתה ולדרגתה של הבאר העליונה, בינה.

השירה ממשיכה כוח מן הבאר העליונה, כדי שהבאר התחתונה תוכל "לעלות": העלאת המים הנוקבין מלמטה, ממלכות, אמורה להגיע לדרגתה של הבאר העליונה, בינה.

שאם אין זאת הרי יש הפרש ביניהם כמ"ש בד"ה שיר השירים ההפרש בין כלתה נפשי לחצרות¹¹⁸ הי שכן אם לא כך, יהיה הבדל ביניהן, כפי שנכתב במאמר המתחיל "שיר השירים", על ההבדל בין "כלתה נפשי לחצרות הוי",

כלי הכוח הזה יישארו שתי הבארות נפרדות זו מזו, כפי שמוסבר במאמר על "שיר השירים", המשווה בין שני פסוקים. הראשון הוא "כלתה נפשי לחצרות הוי".

דהיינו בחינת בכל נפשך ובין בחינת כלה שארי ולבבי¹¹⁹ לשון כליון שהוא בחי מס"נ [מסירות נפש] באחד כו' ע"ש.

כלומר, בחינת "בכל נפשך", ובין בחינת "כלה שארי ולבבי" — לשון כליה, שהיא בחינת מסירות נפש ב"אחד" וכו'. עיינו שם.

הגעגוע הזה הוא בחינת "בכל נפשך". הביטוי השני, "כלה שארי ולבבי", משתמש במילה "כלה" במשמעות של כליון; זו בחינת מסירות הנפש באמירת "אחד" שבקריאת שמע, ויתור על עצם הווייתו של האדם.

אך בחי עליית המלי ע"ד לא זו מחבבה עד שקראה אמי¹²⁰ וע"ד כעיר שחוכרה לה יחדו¹²¹ בד"ה פקודי המשכן משכן העדות¹²² היינו כשהיא ג"כ בבחי העלאת מ"ן [מ"ן נוקבין] הנ"ל וזהו ענין בכל מאדך.^{123, 124}

אבל בחינת עליית המלכות — על דרך "לא זו מחבבה עד שקראה אמי", ועל דרך "כעיר שחוכרה לה יחדו", במאמר המתחיל "אלה פקודי המשכן משכן העדות" — היא כאשר גם היא נמצאת בבחינת העלאת המ"ן הנזכרת לעיל; וזהו ענין "בכל מאדך".

מלכות עולה באמת, כמאמר המדרש שהקבי"ה "לא זו מחבבה עד שקראה אמי", או כמתואר בפסוק "כעיר שחוכרה לה יחדו", מן המאמר על "אלה פקודי המשכן משכן העדות", רק כאשר גם היא מעלה את המים הנוקבין. זו בחינת "בכל מאדך", אהבה שאין לה גבול.

22 וזהו ענין עליות דשבת שבחי ו"ה עולים במדרגת י"ה. ולכן כדי להיות עלי באר בבחי זו צ"ל ע"י המשכת כח מלמעלה וזהו באר חפרוה שרים כמ"ש מזה בד"ה ראה ריח בני¹²⁵ גבי אשר ברכו הוי.

וזהו ענין העליות של שבת, כאשר בחינת ו"ה עולה למדרגת י"ה. לכן, כדי שיתקיים "עלי באר" בבחינה זו, הדבר צריך להיעשות באמצעות המשכת כוח מלמעלה. זהו "באר חפרוה שרים", כפי שנכתב על כך במאמר המתחיל "ראה ריח בני", בענין "אשר ברכו הוי".

כך מתרחש בשבת: ו"ה, שתי האותיות האחרונות של שם הוי (ז"א ומלכות), עולות למדרגת י"ה, שתי האותיות הראשונות (חכמה ובינה). כדי שה"באר", מלכות, תעלה למדרגה זו, יש להמשיך כוח מלמעלה. זהו "באר חפרוה שרים", כפי שמוסבר במאמר על "ראה ריח בני... אשר ברכו הוי".

23 ואזי עיי העלאת מ"נ [מיינ נוקבין] בבחינת עלי באר ממשיך מבחי' אור א"ס ב"ה בעצמו הסוכי' שלמעלה מהמשכת הקו כו' יעוי' [יעויין שם]. וזהו ענין גילוי שמיה רבא.

ואז, באמצעות העלאת מים נוקביים בבחינת "עלי באר", ממשיכים מבחינת אור אין סוף ברוך הוא עצמו את סוכב כל עלמין, שלמעלה מהמשכת הקו וכו'. עיינו שם. וזהו ענין גילוי "שמי הגדול".

באמצעות העלאת מים נוקביים, "עלי באר", ממשיכים מאור אין סוף עצמו את אור סוכב, שלמעלה מהקו ומהסדר המדוד שלו. זהו הגילוי של "שמו הגדול".

וזהו ענין באר מים חיים שנובע תמיד שהוא ע"ד תרין ריעין דלא מתפרשין והוא בחי' תורתו אומנתו ועכ"ז [ועם כל זה] מפסיקין לקי' [לקריאת שמע]¹²⁶ להיות בבחי' באר הנ"ל בעסק תורתו כו'.

וזהו ענין "באר מים חיים", הנובעת תמיד, בדוגמת "שני רעים שאינם נפרדים"; וזו בחינת "תורתו אומנתו". ואף על פי כן, מפסיקים לקריאת שמע, כדי שבעיסוקם בתורה יהיו בבחינת הבאר הנזכרת לעיל וכו'.

לכן מדובר ב"באר מים חיים" הנובעת תמיד, כמו חכמה ובינה, "שני רעים שאינם נפרדים", וכמו אותם חכמים שהתורה הייתה עיסוקם היחיד. גם תלמידי חכמים כאלה הפסיקו את לימודם לקריאת שמע, כדי שגם לימודם יהיה בבחינת ה"באר" שהועלתה מלמטה.

קטע 8 • 241

אור חדש והאור המקיף

24 ועדי' י"ל [יש לומר] ההפרש בין מעין גנים לבחינת באר מים חיים כי מעין גנים שיוצא מאליו תמיד זהו כענין ונהר יוצא מעדן¹²⁷ יוצא תמיד והוא יחוד תדירי דחכמה ובינה להחיות העולמות.

ובדרך זו אפשר להסביר את ההבדל בין "מעין גנים" לבין בחינת "באר מים חיים". "מעין גנים", הנובע מעצמו ללא הפסק, דומה ל"ונהר יוצא מעדן": הוא יוצא ללא הרף. זהו הייחוד התמידי של חכמה ובינה, שמחיה את העולמות.

אפשר לנסח את ההבדל בין השניים בדרך נוספת. המעיין נובע מעצמו ואינו מפסיק, בדומה לנהר שיוצא תמיד מעדן; זהו הייחוד התמידי של חכמה ובינה, שמחיה את העולמות.

אבל להיות המשכת אור חדש ממש מאור א"ס זהו ע"י חפירת וקריית באר מים חיים כו' ועיין מזה בביאור דזכור ושמור.

אבל כדי שתהיה המשכה של אור חדש ממש מאור אין סוף, הדבר נעשה באמצעות חפירה וקרייה של "באר מים חיים" וכו'. ראו על כך בביאור למילים "זכור" ו"שמור".

אור חדש ממש מאור אין סוף נמשך רק באמצעות חפירה וקרייה של "באר מים חיים". כאן מפנה המאמר לביאור על "זכור" ו"שמור", שתי המילים שבהן התורה מצווה על שמירת השבת.

גם י"ל [יש לומר] עפמ"ש [על פי מה שכתוב] בד"ה ראה ריח בני¹²⁸ ההפרש בין בחי בארה של מרים שהוא מעין הנובע מאליו שזה העלאת מ"ן [מ"ן נוקבין] להא"פ [להאור פנימי] ובין באר חפרוה שרים¹²⁹

אפשר להסביר זאת גם על פי מה שנכתב במאמר הפותח במילים "ראה ריח בני", על ההבדל בין בחינת הבאר של מרים, שהיא מעיין הנובע מעצמו — והיינו העלאת מים נוקבין אל אור פנימי — לבין "באר שחפרוה שרים",

הבחנה נוספת עולה מן המאמר על "ראה ריח בני". בארה של מרים, המעיין שליווה את ישראל במדבר, נבע מעצמו; היא מסמלת העלאת מים נוקבין שמגיעה רק עד אור פנימי, אור שנכנס וניתן להשגה.

שהוא להיות העלאת מ"ן [מ"ן נוקבין] לבחי המקיף עליון כו' עד"ז י"ל [יש לומר] ההפרש בין בחי מעין גנים ובין באר מים חיים.

שעניינה העלאת מים נוקבין אל בחינת המקיף העליון וכו'. ובדרך זו אפשר להסביר את ההבדל בין בחינת "מעין גנים" לבין "באר מים חיים".

"באר שחפרוה שרים" מעלה את המים הנוקבין אל המקיף העליון, שלמעלה מהשגה. זהו גם ההבדל בין "מעין גנים" לבין "באר מים חיים".

קטע 9 • 251-27

הולכים, עומדים והמשענות

25 וע"ז נאמר באר חפרוה שרים¹³⁰ חב"ד [חכמה בינה ודעת] כשר לפני המלך כו'. וענין במשענותם. כי הנה בחי העלאת מ"ן [מ"ן נוקבין] הנ"ל נקרא בשם הילוך וכמ"ש ונתתי לך מהלכים בין העומדים.¹³¹

ועל כך נאמר: "באר חפרוה שרים" — חכמה, בינה ודעת, כשר לפני המלך וכו'. וזהו ענין "במשענותם": הבחינה של העלאת מ"ן שהוזכרה לעיל נקראת "הליכה", כפי שנאמר: "ונתתי לך מהלכים בין העומדים".

הפסוק אומר שהבאר נחפרה בידי "שרים" — חכמה, בינה ודעת, העומדים לפני המלך כשר. המילים הבאות, "במשענותם", מעלות את דימוי ההליכה: העלאת מ"ן נקראת "הליכה", כפי שנאמר בהכטחה המובאת בזכריה: "מהלכים בין העומדים".

שהמלאכים שעבודתם לעורר ולהמשיך יחוד התדירי בחי ובטובו מחדש כו' נקרא עומדים אבל הנשמות שע"י חפרוה כרוה ממשיכים אור חדש נק' מהלכים

המלאכים, שעבודתם לעורר ולהמשיך את הייחוד התמידי, את הבחינה של "ובטובו מחדש" וכו', נקראים "עומדים"; ואילו הנשמות, שעל ידי "חפרוה כרוה" ממשיכות אור חדש, נקראות "מהלכים".

עבודת המלאכים מקיימת את הייחוד התמידי, שבאמצעותו הבריאה מתחדשת בכל יום; לכן הם נקראים "עומדים" — הם אינם יוצאים ממדרגתם. הנשמות, שהחפירה שלהן ממשיכה אור חדש, נקראות "מהלכים", משום שהן עולות ממדרגה למדרגה.

ולכן במלאכים נאמר ורגליהם רגל ישרה¹³² ופיי התוספות פ"ב [פרק ב'] דחגיגה ד"ג ע"א מהירושלמי פ"ט דברכות שהוא מהלך ת"ק שנה¹³³ כמו מן הארץ לרקיע ועוד יותר עליו הרגל י"ה היינו כמנין ישרה שהוא תקט"ו

לכן נאמר על המלאכים: "ורגליהם רגל ישרה". ותוספות פירשו (חגיגה, פרק ב, דף יג ע"א), על פי הירושלמי (ברכות, פרק ט), שהרגל היא מהלך של חמש מאות שנה, כמו המרחק מן הארץ לרקיע, והרגל מוסיפה על כך עוד י"ה, כלומר חמש עשרה, כמנין "ישרה", שהוא תקט"ו;

יחזקאל אומר על רגלי המלאכים: "רגל ישרה". תוספות, על פי הירושלמי, מסבירים שהרגל משתרעת על פני מהלך של חמש מאות שנה — המרחק מן הארץ לרקיע — ומוסיפה עוד חמש עשרה, י"ה; יחד, מניין "ישרה" הוא תקט"ו.

דהיינו שעבודתם להמשיך בחי' י"ה בבחי' העולמות שהן מהלך ת"ק שנה והיינו כמ"ש כי ב"ה¹³⁴ הוי' צור עולמים ביו"ד נברא העוה"ב [העולם הבא] בה' נברא העוה"ז.¹³⁵

כלומר, עבודתם היא להמשיך את הבחינה של י"ה אל תוך העולמות, שהם מהלך של חמש מאות שנה. וזהו שנאמר: "כי ב"ה הוי' צור עולמים" — כי נברא העולם הבא, ובה' נברא העולם הזה.

עבודת המלאכים היא להמשיך את י"ה אל העולמות, שהם "מהלך של חמש מאות שנה". כפי שחכמים דורשים את הפסוק "כי ב"ה הוי' צור עולמים", העולם הבא נברא ב"ה והעולם הזה בה'.

ע"כ עבודתם להמשיך בחי' זו להיות וטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית וכיון שמקור ההמשכה מבחי' ב' אותיות י"ה נק' עומדים.

לכן עבודתם היא להמשיך בחינה זו, כדי שיהיה "וטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית". ומכיוון שמקור ההמשכה הוא מבחינת שתי האותיות י"ה, הם נקראים "עומדים".

המלאכים ממשיכים אפוא את ההתחדשות היומיומית של הבריאה. מכיוון שהשפע הזה נמשך משתי האותיות י"ה, הם נקראים "עומדים" — קבועים במדרגתם.

אבל בישראל נאמר עד יעבור עמך¹³⁶ הוי' למעלה משם הוי' להמשיך מעצמות אור א"ס ממש אור חדש זהו ענין מהלכים. וכמ"ש והתהלכתי בתוכם¹³⁷. והמשכה זו זהו ע"י בכל מאדך¹³⁸ בלי גבול.¹³⁹

אבל על ישראל נאמר: "עד יעבור עמך הוי'" — למעלה משם הוי', כדי להמשיך אור חדש מעצמות אור אין סוף ממש. זהו ענין "מהלכים", כפי שנאמר: "והתהלכתי בתוכם". והמשכה זו נעשית על ידי "בכל מאדך", בלי גבול.

על ישראל נאמר: "עד יעבור עמך הוי'" — הם עוברים למעלה משם הוי' עצמו וממשיכים אור חדש מעצמות אור אין סוף. זו בחינת "מהלכים", כפי שנאמר: "והתהלכתי בתוכם". המשכה זו באה על ידי "בכל מאדך", כלומר אהבה בלי גבול.

26 והנה ההילוך הוא ע"י הרגלים וזהו ענין שלש רגלים תחוג לי¹⁴⁰ שבהן ועל ידן נמשך הכח שיוכל להיות בכל מאדך וכמ"ש ע"פ להקריב לי במועדו¹⁴¹ וגם הנשמות נקי רגל כמ"ש ע"פ והארץ הדום רגלי.¹⁴²

והנה ההליכה נעשית באמצעות הרגליים. זהו ענינם של "שלוש רגלים תחוג לי": בהן ועל ידן נמשכת היכולת להגיע למדרגת "בכל מאדך", כפי שנאמר על הפסוק "להקריב לי במועדו". גם הנשמות נקראות "רגל", כפי שנאמר על הפסוק "והארץ הדום רגלי".

ההליכה נעשית באמצעות הרגליים, וחגי העלייה לרגל נקראים "רגלים"; באמצעותם נמשכת היכולת להגיע למדרגת "בכל מאדך". גם הנשמות נקראות "רגל", והמאמר מפנה למאמרו על הפסוקים "להקריב לי במועדו" ו"והארץ הדום רגלי".

27 וכמ"ש בנים אתם להי¹⁴³ וברא כרעא דאבוה¹⁴⁴ כו'. אך עכ"ז [עם כל זה] צריך משענת שיוכל להיות מהלך ברגליו וכמ"ש באלישע קח משענתי בידך^{145, 146} כו'

כמו שנאמר: "בנים אתם להוי", ו"הבן הוא כרגל של אביו" וכו'. ואף על פי כן, דרושה משענת כדי שיוכל ללכת ברגליו, כמו שנאמר על אלישע: "קח משענתי בידך" וכו'.

ישראל הם בניו של ה', ו"הבן הוא כרגל של אביו", ולכן הנשמות הן כביכול ה"רגליים" ההולכות. ואף על פי כן, גם הרגליים זקוקות למשענת כדי ללכת, כפי שאלישע אמר לגיחזי: "קח משענתי בידך".

והיינו שע"י קיום המצות שנקרא במשענותם תמכין עי"ז יומשך הכח בנפש להיות בבחינת מהלכים וכמ"ש אם בחקתי תלכו¹⁴⁷ שע"י קיום החוקים יבוא לבחינת תלכו וכמ"ש מזה בד"ה ועתה יגדל נא¹⁴⁸ וזהו, שעל ידי קיום המצוות, הנקראות "במשענותם" — תמכין, ועל ידן נמשכת בנפש היכולת להיות בבחינת "מהלכים". זהו שנאמר: "אם בחקתי תלכו" — על ידי קיום החוקים מגיעים לבחינת "תלכו", כפי שנכתב על כך במאמר המתחיל "ועתה יגדל נא".

המשענת היא המצוות, "במשענותם" — התמיכות שעליהן נשען האדם. באמצעותן נמשכת בנפש היכולת "ללכת", כפי שנאמר "אם בחקתי תלכו": קיום החוקים מביא לידי הליכה.

וזהו ענין מטה עוזך ישלח¹⁴⁹ ה' מציון. פ"י מטה לשון הטייה והמשכת בחי' עוז וכח.

וזהו פירוש "מטה עוזך ישלח ה' מציון": "מטה" הוא מלשון הטיה, וכן ענינו המשכת בחינת עוז וכוח.

כך גם "מטה עוזך ישלח ה' מציון": המילה "מטה" קשורה ל"הטיה" — כיפוף והמשכה כלפי מטה של עוז וכוח.

(וכמש"ש [וכמה שכתוב שם] בפ"י אדון עוזנו כו' וע' ברבות וישב פרשה פ"ה ע"פ חותמך ופתילך ומטך^{151, 150} כו' וס"פ קרח.¹⁵²)

(כפי שנכתב שם בפירוש "אדון עוזנו" וכו'. וראו גם בראשית רבה, וישב, פרשה פ"ה, על הפסוק "חותמך ופתילך ומטך" וכו', ובסוף פרשת קרח.)

הטקסט מפנה לביאור שלו על "אדון עוזנו", ולמדרש על "חותמך ופתילך ומטך" של יהודה, וכן לסוף פרשת קרח.

ועמש"ל [ועיין מה שכתוב לעיל] ע"פ והנה פרח מטה אהרן^{153, 154} כו' וע"י [ועיין] במא"א [במאורי אור] אות מ"ם סס"ד¹⁵⁵ ועיין בגמרא פ"ו דפסחים דס"ח סע"א [סוף עמוד א] ע"פ ואיש משענתו בידו^{156, 157, 158}. ובזח"א [ובזהר חלק א] תולדות קל"ה א' ובפ"י הרמ"ז [הרב משה זכות] שם).

וראו מה שנכתב לעיל על הפסוק "והנה פרח מטה אהרן" וכו'. עיינו גם במאורי אור, אות מ', סעיף ס"ד; ובגמרא, פסחים, פרק ו, סוף דף ס"ח ע"א, על הפסוק "ואיש משענתו בידו"; וכן בזהר, חלק א, תולדות, קל"ה ע"א, ובפירוש הרמ"ז שם.)

ההפניה היא גם למאמר על מטה אהרן שפרח, למאורי אור בערך אות מ', ולגמרא בפסחים על "ואיש משענתו בידו", וכן לזהר בתולדות ולפירוש הרמ"ז שם. הגמרא מפרשת פסוק זה כרמוז לכך שהצדיקים יחיו מתים.

והיינו שתחיית המתים נמשך ע"י המ שכה מבחינת סוכ"ע וזהו ענין במשענותם ולכן משם נמשך הכח ג"כ להיות באר מים חיים.

כלומר, תחיית המתים נמשכת על ידי המשכה מבחינת סוכב כל עלמין, וזהו ענין "במשענותם". לכן משם נמשך גם הכוח להיות "באר מים חיים".

תחיית המתים באה מן האור המקיף, סוכב כל עלמין, וזהו הפירוש הפנימי של "במשענותם". מאותו מקור נמשך גם הכוח ל"באר מים חיים".

וכן והיה ביום ההוא יצאו מים חיים¹⁵⁹ כו' ועמ"ש מענין מים חיים ע"פ ויקחו אליך פרה¹⁶⁰ כו':
וכן נאמר: "והיה ביום ההוא יצאו מים חיים" וכו'. וראו מה שנכתב בענין מים חיים על הפסוק "ויקחו אליך פרה" וכו'.

גם הנבואה "יצאו מים חיים מירושלים" שייכת לעתיד לבוא. הטקסט מפנה למאמר על הפרה האדומה, שאפרה עורכב ב"מים חיים", להרחבה.

בעבודה

המאמר עצמו מיישם זאת בעבודה: "באר מים חיים" בעבודת האדם היא המצוות המעשיות, הנעשות מתוך רצון הלב, המעלות את הדברים הגשמיים של קליפת נוגה לקדושה; ולימוד תורה בעיון ממשיך "מים חיים", בעוד שאמירה פשוטה היא רק "נהר". באמצעות המצוות, ה"משענות", הנשמה מקבלת כוח "ללכת", לעלות מעל מדרגתה באהבה של "בכל מאודך"; ואף מי שתורתם אומנותם מפסיקים לקריאת שמע, כדי שגם לימודם יהיה באר המועלית מלמטה.

שאלות לשיחה

1. כיצד יכולים המים הנוקביים המועלים מלמטה לתת דבר אפילו לכינה דאצילות, הנעלית מהם?
2. כיצד הופך משל הבהיר על המלך ושבעת בניו את ריחוקו של הבן הנמוך ביותר לקרבה?
3. מה ההבדל בין מלכות כ"מעייין גנים" לבין מלכות כ"באר מים חיים", ולמה מקבילה כל אחת מהן בעבודתנו?
4. מדוע המלאכים נקראים "עומדים" והנשמות "הולכות", ואיזה תפקיד ממלאות המצוות, ה"משענות", בהליכה?
5. באיזה מובן לימוד תורה בעיון הוא "מים חיים", בעוד שאמירה פשוטה היא רק "נהר"?

מקורות והפניות

הערות

פסוקה 1

1 ביאור ענין עלי באר

ההערה מציינת שתמליל של ביאור זה, מפי אדמו"ר האמצעי, נדפס שם. ההערה על שתי הסדרות של הספירות בספר הבהיר (63:48) מצטטת שורה ממנו.

הערת קה"ת

הנחת אדה"א בסה"מ תקס"ו ע' רעז. הגהות באוה"ת חקת ע' תתעב.

2 עלי באר

"או שר ישראל את השירה הזאת: עלי, באר; שירו לה". המילה "עליי" מרמזת לאדמו"ר הזקן על עלייה מלמטה, על העלאת מים נוקבין.

Numbers 21:17 במדבר כ"א:י"ז

אָז יָשִׁיר יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת עָלֵי בָּאָר עֲנוּ־לָהּ:

Then sang Israel this song: Spring up, O well—sing ye unto it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 2

3 תחלת שער מ"ן ומ"ד

ההערה אומרת שהנוסח של עץ חיים בתחילת שער מי נוקבין ומי דוכרין מועתק שם.

הערת קה"ת

הלשון נעתק באוה"ת חקת ע' תתעב.

4 מציאותן מוחין של הנקבות כולם

דרוש אי בשער המ"ן פותח בכך שכשם שהמים הזכריים ניתנים מן המוח של האיש, כך המים הנקביים יורדים מן המוח של האישה אל רחמה. על שבעת המלכים נאמר ש"מציאותם היא המוחין של כל הנקבות", ושהם מוחין, שהיא בחינת חכמה; אדמו"ר הזקן מסיק מכך ששורשם של המים הנקביים הוא בחכמה דתהו.

Sefer Etz Chaim 39:2 עץ חיים ל"ט:ב'

... עומדין שם עד הזווג אחר ששיהיו אחר הזווג זה הנ"ל ואז עולין מ"ן אחרים כנודע כי בכל זווג עולין מ"ן חדשים ואז אותן המ"ן ראשונים הם עתה מצטיירין ונתקננין כי כבר נשתהו תוך הנוקבא אותו הזמן וכבר נתקנו והמ"ן חדשים משתהין שם בלתי ציור עד שיבא זווג אחר ואז אלו שנשתהו נצטיירו לגמרי והמ"ן חדשים מתעכבין שם עד זווג אחר וכעז"ז נמשך מכריאת עולם עד ימות המשיח. כלל העולה שאין שום בחי' מ"ן שאין עולה פ"א בבחי' מ"נ ואחר כך בזווג ב' שלאחריו הם נתקנים ומצטיירין ונעשו נשמה מתוקנת ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

5 החכמה מאין תמצא

"והחכמה מאין תמצא". החסידות מפרשת את "מאין" כ"מן האין": החכמה נמשכת מכתור, בחינת האין שלמעלה ממנה.

Job 28:12 איוב כ"ח:י"ב

וְהַחֲכֵמָה מֵאֵינָן תִּמְצָא וְאֵי זֶה מְקוֹם בִּינָה:

But wisdom, where shall it be found? And where is the place
?of understanding

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב כח, יב.

6 באר מים חיים

"מעייין גנים, באר מים חיים ונוזלים מן לכנון". המאמר מפרש את "באר מים חיים" כהעלאת המים הנקביים.

Song of Songs 4:15 שיר השירים ד':ט"ו

מַעַיִן גִּנִּים בְּאֵר מַיִם חַיִּים וְנוֹזְלִים מִן־לְכוֹן:

Thou art a fountain of gardens, A well of living waters, And
flowing streams from Lebanon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

7 ועי' נאמר לעתיד

"והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים, חצים אל הים הקדמוני". המאמר מפרש את "הים הקדמוני" כבינה דתיקון, שאליה מגיעים המים העולים מלמטה.

Zechariah 14:8 זכריה י"ד:ח'

הערת קה"ת

זכרי' יד, ח. [כ].

8 מאן חמא חפירא דבירא הייב מיין למבועא דנביעא

בפרשת שלח נשמעת השאלה כיצד יכולים המים שלמטה לעלות למקום גבוה מהם, במדרגות רבות: "מי ראה חפירת באר נותנת מים למעייין הנובע", או שירושלים נותנת מים לים הקדמוני, שממנו יוצאים כל מי העולם? אדמו"ר הזקן משיב מתוך השורש הגבוה של המים הנקביים.

Zohar, Sh'lach 34:252-260 ספר זוהר, שלח לך ל"ד:רנ"ב-ר"ס

9 באר חפרוה

"באר חפרוה שרים, כרוה נדיבי העם". בהגהתו מזהה רבי חיים ויטאל את "הבאר" שבזוהר עם פסוק זה שבשירה.

Numbers 21:18 במדבר כ"א:י"ח

בָּאָר חֲפְרוּהָ שָׂרִים כְּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם בְּמַחֲקָה בְּמִשְׁעָנֶתָם וּמִמְדָּבָר מִתְּנָה:

The well, which the princes digged, Which the nobles of the
people delved, With the sceptre, and with their staves. And
;from the wilderness to Mattanah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

10 במ"א על מאמר הזוהר

הטקסט אומר שהשאלה של הזוהר על הבאר והמעייין מתבארת במקום אחר. ההערה מפנה ל"ביאורי זוהר" של הצמח צדק לדיון זה.

הערת קה"ת

ראה ביאה"ז להצ"צ-א ע' תעט.

פסוקה 3

התלמידים אומרים: "מלמעלה למטה אנו יודעים, ומלמטה למעלה איננו יודעים". וכששואלים אותם אם שני הכיוונים אינם אחד, הם משיבים שמי

11

ראשה:

And he said unto me: 'What seest thou?' And I said: 'I have seen, and behold a candlestick all of gold, with a bowl upon the top of it, and its seven lamps thereon; there are seven pipes, yea, seven, to the lamps, which are upon the top thereof;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

17 ובביאור ע"פ כי על כל כבוד חופה

ההערה מציינת שהביאור על "כי על כל כבוד חופה", המובא כאן לעניין מלכות ככתר באור חזון, נמצא בסידור.

הערת קה"ת

סידור קכט, ג.

18 כי על כל כבוד חופה

"ועל כל כבוד חופה". ההסבר על פסוק זה מובא לקראת סופו, בקשר לאור החזון שבו מלכות היא כתר.

Isaiah 4:5 ישעיהו ד:ה'

וַיִּבְרָא ה' עַל כָּל־מְכוֹן הַר־צִיּוֹן וְעַל־מִקְרָאָהּ עָנָן יוֹמָם וְעֶשֶׂן וְנֹגֶה אֵשׁ לְהִכָּה לְיָלֵה כִּי עַל־כָּל־כְּבוֹד חָפָה:

And the L-RD will create over the whole habitation of mount Zion, and over her assemblies, a cloud and smoke by day, and the shining of a flaming fire by night; for over all the glory shall be a canopy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

19 "מעייני גנים באר מים חיים". שני הביטויים מקבילים לעשר הספירות בסדר מלמעלה למטה ובסדר מלמטה למעלה.

Song of Songs 4:15 שיר השירים ד:ט"ו

מַעַיִן גָּנִים בְּאֵר מַיִם חַיִּים וְנָזְלִים מִן־לְבָנוֹן:

Thou art a fountain of gardens, A well of living waters, And flowing streams from Lebanon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

20 אימא מקנא בכורסיא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ת"ו ת"ו.

21 אימא מקנא בכורסיא

בתיקון ו' נאמר: "אימא עילאה מקנא בכורסיא", בשלוש הספירות העליונות שלה. אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להסביר כיצד אור הבינה מגיע לנשמות בגן עדן שבכריאה.

Tikkunei Zohar 23a:10-11 תקוני זוהר כ"ג א:י"א

ובהוא זמנא לא תקח האם על הבנים. *ביצים אינן מסטרא דאופנים אפרוחים מסטרא דנער מטטרוין. בנים מסטרא דכרסיא דאיהי סכת שלום דאיהי קנא דשכינתא. דאימא עלאה מקנא בכרסיא בתלת ספירן עלאין. עמודא דאמצעייתא כליל שית ספירן מקננן במטטרוין. אימא תתאה מקננא באופן דאתמר ביה והנה אופן אחד בארץ.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

22 וכדפי' בזהר ס"פ האזינו

בסמוך לאותו עמוד נאמר שמצוות הנעשות בדברים גשמיים — הקרבת בעלי חיים, תרומות ומעשרות מן התבואה וצדקה בדברים דוממים — מושרשות למעלה מאוד, ברצון העליון ובאור אין סוף. באמצעות אור זה

שעולה אינו דומה למי שיויר. אדמו"ר הזקן משתמש בשני הסדרים כדי להסביר את המושגים "מעייני" ו"באר".

Sefer HaBahir 171 ספר הבהיר קע"א

אמרו לו תלמידיו מלמעלה למטה ידענן, מלמטה למעלה לא ידענן, אמר להו ולאן חד הוי מלמטה למעלה ומלמעלה למטה, אמרו רבינו אינו דומה העולה ליורד שהיורד יורד במרוצה והעולה אינו כן, אמר להם צאו וראו, ישב ודרש להם שכינה למטה כשם ששכינה למעלה. ומאי שכינה זו, הוי אומר זה האור הנאצל מן האור הראשון שהוא חכמה, גם הוא מסובב הכל שנאמר (ישעי' ו' ג') מלא כל הארץ כבודו, מאי עבדיתה הכא, משל למה"ד למלך שהיו לו שבעה בנים ושם לכל אחד ואחד מקומו, אמר להם שבו זה ע"ג זה, אמר ...

Torat Emet Sefer HaBahir (Public Domain)

12 מלמעלה למטה ידענו. מלמטה למעלה לא ידענו

הרמ"ק מביא את הקטע הזה מהבהיר בשלמותו ומסביר אותו: מה שיויר מלמעלה נמשך במידת הרחמים, ואילו מה שעולה מלמטה הוא בחינת הדין, הנקבה.

Pardes Rimmonim 15:4-5 פרדס רמונים ט"ו:ד-ה'

עוד נתבאר הדרוש הזה באור יפה בספר הבהיר. ז"ל אמרו לו תלמידיו רבינו מלמעלה למטה ידענן מלמטה למעלה לא ידענן והשיב ולאן חד הוי ממטה למעלה ומלמעלה למטה. רבינו אינו דומה העולה ליורד. שהיורד יורד במרוצה והעולה אינו כן. ולא עוד אלא העולה אפשר לו לעלות דרך אחרת שלא ירד. אמר להם צאו וראו. ישב ודרש להם שכינה למטה כשם ששכינה למעלה ומאי שכינה זה האור הנאצל מן האור הראשון שהוא חכמה גם כן הוא מסבב את הכל שנא' מלא כל הארץ כבודו מאי עבדיתה הכא. מלה"ד למלך שהיו לו ...

Pardes Rimmonim (Public Domain)

13 בפרדס שער מלמטה למעלה

ההערה מצטטת מן הנוסח שם: "כי מלמטה למעלה הוא בחינת עשר ספירות דנוקבא בבחינת המין שבה, שהם בחינת אור חזון".

הערת קה"ת

הוא שער טו פ"ד. "כי מלמטה למעלה הוא בחי' ע"ס דנוק' בבחי' מ"נ שבה שהם בבחי' או"ח" — סה"מ תקס"ו ע' רעז. וראה לקמן שה"ש כ, ב, ואילך.

14 ובע"ח סוף שער מ"ן ומ"ד

ההערה מציינת שמקומו של הקטע בעץ חיים הוא בפרק 14 של שער מ"ן ומ"ד, ומפנה לדרך מצוותיך לדיון מקביל בנושא.

הערת קה"ת

פ"ד. ראה דרך מצוותיך סז, ב.

15 המלי' היא הכתר

איגרת כ מסבירה שמלכות דאצילות נקראת "כתר" מלמטה למעלה, משום ש"נעוץ תחילתן בסופן": אור הקו שמסתיים ברגלי אדם קדמון מאיר בחזרה כלפי מעלה כאור חזון.

הערת קה"ת

ראה אגה"ק ס"כ.

16 "והנה מנורת זהב כולה, וגולה על ראשה". הטקסט מפנה להסבר על פסוק זה להרחבה על שני סדרי האור.

Zechariah 4:2 זכריה ד:ב'

וַיֹּאמֶר אֵלַי מָה אַתָּה רֹאֶה וְאָמַר רְאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב כְּלָה וְגִלְגָּל עַל־רֹאשָׁהּ וְשִׁבְעָה נֵרֹתֶיהָ עָלֶיהָ שִׁבְעָה מוֹצָקוֹת לְנֵרוֹת אֲשֶׁר עַל־

ואתחנן, להרחבה על מלכות כ"מעייני גנים".

Deuteronomy 6:2 דברים ו:ב

לִמְעַן תִּירָא אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר אֶת־כְּלִי־חֻקָּתָיו וּמִצְוָתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ אֹתָהּ וּבְנֶךָ וּבְנוֹ־בְנֶךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ וְלִמְעַן יֵאָרְכּוּ יְמֶיךָ:

that thou mightest fear the L-RD thy G-d, to keep all His statutes and His commandments, which I command thee, thou, and thy son, and thy son's son, all the days of thy life; and that thy days may be prolonged

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 4

30 שמאין תמצא

"החכמה מאין תמצא?" יש לקרוא זאת כחכמה הבאה מן האין שבכתר.

Job 28:12 איוב כ"ח:יב

וְהַחֲכָמָה מֵאֵינָן תִּמְצָא וְאֵי זֶה מְקוֹם בִּינָה:

But wisdom, where shall it be found? And where is the place of understanding

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

31 כי כולה משקה

"וישא לוט את עיניו וירא את כל כיכר הירדן, כי כולה משקה... כגן ה', כארץ מצרים". הטקסט מחיל את ההשקיה על ההמשכה המגיעה אל הגנים.

Genesis 13:10 בראשית י"ג:י

וַיִּשָּׂא־לוֹט אֶת־עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת־כָּל־כִּכְרֵי הַיַּרְדֵּן כִּי כֻלָּהּ מִשְׁקָה לִפְנֵי שַׁחַת הִיא אֶת־סֹדֶם וְאֶת־עֲמֹרָה כִּגְנֵי־הָאָרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶבֶה צֹעַר:

And Lot lifted up his eyes, and beheld all the plain of the Jordan, that it was well watered every where, before the L-RD destroyed Sodom and Gomorrah, like the garden of the L-RD, like the land of Egypt, as thou goest unto Zoar

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית יג, י.

32 כי כלה משקה

בפרשת וירא אומר הוזהר על סדום: "כי כולה משקה" — כל תענוגות העולם היו בה, ולכן אנשיה לא רצו שאחרים ייהנו מהם. הטקסט מצטט זאת כמקור לפסוק.

Zohar, Vayera 19:287-21:297 ספר הזהר, וירא י"ט:רפ"ז-כ"א:רצ"ז

The Scripture says in one place that "it shall be, that whoso of the families of the earth goes not unto Jerusalem... upon them there shall be no rain" (Zech. 14, 17), i.e. as a punishment; but the passage continues: "And if the family of Egypt go not up, and come not... there shall be the plague where-with the L-rd will smite the nations" (Ibid. 18). Observe that it is not written "upon them there shall be no rain", for the ... reason, that it never rains in Egypt, nor is

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

33 כי כלה משקה

המדרש מפרש את הפסוק כולו בדרך אחרת: כרמו לפגמיו המוסריים של לוט, ואת "כגן ה'" הוא מפרש כמתייחס לאילנות. הטקסט מציין שרבה

מתגלה כתענוג הנשמות בגן עדן העליון שבבריאה ובגן עדן התחתון שבעשיה.

הערת קה"ת

ראה לעיל סב, ד.

23

"ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן". הוזהר קורא את הנהר כמעייני הבינה המשקה את הגנים.

Genesis 2:10 בראשית ב:י

וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת־הַגָּן וּמִשָּׁם יִפְרָד וְהָיָה לְאַרְבַּעַת רְאשִׁים:

And a river went out of Eden to water the garden; and from thence it was parted, and became four heads

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

24 הגן הוא שמים את הגן לאכללא את הארץ

בסוף האזינו נאמר: "ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן", לרבות את השמים; "את הגן" — לרבות את הארץ. באותו קטע מובאים גם הביטויים "מעייני גנים" ו"באר מים חיים" משיר השירים ד, טו.

Zohar, Ha'Azinu 11:221-12:231 ספר הזהר, האזינו י"א:רכ"א-י"ב:רל"א

,From the Head of the King the streams issue forth to Binah

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

25 מי לי בשמים

"את מי יש לי בשמים, ועמך לא הפצתי בארץ". שמים וארץ נקראים כאן גן עדן העליון וגן עדן התחתון.

Psalms 73:25 תהילים ע"ג:כ"ה

מִי־לִי בַשָּׁמַיִם וְעִמָּךְ לֹא־הִפַּצְתִּי בָאָרֶץ:

Whom have I in heaven but Thee? And beside Thee I desire none upon earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים עג, כה.

26 בזהר ס"פ בלק (דרי"ב סע"ב)

שם מוסברים "מעייני הישועה" באמצעות "כוס ישועות אשא": מלכות דאצילות, מידות של דוד המלך, היא ה"כוס" האוספת את המשכתן של כל עשר הספירות, כשם שהדיבור הוא כלי לשכל ולמדות של הנפש.

הערת קה"ת

ראה לקמן סוכות פ, ג.

27 מעייני הישועה

בסוף פרשת בלק מפרש הוזהר את "מעייני הישועה" כאבא ואמא, כלומר חכמה ובינה. הטקסט מביא זאת כדי להראות שה"מעייני" הוא בינה.

Zohar, Balak 46:497-47:507 ספר הזהר, בלק מ"ו:תצ"ז-מ"ז:תק"ז

28 מעייני הישועה

"ושאבתם מים בששון ממעייני הישועה". זהו הפסוק שהוזהר מפרש.

Isaiah 12:3 ישעיהו י"ב:ג

וּשְׁאֲבֹתֶם־מַיִם בְּשִׂשׂוֹן מִמַּעְיְנֵי הַיְשׁוּעָה:

Therefore with joy shall ye draw water Out of the wells of salvation

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

29 למען תירא

"למען תירא את הוי" אלקיך". הטקסט מפנה למאמרו על פסוק זה בפרשת

מפרש זאת אחרת.

Bereshit Rabbah 41:7 בראשית רבה מ"א:ז'

ויאמר אברם אל לוט אל נא תהי מריבה ביני ובינך וגו' - רבי עזריה בשם ר"י ב"ר סימון אמר: כשם שהיה ריב בין רועי אברם ובין רועי לוט, כך היה ריב בין אברם ללוט, הדא הוא דכתיב: ויאמר אברם אל לוט אל נא תהי מריבה ביני ובינך וגו'. וכי אחים היו? אלא שהיה קלסתר פניו דומה לו. הלא כל הארץ לפניך הפרד נא מעלי אמר רבי חלבון: הבדל נא אין כתיב כאן, אלא הפרד. מה הפרדה הזו אינה קולטת זרע, כך א"א לאותו האיש להתערב בזרעו של אברהם. אם השמאל ...

Lot raised his eyes and saw the entire plain of the Jordan, "that it was all watered, before the L-rd destroyed Sodom and Gomorrah, like the garden of the L-rd, like the land of Egypt, as you come to Tzoar" (Genesis 13:10). "Lot raised his eyes and saw the entire plain of the Jordan" - Rabbi Naḥman bar Ḥanin said: Anyone who has a voracious appetite for sexual immorality will ultimately be fed from his own flesh and blood. Rabbi Yosei bar Ḥanina said: This entire verse is ... comprised of

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

34 "ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן". עדן הוא חכמה, והנהר הוא המשכתה אל בינה.

Genesis 2:10 בראשית ב':י'

וְנָהָר יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת־הַגֶּן וּמִשָּׁם יִפְרָד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רְאשִׁים:

And a river went out of Eden to water the garden; and from thence it was parted, and became four heads

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 5

35 באר מים חיים

"מעייני גנים, באר מים חיים". כעת נקראת הצלע השנייה כסדר שמלמטה למעלה.

Song of Songs 4:15 שיר השירים ד':ט"ו

מַעַיִן גָּנִים בְּאֵר מַיִם חַיִּים וְנָזְלִים מִן־לְבָנוֹן:

Thou art a fountain of gardens, A well of living waters, And flowing streams from Lebanon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

36 דנבעין מיא מתתא לעילא

בתחילת פרשת נח מבחין הזוהר בין בור, חלל ריק שאינו נובע, לבין באר, שמימיה נובעים, אף ששניהם מקום אחד בשלבים שונים. הטקסט מביא זאת לצד הקטע מפרשת ויחי.

Zohar, Noah 1:12-4:23 ספר הזוהר, נח א':י"ב-ד':כ"ג

37 "ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן". הנהר הנובע מעצמו הוא דימיו למעייני, להשפעה מלמעלה למטה.

Genesis 2:10 בראשית ב':י'

וְנָהָר יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת־הַגֶּן וּמִשָּׁם יִפְרָד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רְאשִׁים:

And a river went out of Eden to water the garden; and from thence it was parted, and became four heads

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

38 מה בין האי להאי

בפרשת בלק הגן נעשה, לפי הצורך, מעיין או "באר מים חיים". לשאלה מה ההבדל ביניהם, משיב הזוהר שאין הם דומים: מים הנובעים מעצמם, לעומת מים שנשאבים כדי להשקות [את הגנים].

Zohar, Balak 26:304-27:312 ספר הזוהר, בלק כ"ו:ש"ד-כ"ז:ש"י"ב

Now it is time, Companions, to reveal something. When you are told that the mouth of the ass was created on the eve of Sabbath at twilight,lv. T. B. Aboth v. do you think that its mouth was open from that time, or that G-d made stipulation with it from that time? Not so; there is here a mystery which has been transmitted to the wise who pay not heed to folly. The mouth of the ass is the grade of the asses, that su- ... pernal one from the side of

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

39 המ"ן דנוקבא לא הוברר עדיין

דרוש א' מסביר שהמדרגות העליונות התבררו מעצמן, אך המים הנוקביים של נוקבא דז"א, ששקעו עמוק בקליפות, לא יכלו להתברר עד שבא אדם והחל בעבודה באמצעות מעשיו ותפילותיו.

Sefer Etz Chaim 39:2-3 עץ חיים ל"ט:ב-ג'

... אמנם בכל תפלה ותפלה כפי כוונת האומרה וכפי זכות הזמן אשר אז נאמרה התפלה ההיא כך מתבררין שיעור קצוב מהרפ"ח ניצוצין עד שנמצא כי קודם שיבא משיח יכלו ויוגמרו כל הרפ"ח ניצוצין להתתקן. ודע כי זולת מה שאנו אומרים שהמ"ן אשר בז' מלכים הם בחיי הנשמות הנה גם העולמות העליונים הובררו משם כנוצר בע"ה בדרוש ג' וכמ"ש בדרוש א'. אמנם אחר שנגמר להתברר מחלק ז"ן עצמן אז מה שנשאר להתברר הם בחיי של הנשמות היוצאין מעולם אצילות כנודע והבן זה מאד: והנה הזווג הראשון שהיה בעת בריאת העולם היה ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

40

בפרשת ויחי, על הפסוק "שתה מים מבורך ונוזלים מתוך בארך", בור הוא מקום שמימיו אינם נובעים מעצמם; מימיו נובעים כשהנשמה עולה ונשלמת מלמטה ומלמעלה. אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות שהבאר היא מים העולים מלמטה.

Zohar, Vayechi 53:528-54:539 ספר הזוהר, ויחי נ"ג:תקכ"ח- נ"ד:תקל"ט

When the soul ascends, the desire of the female is stirred towards the male, and then water flows from below upwards, and the cistern becomes a well of flowing waters, and then there is union-and foundation and desire and friendship and harmony, since through the soul of the righteous that place has been completed, and the supernal love and affec- tion has been stirred to form a union

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

פסוקה 6

41 מעיני גנים

"מעייני גנים, באר מים חיים". כל אחד מהביטויים קשור כעת לבחינה אחת של מלכות.

Song of Songs 4:15 שיר השירים ד':ט"ו

מַעַיִן גָּנִים בְּאֵר מַיִם חַיִּים וְנָזְלִים מִן־לְבָנוֹן:

Thou art a fountain of gardens, A well of living waters, And flowing streams from Lebanon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 7

42 אין בן דוד בא

"בן דוד לא יבוא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף". הגוף הוא מאגר הנשמות שטרם נולדו.

Yevamot 62a:17 יבמות ס"ב א:י"ז

רב הונא אמר: קיים — משום דרב אסי. דאמר רב אסי: אין בן דוד בא עד שיכלו כל נשמות שבגוף, שנאמר: "כי רוח מלפני יעטוף וגו'", ורבי יוחנן אמר: לא קיים פריה ורביה — "לשבת צרה" בעיניו, והא ליכא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יבמות סב, א. ושי"נ.

43 אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף

עץ חיים מסביר את האמירה: כאשר כל הנשמות הקדושות יוצאות מן הקליפות ועולות כמים נוקבין, לא תישאר לקליפות חיות והן יחדלו להתקיים. הוא מביא גם את דברי הוזהר על סיום הגלות "כשהרגליים מגיעות לרגליים".

Sefer Etz Chaim 39:2-3 עץ חיים ל"ט:ב-ג

... שעלו מ"נ ומב' בחי' אלו נעשה צורת הולד גם נתבאר בדרוש א' כי אין בן יכולת לברר כל הרפ"ח ניצוצין בפעם א' כי אם היה כן כבר בא המשיח והיה מתקיים בלע המות לנצח כנ"ל. אמנם בכל תפלה ותפלה כפי כוונת האומרה וכפי זכות הזמן אשר אז נאמרה התפלה ההיא כך מתבררין שיעור קצוב מהרפ"ח ניצוצין עד שנמצא כי קודם שיבא משיח יכלו ויוגמרו כל הרפ"ח ניצוצין להתתקן. ודע כי זולת מה שאנו אומרים שהמ"ן אשר בו' מלכים הם בחי' הנשמות הנה גם העולמות העליונים הוכררו משם כנוצר בע"ה ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

44 עד דמטי רגלין ברגלין

בפקודי מתאר הוזהר כיצד, לאחר שהחטאים אפשרו לערלה (הקליפה) להתגבר, נמשכה הירידה מבית שני עד לירכיים והלאה, עד שהיא מגיעה לרגליים; וכשהיא מגיעה לרגליים, אז "ועמדו רגליו ביום ההוא". הטקסט משתמש בכך כדי לתאר את הבירור המסתיים ב"רגליים".

Zohar II, 258a זח"ב רנח, א

הערת קה"ת

זח"ב רנח, א.

45 ובימי התנאים ואמוראים היו בירור חב"ד חג"ת ועכשיו...

בהערה מובאת שם הגרסה המפורטת יותר: בימי התנאים שלאחר החורבן התבררו נשמות חכמה, בינה ודעת (בריאה); בתקופת האמוראים — נשמות חסד, גבורה ותפארת (יצירה); ומתקופת הגאונים ועד הדורות האחרונים, הכול נחשב ל"עקבות משיחא" — נצח, הוד ויסוד (עשיה).

הערת קה"ת

באה"ת פרשתנו ע' תתעד מפורט יותר: בימי התנאים שאחר החורבן היי הבירור והתיקון נשמות שמבחי' חב"ד בחי' בריאה, ובזמן האמוראים היי הבירור והתיקון בנשמות שמבחי' חג"ת והוא בחי' יצ"י, ואח"כ בימי הגאונים עד דורות האחרונים הכל נחשב בחי' עקבות משיחא בחי' נה"י שהוא בחי' עשי". וכ"ה בסה"מ תקס"ו ע' רעח.

46 ועמדו רגליו

"ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים". יש לקרוא זאת כתיאור השלמת

הבירור, כשהוא מגיע ל"רגליים" של הדמות.

Zechariah 14:4 זכריה י"ד:ד

ועמדו רגליו ביום ההוא על-ההר הזיתים אשר על-פני ירושלם מקדם ונבקע הר הזיתים מחציו מזרחה ונמה גיא גדולה מאד ומש חצי ההר צפונה וחציו-נגבה:

And His feet shall stand in that day upon the mount of Olives, Which is before Jerusalem on the east, And the mount of Olives shall cleft in the midst thereof Toward the east and toward the west, So that there shall be a very great valley; And half of the mountain shall remove toward the north, And half of it toward the south

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

זכרי' יד, ד.

47 כנבינה תקפיאני

"הלא כחלב תתיכני וכנבינה תקפיאני". זהו דימוי של איוב לתהליך היווצרותו של ילד ברחם.

Job 10:10 איוב י'

הלא כחלב תתיכני וכנבינה תקפיאני:

Hast Thou not poured me out as milk, And curdled me like cheese

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב י', י.

פסוקה 8

48 שהמ"ן הוא הנשמות הקדושות ממש שנטבעו תוך הקליפות

דרוש א' מתאר את הנשמות הקדושות שצריכות לצאת מן הקליפות ולעלות כמיין נוקבין, "שמהם נוצרות הנשמות". הטקסט מסתמך עליו בהסבר שהנשמות באות בעיקר מן המיין נוקבין.

Sefer Etz Chaim 39:2-3 עץ חיים ל"ט:ב-ג

... אמנם בכל תפלה ותפלה כפי כוונת האומרה וכפי זכות הזמן אשר אז נאמרה התפלה ההיא כך מתבררין שיעור קצוב מהרפ"ח ניצוצין עד שנמצא כי קודם שיבא משיח יכלו ויוגמרו כל הרפ"ח ניצוצין להתתקן. ודע כי זולת מה שאנו אומרים שהמ"ן אשר בו' מלכים הם בחי' הנשמות הנה גם העולמות העליונים הוכררו משם כנוצר בע"ה בדרוש ג' וכמ"ש בדרוש א'. אמנם אחר שנגמר להתברר מחלק זו"ן עצמן אז מה שנשאר להתברר הם בחי' של הנשמות היוצאין מעולם אצילות כנודע והבן זה מאד: והנה הזווג הראשון שהיה בעת בריאת העולם היה ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

49 בחכמה אתברירו

בפקודי מתאר הוזהר את המחשבה העליונה הפולטת ניצוצות ומפרידה מתוכה את הסיגים, כדי שיודככו. הערת קה"ת מפנה כאן לביטוי "בחכמה נודככו".

Zohar II, 254b זח"ב רנד, ב

הערת קה"ת

ראה זח"ב רנד, ב.

56 עד דוד הגדיל

"וישקו איש את רעהו ויבכו איש את רעהו עד דוד הגדיל". הפסוק נקרא על המים הנקבים, ששורשם בס"ג, והם עולים על מ"ה.

I Samuel 20:41 שמואל א כ':מ"א

הנער בא וְדָוִד קָם מֵאֶצֶל הַנָּגֶב וַיִּפֹּל לְאִפּוֹ אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים וַיִּשְׁקוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וַיִּבְכוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד הַגָּדִיל:

And as soon as the lad was gone, David arose out of a place toward the South, and fell on his face to the ground, and bowed down three times; and they kissed one another, and wept one with another, until David exceeded

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הבהיר מלמד שיש שכינה למטה כפי שיש למעלה, באמצעות משל המלך ושבעת בניו: הבן הנמוך ביותר אינו רוצה להיות רחוק, והמלך אומר שהוא מקיף את כולם ורואה אותם.

Sefer HaBahir 171 ספר הבהיר קע"א

אמרו לו תלמידיו מלמעלה למטה ידעינן, מלמטה למעלה לא ידעינן, אמר להו ולאן חד הוי מלמטה למעלה ומלמעלה למטה, אמרו רבינו אינו דומה העולה ליורד שהיורד יורד במרוצה והעולה אינו כן, אמר להם צאו וראו, ישב ודרש להם שכינה למטה כשם ששכינה למעלה. ומאי שכינה זו, הוי אומר זה האור הנאצל מן האור הראשון שהוא חכמה, גם הוא מסובב הכל שנאמר (ישעי' ו' ג') מלא כל הארץ כבודו, מאי עבדיה הכא, משל למח"ד למלך שהיו לו שבעה בנים ושם לכל אחד ואחד מקומו, אמר להם שבו זה ע"ג זה, אמר ...

Torat Emet Sefer HaBahir (Public Domain)

58 הריני מסבב ורואה אתכם

הרמ"ק מביא את משל הבהיר במלואו ומבאר אותו. אדמו"ר הזקן מצטט את הבהיר דרך הפרס.

Pardes Rimmonim 15:4 פרדס רמונים ט"ו:ד'

... מלח"ד למלך שהיו לו ז' בנים ושם לכל אחד מקומו ואמר להם שבו זה על גב זה. ואמר התחתון אני למטה לא אתרחק ממך. אמר להם הריני מסבב ורואה אתכם היינו מלא כל הארץ כבודו. ולמה הוא ביניהם כדי להעמידם ולקיימם. ומה הם הבנים כבר אמרתי לכם ז' צורות קדושות יש לו להקב"ה וכו' עכ"ל. והפ"י, למעלה מן הענין ביאר הרב לתלמידיו היי מאמרות א' לא למצוא חשבון ממעלה למטה. ובהשלימו לבארם שאלו תלמידיו הנעימים רבינו ממעלה למטה ידעינן כמו שביארנו לנו, ממטה למעלה לא ידעינן. והטעם לפי שכבר ...

Pardes Rimonim (Public Domain)

59 מלא כל הארץ כבודו

"מלאה הארץ כבודו". הבהיר קושר לפסוק הזה את הקפת המלך את כל בניו.

Isaiah 6:3 ישעיהו ו':ג'

וְקָרָא זֶה אֱלֹהִים וְאָמַר קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת מְלֵא כְּלֵי־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

And one called unto another, and said: Holy, holy, holy, is the L-RD of hosts; The whole earth is full of His glory

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

50 כמ"ש באגה"ק קרוב לסופו

המאמר הזה אומר שבהעלאת מ"ן המצוות מעוררות את שורשן עד לשם ס"ג שלפני השכינה: "עצמיות האורות שבאדם קדמון, ולא הארה בלבד, כמו שם מ"ה, שהוא ממצחו" — אותם דברים המובאים כאן. בספריא הוא מופיע כמאמר הרביעי בקונטרס אחרון.

הערת קה"ת

ד"ה להבין מ"ש בפע"ח קנו, א.

51 וכו"ה בהרמ"ז ר"פ וישב

ההערה אומרת שקטע זה מהרמ"ז נזכר גם שם. הקטע הסמוך לעמוד זה מבחין בין נקודה, ספירה ופרצוף, מצטט את עץ חיים ומסביר שהאדם, שנעשה בצלם ה', כולל את כל המדרגות הללו.

הערת קה"ת

נזכר גם לעיל פ' אמור לו, ד. ובאזה"ת נשא ע' פה. וראה באזה"ת בראשית כרך-ג דף תרטו, א דשם מעתיק לשון הרמ"ז.

52 וחכמת המסכן

"וחכמת המסכן בזויה". דברי הרמ"ז על הפסוק הזה, בתחילת פרשת וישב, מובאים בהקשר של השמות ס"ג ומ"ה.

Ecclesiastes 9:16 קהלת ט':ט"ז

וְאִמַּרְתִּי אֲנִי טוֹבָה חֲכָמָה מִגְּבוּרָה וְחֲכָמָה הַמִּסְכֵּן בְּזוּיָהּ וְדַכְרִיו אֵינָם נִשְׁמָעִים:

Then said I: 'Wisdom is better than strength; nevertheless the poor man's wisdom is despised, and his words are not heard.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

53 ברע"מ פ' תשא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

כפז, ב.

54 אבנא למשקל בה דא י'

ברע"א מהימנא בפרשת כי תשא, בעניין מחצית השקל: "מחצית השקל" היא הווי"ו שבין שתי ההי"ן, ויבאן למשקל בה — דא יו"ד, עשרים גרה של השקל. הטקסט מפרש את הי"ויד כחכמה דאצילות, המים הזכריים.

Zohar, Ki Tisa 2:4-6 ספר זוהר, כי תשא ב':ד'-ו'

55 דשני יודין שבאלף זהו ענין מ"ד ומ"ן

בעץ חיים נאמר שהמים הזכריים והנקביים הם "סוד שני יודיין שבצורת אלי"ף": הי"ויד העליונה היא מוח הזכר, הי"ויד התחתונה היא מוח הנקבה, והווי"ו שביניהן היא מחיצה.

Sefer Etz Chaim 39:2-3 עץ חיים ל"ט:ב'-ג'

... אך הענין הוא בא' מב' פנים והם ענין א' והוא כי א"א לאו"א שזודוגו אם לא ע"י מ"ן שהם הזו"ן שהם הבנים ראשונים שלהם כי זהו ענין ואדם אין לעבוד את האדמה כי אין עבודה זוריעת האדמה שהיא נקבה העליונה נעשית אלא ע"י האדם המעלה מ"ן וא"כ בפעם ראשון שנברא העולם לא היה אפשר להבראות כי הרי עדיין לא היו זו"ג נבררין ועולין בבחי' מ"ן וא"כ גם הווג עליון לברא את העולם לא היה יכול להזדווג לכן עלה ברצונו הפשוט ובבחי' ית' שאפי' בלתי העלאת מ"ן נזדווגו והאציל את ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

פסוקה 10

60 כולם בחכמה עשית

"מה רבים מעשיר, הוי; את כולם עשית בחכמה". בחכמה מתחיל הקו, ובה ההתגלות גדולה ביותר.

Psalms 104:24 תהילים ק"ד:כ"ד

מה־רבו מעשירי ה' כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קנניה:

How manifold are Thy works, O L-RD! In wisdom hast Thou made them all; The earth is full of Thy creatures

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

61 ואמר התחתון אני למטה לא אתרחק ממך

דבריו של ה' ה' ה' הצעיר במשל שבספר הבהיר, המיושמים כאן על מלכות שבתחתית הקו.

Sefer HaBahir 171 ספר הבהיר קע"א

אמרו לו תלמידיו מלמעלה למטה ידעין, מלמטה למעלה לא ידעין, אמר להו ולא חד הו מלמטה למעלה ומלמעלה למטה, אמרו רבינו אינו דומה העולה ליורד שהיורד יורד במרוצה והעולה אינו כן, אמר להם צאו וראו, ישב ודרש להם שכינה למטה כשם ששכינה למעלה. ומאי שכינה זו, הו אומר זה האור הנאצל מן האור הראשון שהוא חכמה, גם הוא מסובב הכל שנאמר (ישעי' ו' ג') מלא כל הארץ כבודו, מאי עבדיתיה הכא, משל למה"ד למלך שהיו לו שבעה בנים ושם לכל אחד ואחד מקומו, אמר להם שבו זה ע"ג זה, אמר ...

Torat Emet Sefer HaBahir (Public Domain)

פסוקה 11

62 הריני מסבב אתכם

תשובת המלך ל' ה' ה' הנמוך ביותר במשל שבספר הבהיר: הוא מקיף את כולם ורואה אותם. כאן יש לקרוא זאת כאור סובב כל עלמין, המקיף באותה מידה כל בחינה.

Sefer HaBahir 171 ספר הבהיר קע"א

אמרו לו תלמידיו מלמעלה למטה ידעין, מלמטה למעלה לא ידעין, אמר להו ולא חד הו מלמטה למעלה ומלמעלה למטה, אמרו רבינו אינו דומה העולה ליורד שהיורד יורד במרוצה והעולה אינו כן, אמר להם צאו וראו, ישב ודרש להם שכינה למטה כשם ששכינה למעלה. ומאי שכינה זו, הו אומר זה האור הנאצל מן האור הראשון שהוא חכמה, גם הוא מסובב הכל שנאמר (ישעי' ו' ג') מלא כל הארץ כבודו, מאי עבדיתיה הכא, משל למה"ד למלך שהיו לו שבעה בנים ושם לכל אחד ואחד מקומו, אמר להם שבו זה ע"ג זה, אמר ...

Torat Emet Sefer HaBahir (Public Domain)

פסוקה 14

63 יתרון מעלת הבעלי תשובה על הצדיקים

רבי אבהו: "במקום שבעלי תשובה עומדים, צדיקים גמורים אינם עומדים", כמו שנאמר: "שלוש שלום לרחוק ולקרוב" — תחילה לרחוק ואחר כך לקרוב. הטקסט מסביר מדוע.

Berakhot 34b:21-22 ברכות ל"ב:כ"א-כ"ב

ואמר רבי ה'א בר אבא אמר רבי יוחנן: כל הנביאים פולין לא נתנבאו אלא לבעלי תשובה, אבל צדיקים גמורים "עין לא ראתה אלקים

וזלתה". ופליגא דרבי אבהו, דאמר רבי אבהו: מקום שבעלי תשובה עומדים — צדיקים גמורים אינם עומדים, שנאמר: "שלוש שלום לרחוק ולקרוב". "לרחוק" ברישא, וזהו "לקרוב".

R. Hiyya b. Abba also said in the name of R. Johanan : Every prophet only prophesied for the penitent ; but as for the perfectly righteous, "No eye hath seen what G-d, and nobody but Thee, will work for him that waiteth for Him." This is at variance with the opinion of R. Abbahu who said : The place which the penitent occupy, the perfectly righteous are unable to occupy ; as it is said, "Peace, peace to him that is far ... "off and to him that is near

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

64 לרחוק שנעשה קרוב

"שלוש שלום לרחוק ולקרוב, אמר הוי". "הרחוק" שמתקרב הוא בעל התשובה.

Isaiah 57:19 ישעיהו נ"ז:י"ט

בורא גיב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר Havayah ויפאיתיו:

Peace, peace, to him that is far off and to him that is near, Saith the L-RD that createth the fruit of the lips; And I will heal him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

65 עד דמטו רגלין ברגלין

הזהר בפרשת פקודי עוסק בירידה שמסתיימת ב"רגליים", ולאחריה "ועמדו רגליו ביום ההוא". כאן הדברים מיושמים ביחס למעלה המיוחדת של הבירורים שבעשיה.

Zohar, Pekudei 51:734-743 ספר הזהר, פקודי נ"א:תשל"ד-תשמ"ג

פסוקה 15

66 מלמעלה למטה ידענו

"מלמעלה למטה אנו יודעים; מלמטה למעלה אינו יודעים". כעת מוסבר שהסדר השני נושא את אורו של סובב כל עלמין.

Sefer HaBahir 171 ספר הבהיר קע"א

אמרו לו תלמידיו מלמעלה למטה ידעין, מלמטה למעלה לא ידעין, אמר להו ולא חד הו מלמטה למעלה ומלמעלה למטה, אמרו רבינו אינו דומה העולה ליורד שהיורד יורד במרוצה והעולה אינו כן, אמר להם צאו וראו, ישב ודרש להם שכינה למטה כשם ששכינה למעלה. ומאי שכינה זו, הו אומר זה האור הנאצל מן האור הראשון שהוא חכמה, גם הוא מסובב הכל שנאמר (ישעי' ו' ג') מלא כל הארץ כבודו, מאי עבדיתיה הכא, משל למה"ד למלך שהיו לו שבעה בנים ושם לכל אחד ואחד מקומו, אמר להם שבו זה ע"ג זה, אמר ...

Torat Emet Sefer HaBahir (Public Domain)

67 דלית מחשבה תפיסא ביה כלל

בתפילתו של אליהו (פתח אליהו) נאמר על אין סוף שאין מחשבה יכולה להשיג אותו כלל. כאן הדברים מיושמים על סובב כל עלמין.

Tikkunei Zohar 17a:10-12 תקוני הזהר י"ז א:י"ב-י"ג

אנת הוא עלאה על כל עלאין סתימא על כל סתימין. לית מחשבה תפיסא בך כלל. אנת הוא דאפיקת עשר תקונין. וקרינן לון עשר

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

פסוקה 16

72 ג) והנה ענין

ההערה מפנה לאור התורה על ויצא כמקבילה לפסוקה זו, שבה מתבאר "באר מים חיים" בעבודת ה'.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת ויצא-ה דף תתנו, א.

73 ויחפרו עבדי יצחק

"ועבדי יצחק חפרו בנחל, וימצאו שם באר מים חיים". המאמר על פסוק זה בפרשת תולדות מובא כמקור לדימוי המצוות להפירת באר.

Genesis 26:19 בראשית כ"ו:י"ט

וַיַּחְפְּרוּ עַבְדֵי יִצְחָק בְּנַחַל וַיִּמְצְאוּ שָׁם בְּאֵר מַיִם חַיִּים:

And Isaac's servants digged in the valley, and found there a well of living water.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

74 המצוות נק' תר"ך עמודי אור

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

תפלת ר"ג בן הקנה. הובאה בפרדס ש"ח, פ"ג.

75 תר"ך עמודי אור

הרמ"ק כותב שבכתר יש 620 עמודי אור, כמניין כתר, ומצטט את תפילתו של רבי נחוניא בן הקנה: "אני קורא לך בשש מאות ועשרים עמודי אור". הטקסט מביא זאת כדי לתאר את המצוות כעמודים הנמשכים מכתר.

Pardes Rimmonim 8:5-6 פרדס רמונים ח"ה-ו

... וני"ל כי נכנסו בזה בראותם כי גדולה קודמת לגבורה והוא החסד והלובן ואחר הגדולה נאצלה הגבורה והיא דין ואודם ואחר כך נאצל תפארת העומד בין שניהם להכריע בין האודם והלובן והוא גוון אודם ולובן מעורב. ר"ל כי כענין ג' אלה כן דרך שלשה הראשונות כי ג' הראשונות הם שרשים וג' אבות ענפים להם ומן הענפים נדון להשרשים. ולכן אמרו שהכתר הראשון לאצילות הוא הזקן והלבן ולכן נקרא עתיק יומין שהוא כח הלובן והוא כנגד הגדולה והנמשך אחריו שהוא החכמה הוא כנגד הגבורה והיא אדומה. כי כמו שאחר הלובן חסד ...

Pardes Rimmonim (Public Domain)

פסוקה 17

76 שהמצוות הם דרך כלל בג' דברים מחשבה דבור ומעשה

ההערה מפנה לתחילת פרשת פינחס בלקוטי תורה, להרחבה על המצוות כמחשבה, דיבור ומעשה.

הערת קה"ת

ראה לקמן ר"פ פינחס.

77 באר מים חיים

"מעייין גנים, באר מים חיים". כאן הבאר היא הבירור שנעשה על ידי המצוות, והמעייין הוא האור שהן מוסיפות בגן עדן.

Song of Songs 4:15 שיר השירים ד':ט"ו

מַעְיֵין גִּנִּים בְּאֵר מַיִם חַיִּים וְגַן לִבְנוֹן:

ספירן. לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין. ועלמין דאתגליין. ובהון אתכסיאת (נ"א אתכסיא) מבני נשא. ואנת הוא דקשיר לון ומיחד לון. ובני דאנת מלגאו. כל מאן דאפריש חד מן חבריה מאלין עשר. אתחשיב ליה כאלו אפריש בך.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

68 שמש ידע מבואר

"עשה ירח למועדים; שמש ידע מבואר". הפסוק שעליו מבוססת דרשת הגמרא.

Psalms 104:19 תהילים ק"ד:י"ט

עֲשֵׂה יָרֵחַ לְמוֹעֲדִים שֶׁשֶׁם יָדַע מְבֹאֵר:

Who appointedst the moon for seasons; The sun knoweth his going down

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

69 הגמרא דורשת את "השמש ידע מבואר" כרמז לכך שהלבנה אינה יודעת את מבואה. אדמור"ר חוקן מפרש שהלבנה היא מלכות, ו"אינה יודעת" מציין בחינה שלמעלה מהשנה.

Rosh Hashanah 25a:8 ראש השנה כ"ה א:ח'

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַאי טַעְמָא דְּבִי רַבִּי, דְּכַתִּיב: "עֲשֵׂה יָרֵחַ לְמוֹעֲדִים שֶׁשֶׁם יָדַע מְבֹאֵר" — שֶׁשֶׁם הוּא דִּידַע מְבֹאֵר, יָרֵחַ לֹא יָדַע מְבֹאֵר.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

70 לא ידעתי נפשי

"נפשי לא ידעתי, שמתני במרכבות עמי נדיב". מובא כמקור לבחינה כה נעלית, שאינה "ידועה".

Song of Songs 6:12 שיר השירים ו':י"ב

לֹא יָדַעְתִּי נַפְשִׁי שֶׁמֶתְנִי מִרְכְּבוֹת עַמִּי נְדִיב:

Before I was aware, my soul set me Upon the chariots of my princely people

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

71 לא ידעתי נפשי

המדרש משווה זאת לבת מלך שאספה קש, והמלך הכיר בה והושיב אותה עמו במרכבות: "נפשי לא ידעתי" — כך ישראל, שהתרוממו משעבוד מצרים.

Shir HaShirim Rabbah 6:12 שיר השירים רבה ו':י"ב

לֹא יָדַעְתִּי נַפְשִׁי שֶׁמֶתְנִי, תְּנִי רַבִּי חַיָּא מִשָּׁל לְבַת מַלְכִּים שֶׁהִיָּתָה מִלְקָטָת בְּשָׁלְפִים, נִמְצָא הַמֶּלֶךְ עוֹכֵר וְהַכִּיר שֶׁהָיָא בְּתוּ, שָׁלַח אוֹהָבוּ נְטִלָה וְהוֹשִׁיבָה עִמּוֹ בְּקֶרוֹנִין, וְהָיָא חֲבֵרוֹתֶיהָ תְּמָהוּת עָלֶיהָ וְאוֹמְרוֹת, אֶתְמוּל הִיָּתָה מִלְקָטָת בְּשָׁלְפִים וְהָיָא יוֹשֶׁבֶת בְּקֶרוֹנִין עִם הַמֶּלֶךְ, אָמְרָה לָהֶם כְּשֶׁם שְׁאֲתָם תְּמָהוּת עָלֶיךָ כִּי אֲנִי תְּמָהוּת עַל עַצְמִי, וְקִרְאָתָה עַל עַצְמָהּ; לֹא יָדַעְתִּי נַפְשִׁי שֶׁמֶתְנִי. כִּי כְּשֶׁהָיָא יִשְׂרָאֵל בְּמַצָּרִים מְשַׁעְבָּדִין בְּטִיט וּלְבָנִים וְהָיָא מְאוּסִין וְכוּזִיין ...

I did not know; my soul placed me upon chariots of my noble people" (Song of Songs 6:12). "I did not know; my soul placed me," Rabbi Hiyya taught: This is comparable to the daughter of kings, who was gathering residual sheaves. The king passed and recognized that she was his daughter. He sent his friend and he took her and seated her with him in his carriage. Her friends were astonished in her regard and saying: 'Yesterday she was gathering residual sheaves and ... today she is in the carriage

משלוש עשרה מידות הרחמים.

Song of Songs 4:15 שיר השירים ד':ט"ו

מַעַיִן גַּנִּים בְּאֵר מַיִם חַיִּים וְנָזְלִים מִן־לְבָנוֹן:

Thou art a fountain of gardens, A well of living waters, And
flowing streams from Lebanon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ד, טו.

83 כי תרכב על סוסך

"כי תרכב על סוסך, מרכבותיך ישועה". מובאים דברי הרמ"ז על פסוק זה לעניין "שירו לה".

Habakkuk 3:8 חבקוק ג':ח

הַבְּנֵהָרִים חָרָה ה' אִם בְּנֵהָרִים אֶפְרָאִם עֶבְרָתָהּ כִּי תִרְכַּב עַל־סוּסֶיךָ
מִרְכַּבְתֶּיךָ יְשׁוּעָה:

Is it, O L-RD, that against the rivers, is it that Thine anger is
kindled against the rivers, or Thy wrath against the sea?
That Thou dost ride upon Thy horses, upon Thy chariots of
victory?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

84 באר חפרוה שרים

"באר חפרוה שרים, כרוה נדיבי העם, במחוקק, במשענותם". בהמשך מוסבר כל אחד מן הביטויים.

Numbers 21:18 במדבר כ"א:י"ח

בְּאֵר חֲפְרוּהָ שָׂרִים כְּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם בְּמַחֲקֶק בְּמַשְׁעֲנֹתָם וּמַמְדָּבָר מִתְּנָה:

The well, which the princes digged, Which the nobles of the
people delved, With the sceptre, and with their staves. And
;from the wilderness to Mattanah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

85 דאוי"א תקינו לה

הוזהר אומר שעל "ויבן ה' אלקים" נאמר השם המלא, משום שאבא ואמא הכינו אותה לפני שבאה אל בעלה. הטקסט מזהה אותם עם ה"שרים" שחפרו את הבאר.

Zohar, Bereshit 80:207-82:215 ספר הזהר, בראשית פ':ר"ז-פ"ב:ר"ט"ו

Observe this. The good inclination and the evil inclination
are in harmony only because they share the female, who is
attached to both, in this way: first the evil inclination sues
for her and they unite with one another, and when they are
united the good inclination, which is joy, rouses itself and
draws her to itself, and so she is shared by both and recon-
ciles them. Hence it is written, "and the L-rd G-d formed
man", the double name being made responsible both for the
... good and the evil

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

86 כמ"ש בוח"א (מ"ט א')

ההערה מציינת שקטע זה מהוזהר מצוטט שם. הקטע מסביר שעבודת ה' ממשיכה אלוקות שלמעלה מהשתלשלות, שבה היא נסתרת בשל המדרגות הרבות הגורמות לעולם להיראות כדבר נפרד; המשכה זו באה רק באמצעות התעוררות רוח קדשו מלמעלה.

הערת קה"ת

מובא לעיל פי בהעלותך לו, סע"א ואילך.

Thou art a fountain of gardens, A well of living waters, And
flowing streams from Lebanon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

78 שיצאו מים חיים מירושלים אל הים הקדמוני

"מים חיים ייצאו מירושלים, חציים אל הים הקדמוני". הדימוי הוא לאור שעולה מלמטה ומוסיף למקור שלמעלה.

Zechariah 14:8 זכריה י"ד:ח

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יֵצְאוּ מִיַּם־חַיִּים מִירוּשָׁלַם חֲצִיָם אֶל־הַיָּם הַקֶּדְמוֹנִי
וְחֲצִיָם אֶל־הַיָּם הָאַחֲרֹן בְּקִיץ וּבְחֹרֶף יִהְיֶה:

And it shall come to pass in that day, That living waters shall
go out from Jerusalem: Half of them toward the eastern sea,
And half of them toward the western sea; In summer and in
winter shall it be

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 18

79 וכמ"ש הרמ"ז פי ואתחנן דרס"ו

שם מוסברים "מים חיים" שבפסוק "עלי באר" כניגוד להיקשרות לתאוות גשמיות, המכונות "בורות נשברים" מפני שמקור התאוות בשבירת הכלים; מצוינים שם הוזהר, ואתחנן רס"ו ע"א, והרמ"ז שם, הדין בעניין בהרחבה.

הערת קה"ת

ע"א. וראה לעיל פי צו יא, ג.

80 גדול תלמוד שמביא לידי מעשה

חז"ל הכריעו שהתלמוד גדול, "שהתלמוד מביא לידי מעשה". הטקסט מפרש זאת כך: התורה (מ"ה) מבררת את מעשה המצוות (כ"ן).

Kiddushin 40b:8-9 קידושין מ' ב:ח-ט

וּכְבֵר הָיָה רַבִּי טַרְפוֹן וְזֻקְנִים מְסוּבִין בְּעֵלְיָת בֵּית נִתְנָה בְּלוֹד. נִשְׁאַלָה
שְׂאִילָה זוּ בְּפִנְיָהֶם: תִּלְמוּד גָּדוֹל אוּ מַעֲשֶׂה גָדוֹל? נֶעְנְה רַבִּי טַרְפוֹן
וְאָמַר: מַעֲשֶׂה גָדוֹל. נֶעְנְה רַבִּי עֲקִיבָא וְאָמַר: תִּלְמוּד גָּדוֹל. נֶעְנְה כּוֹלֶם
וְאָמְרוּ: תִּלְמוּד גָּדוֹל, שֶׁהַתִּלְמוּד מְבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה. תִּנָּא, רַבִּי יוֹסִי
אוֹמַר: גָּדוֹל תִּלְמוּד שֶׁקֹּדֶם לְחַלָּה אֶרְבָּעִים שָׁנָה, לְתַרּוּמוֹת וּלְמַעֲשֵׂוֹת
חֲמִשִּׁים וָאַרְבַּע, לְשִׁמְשִׁים שְׁשִׁים וָאַחַת, לְיוֹבְלוֹת מֵאָה וְשָׁלֹשׁ.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

קידושין מ, ב. וש"נ.

פסקה 19

81 עלי באר ענו לה

"או ישיר ישראל את השירה הזאת: עלי באר, שירו לה". את "שירו לה" דורשים על אתערותא דלעילא, שבאה תחילה.

Numbers 21:17 במדבר כ"א:י"ז

אֲזַיִשִׁיר יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת עָלֶי בְּאֵר עֲנוּ־לָהּ:

Then sang Israel this song: Spring up, O well—sing ye unto it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

82 באר מים חיים ונוזלים מן לבנון

"באר מים חיים ונוזלים מן לבנון". את "נוזלים" דורשים על השפע הנמשך

בראשית ב, כב.

פסוקה 20

93 והבחר שבאבות הוא יעקב

שם חופרים את הבאר "שרים ונדיבי עם" — האבות, והנבחר שבהם הוא יעקב, הכולל את כולם. "שרית" פירושו שליטה על אלקים, הצמצום שגורם לעולם להיראות נפרד, כדי שלא יסתיר; ו"אנשים" הם המלאכים, כמו שלושת האנשים אצל אברהם.

הערת קה"ת
נסמן לעיל סב, ד.

94 כי שרית עם אלקים ועם אנשים

"כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל". דברי המלאך כשישנה את שמו של יעקב ל"ישראל"; את "שרית" קוראים כ"שר" — נסיך השולט.

Genesis 32:29 בראשית ל"ב:כ"ט

וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יֵאמָר עוֹד שְׁמִי כִּי אִם־יִשְׂרָאֵל כִּי־שָׁרִית עִם־אֱלֹקִים וְעִם־אֲנָשִׁים וְתוֹכֵל:

And he said: 'Thy name shall be called no more Jacob, but Israel; for thou hast striven with G-d and with men, and hast prevailed.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
בראשית לב, כט.

95 והנה שלושה אנשים ניצבים עליו

"והנה שלושה אנשים ניצבים עליו". המלאכים עמדו מעל אברהם.

Genesis 18:2 בראשית י"ח:ב'

וַיֹּשֶׁא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נִצְבִּים עָלָיו וַיֵּרָא וַיָּרָץ לִקְרָאתָם מִפֶּתַח הָאֹהֶל וַיִּשְׁתַּחוּ אֲרָצָה:

and he lifted up his eyes and looked, and, lo, three men stood over against him; and when he saw them, he ran to meet them from the tent door, and bowed down to the earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

96 וישר אל מלאך ויוכל בכה ויתחנן לו

"וישר אל מלאך ויוכל, בכה ויתחנן לו". יש לקרוא זאת כאילו המלאך הוכנע בפני יעקב.

Hosea 12:5 הושע י"ב:ה'

וַיִּשָּׂר אֶל־מַלְאָךְ וַיִּכָּל בָּכָה וַיִּתְחַנְּנוּ־לּוֹ בֵּית־אֵל יִמְצְאוּ וְשֵׁם יִדְבָּר עִמּוֹ:

So he strove with an angel, and prevailed; He wept, and made supplication unto him; At Beth-el he would find him, ;And there he would speak with us

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 21

97 שאין מלאך אי עושה ב' שליחות

שם מוסבר שמלאך אינו יכול לשאת שתי שליחויות, משום שהוא כלי שדרכו עוברת השפעה, והכלי שלו אינו יכול להכיל שתי השפעות. לעומתו, יעקב נעשה שר על המלאך, מפני שהוא "גופא דאורייתא", והתורה, שמקורה בחכמה, כוללת טעמים רבים בפסוק אחד.

הערת קה"ת
נסמן לעיל סב, ד.

87 מקדש אדי' כוננו ידיך

"מקדש ה' כוננו ידיך". ה"ידיים" המכוננות אותו הן המידות של אבא ואמא.

Exodus 15:17 שמות ט"ו:י"ז

תְּבַאֲמוּ וְתִשְׁעֲמוּ בְּהָרִי נִחְלָתְךָ מְכוֹן לְשִׁבְתְּךָ פְּעֻלַּתְּךָ הַבַּיִת הַזֶּה אֲדֹנָיִי כוֹנְנֵנוּ יְיָ:

Thou bringest them in, and plantest them in the mountain of Thine inheritance, The place, O L-RD, which Thou hast made for Thee to dwell in, The sanctuary, O L-rd, which Thy hands have established

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
שמות טו, יז.

88 בביאור ע"פ נשא את ראש

ההערה מציינת שהביאור על "נשא את ראש בני גרשון" נמצא בפרשת Nasso של Likkutei Torah.

הערת קה"ת
לעיל פ' נשא דף כא, ב ואילך.

89 נשא את ראש בני גרשון

"נשא גם את ראש בני גרשון". מובא ההסבר על פסוק זה להרחבה בעניין בניית המלכות.

Numbers 4:22 במדבר ד':כ"ב

נִשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם־הֵם לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם:

Take the sum of the sons of Gershon also, by their fathers'-'; houses, by their families

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

90 עיני כל אליך ישברו

"עיני כולם נשואות אליך בתקווה, ואתה נותן להם את מזונם בעתו". ההסבר על פסוק זה מובא לצדו.

Psalms 145:15 תהילים קמ"ה:ט"ו

עֵינֵי־כָל אֱלֹדִי יִשְׁבְּרוּ וְאַתָּה נֹתֵן־לָהֶם אֶת־אֲכָלָם בְּעֵתוֹ:

The eyes of all wait for Thee, And Thou givest them their food in due season

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

91 פותח את ידך

"אתה פותח את ידך ומשביע את רצונו של כל חי". חלק מאותו פסוק.

Psalms 145:16 תהילים קמ"ה:ט"ז

פּוֹתֵחַ אֶת־יָדְךָ וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל־חַי רָצוֹן:

Thou openest Thy hand, And satisfiest every living thing .with favour

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

92 ויבן ה"א את הצלע

"ויבן ה' אלקים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה". הפסוק נדרש על בניית המלכות בידי אבא ואמא.

Genesis 2:22 בראשית ב':כ"ב

וַיִּבֶן ה' אֱלֹקִים אֶת־הַצֶּלַע אֲשֶׁר־לָקַח מִן־הָאָדָם לְאִשָּׁה וַיְבָאָהּ אֶל־הָאָדָם:

And the rib, which the L-RD G-d had taken from the man, .made He a woman, and brought her unto the man

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

98 שאין מלאך אי עושה ב' שליחות

"מלאך אחד אינו עושה שתי שליחות, ושני מלאכים אינם עושים שליחות אחת": מיכאל הביא את בשורתו, גבריאל הפך את סדום, ורפאל הציל את לוט. המאמר מביא זאת כדי להמחיש את החלוקה המאפיינת את מדות.

Bereshit Rabbah 50:2 בראשית רבה נ"ב:

(איוב כג) והוא באחד ומי ישיבנו ונפשו אותה ויעש - תנא, אין מלאך אחד עושה שתי שליחות, ולא שני מלאכים עושים שליחות אחת, ואת אמרת שני?! אלא, מיכאל אמר בשורתו ונסתלק, גבריאל נשתלח להפוך את סדום, ורפאל להציל את לוט. ויבואו שני המלאכים סדומה הכא את אמר מלאכים, ולהלן קורא אותן אנשים?! אלא, להלן שהיתה שכינה על גביהן, קראם אנשים, כיון שנסתלקה שכינה מעל גביהן, לבשו מלאכות. אמר רבי תנחומא, אמר רבי לוי: אברהם שהיה כחו יפה, נדמו לו בדמות אנשים, אבל לוט, על ידי שהיה כחו רע, נדמו לו ...

He acts through one, and who can respond to Him? His "soul desires and He performs" (Job 23:13) - it is taught: One angel does not perform two missions, and two angels do not perform one mission. Yet you say: "[The] two [angels came to Sodom]"? The explanation is that Mikhael gave his tidings and departed, Gavriel was dispatched to overturn Sodom, and Refael, to rescue Lot. "The two angels came to Sodom" - here it says "angels," but elsewhere, it characterizes them as ... "people" (Genesis 18:2). The explanation is

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

99 כפטיש יפוצץ סלע

"הלא כה דברי כאש, נאום הוי", וכפטיש יפוצץ סלע?" זהו הפסוק שהחכמים דרשו ממנו שפסוק אחד מתפרש במשמעויות רבות.

Jeremiah 23:29 ירמיהו כ"ג:כ"ט

הלא כה דברי קאש ואַם־חַיָּהּ וּכְפָטִישׁ יִפְצֹץ סֶלֶעַ:

Is not My word like as fire? Saith the L-RD; And like a hammer that breaketh the rock in pieces

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

100 מקרא אי יוצא לכמה טעמים

"כשם שהפטיש מתפצל לניצוצות רבים, כך פסוק אחד יוצא למשמעויות רבות." התורה, שמקורה בחכמה, כוללת רבים באחד.

Sanhedrin 34a:12 סנהדרין ל"ד א:י"ב

מִנְהַגֵּי מִיֵּלֵי? אָמַר אַבְיִי: דְּאָמַר קָרָא "אַחַת דְּבַר אֱלֹקִים שְׁתֵּים זֹו שְׁמַעְתִּי כִּי עָז לְאֱלֹקִים". מִקְרָא אֶחָד יוֹצֵא לְכַמָּה טַעְמִים, וְאִין טַעַם אֶחָד יוֹצֵא מִכַּמָּה מִקְרָאוֹת. דְּבִי רַבִּי שְׁמַעְיָל תֵּנָא: "וּכְפָטִישׁ יִפְצֹץ סֶלֶעַ" - מָה פָּטִישׁ זֶה מִתְחַלֵּק לְכַמָּה נִיצוּצוֹת, אָף מִקְרָא אֶחָד יוֹצֵא לְכַמָּה טַעְמִים.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

101 בלקו"ת ע"פ ויקם עדות ביעקב

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
להאריז"ל.

102 ויקם עדות ביעקב

"הקים עדות ביעקב ותורה שם בישראל." מובא פירוש האריז"ל על פסוק זה

בלקוטי תורה, לעניין שורשו של יעקב בחכמה.

Psalms 78:5 תהילים ע"ח:ה'

וַיִּקֶם עֵדוֹת בְּיַעֲקֹב וַתּוֹרָה שָׁם בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר צִוָּה אֶת־אֲבוֹתֵינוּ לְהוֹדִיעָם לְבָנֵיהֶם:

For He established a testimony in Jacob, And appointed a law in Israel, Which He commanded our fathers, That they should make them known to their children

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

103 מי מנה עפר יעקב

"מי מנה עפר יעקב?" מובא הפירוש על פסוק זה בפרשת בלק.

Numbers 23:10 במדבר כ"ג:י'

מִי מִנָּה עֶפְר יַעֲקֹב וּמִסְפָּר אֶת־רֵבֶעַ יִשְׂרָאֵל תָּמַת נַפְשִׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל וְתִהְיֶה אַחֲרֵיתִי כְּמָהוּ:

Who hath counted the dust of Jacob, Or numbered the stock of Israel? Let me die the death of the righteous, And let mine end be like his

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

104 ויאבק איש עמו

"ויאבק איש עמו עד עלות השחר." מובא הפירוש על פסוק זה בפרשת וישלח.

Genesis 32:25 בראשית ל"ב:כ"ה

וַיֹּתֶר יַעֲקֹב לְבַדּוֹ וַיֹּאבֶק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלֹת הַשָּׁחַר:

And Jacob was left alone; and there wrestled a man with him until the breaking of the day

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

105 כי שרית עם אלקים ועם אנשים

"כי שרית עם אלקים ועם אנשים." אלקים הוא שם של העלם, ו"אנשים" הם המלאכים.

Genesis 32:29 בראשית ל"ב:כ"ט

וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יֹאמַר עוֹד שְׁמִי כִּי אִם־יִשְׂרָאֵל כִּי־שָׂרִית עִם־אֱלֹקִים וְעִם־אֲנָשִׁים וְתוֹכַל:

And he said: "Thy name shall be called no more Jacob, but Israel; for thou hast striven with G-d and with men, and hast prevailed."

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

106 נעל דשכינתא

ההערה מציינת את עמק המלך כמקור למונח "נעל דשכינתא".

הערת קה"ת

בעממה"מ שי רישא דז"א (פ"א) דף קכט, סע"ג. ועל"ק בשש"ש ד"ה מה יפו פעמך ספ"ב [מג, ג]. וספ"ד [מד, ב] מז"ה פ' משפטים (על דף צד) כי שהמנעלים הם מטי"ט וסנדי"ל כו' יעו"ש. ועי' זח"ג (רפא, א) [כ].

107 נעל דשכינתא

בוהר בפרשת כי תצא נאמר שסנדלפון הוא סנדל לקדוש ברוך הוא ונעל לשכינה. הערת קה"ת מפנה כאן ל"נעל השכינה".

Zohar, Ki Teitzei 20:98-22:108 ספר זוהר, כי תצא כ"ז:צ"ח-כ"ב:ק"ח

108 במחוקק

"עם המחוקק, עם משענותיהם." "מחוקק", מלשון חקיקה, הוא משה;

113 ועיין זח"ב בשלח

בפרשת בשלח אומר הוזהר שמי שמתפלל צריך לכוון את לבו להמשיך ברכות "ממעמקי הבאר", המקור שממנו נמשך הנחל "היוצא מעדן". כאן מפנה הטקסט להמשכה מהבאר העליונה אל התחתונה.

Zohar, Beshalach 28:398-408 ספר הוזהר, בשלח כ"ח:שצ"ח-ת"ח

114 ויצא יעקב מבאר שבע

"ויצא יעקב מבאר שבע". מובא Biurei HaZohar על הפסוק הזה, בעניין שתי הבארות.

Genesis 28:10 בראשית כ"ח:י'

וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּעַר שֶׁבַע וַיֵּלֶךְ חֶרְנָה:

And Jacob went out from Beer-sheba, and went toward Haran.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

115 שם העיר באר שבע

"על כן קרא למקום ההוא באר שבע". השם הראשון שניתן למקום, בסיפור אברהם.

Genesis 21:31 בראשית כ"א:ל"א

עַל־כֵּן קָרָא לַמָּקוֹם הַהוּא בְּעַר שֶׁבַע כִּי שָׁם נִשְׁבְּעוּ שְׁנֵיהֶם:

Wherefore that place was called Beer-sheba; because there they swore both of them.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

116 שם העיר באר שבע

"על כן שם העיר באר שבע עד היום הזה". השם השני שניתן למקום, בסיפור יצחק; שתי הבארות רומזות לבניה ולמלכות.

Genesis 26:33 בראשית כ"ו:ל"ג

וַיִּקְרָא אֹתָהּ שִׁבְעָה עַל־כֵּן שֵׁם־הָעִיר בְּעַר שֶׁבַע עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

And he called it Shibah. Therefore the name of the city is Beer-sheba unto this day.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

117 אז ישיר ישראל

"אז ישיר ישראל את השירה הזאת: עלי באר". כעת קוראים את הפסוק כמתייחס להמשכת כוח מהבאר העליונה אל התחתונה.

Numbers 21:17 במדבר כ"א:י"ז

אֲזַיִשִּׁיר יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת עָלַי בְּאֵר עֲנוּלָה:

Then sang Israel this song: Spring up, O well—sing ye unto it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

118 כלתה נפשי לחצרות ה'

"נכספה נפשי, ואף כלתה, לחצרות הוי". הכמיהה ל"חצרות" היא בחינת "בכל נפשו".

Psalms 84:3 תהילים פ"ד:ג

נִכְסְפָה וְגַם־כָּלְתָה נַפְשִׁי לְחִצְרוֹת ה' לְבִי וּבִשְׂרִי יִרְגְּנוּ אֶל־אֱלֹהֵי:

My soul yearneth, yea, even pineth for the courts of the L-RD; my heart and my flesh sing for joy unto the living G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

119 כלה שארי ולבבי

"בשרי ולבי כלים; ה' הוא צור לבבי". "כלה" פירושו כלה ונפסק, בחינת

ה"משענות" הן התומכים בתורה.

Numbers 21:18 במדבר כ"א:י"ח

בְּאֵר חֲפְרוּהָ שָׂרִים כְּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם בְּמַחְלָק בְּמִשְׁעָנֵתָם וּמִמְדָּבָר מִתְּנָה:

The well, which the princes digged, Which the nobles of the people delved, With the sceptre, and with their staves. And from the wilderness to Mattanah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

109 כי משה מלגאו יעקב מלבר

המילים כאן מצטטות את Tikkunei Zohar, Tikkun 13 • 29a:7-8. הקטע מופיע למטה.

Tikkunei Zohar, Tikkun 13 • 29a:7-8 תקו"ז תיקון יג

כד אשתלמי' סוכה בירך דילה אתמר ביעקב ויבא יעקב שלם ויעקב ודאי איהו דיוקנא דעמודא דאמצעי'א מסטרא דלבר. והא משה תמן הוה אלא מסטרא דלגאו הוה. דא מגופא ודא מנשמתא. ובגין דא תרין ירכין דעמודא דאמצעי'א שלים אינון נצח והוד. ומתי יהיה עמודא דאמצעי'א שלים כד אתחבר בשכינתא. הה"ד ויעקב נסע סכתה ויבן לו בית הה"ד ויבן יי אלקים את הצלע.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ת"ז ת"י יג.

110 את הכבש אחד תעשה בבקר

"את הכבש האחד תעשה בבוקר". מובא סיום המאמר על פסוק זה.

Numbers 28:4 במדבר כ"ח:ד'

אֶת־הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְאֶת־הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים:

The one lamb shalt thou offer in the morning, and the other lamb shalt thou offer at dusk

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

111 בפע"ה שער השבת פכ"א

ההערה מפנה לשם גם בעניין הקטע מפרי עץ חיים על קידוש היום של שבת.

הערת קה"ת

ראה גם אוה"ת בראשית כרך-ה דף תתסג, ב.

112 אשר הוצאתי אתכם

"אני הוי' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים" — סוף פרשת ציצית. מובא הביאור על כך, בעניין גילוי שמו הגדול.

Numbers 15:41 במדבר ט"ו:מ"א

אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים: אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם:

I am the L-RD your G-d, who brought you out of the land of Egypt, to be your G-d: I am the L-RD your G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

And he came near, and kissed him. And he smelled the smell of his raiment, and blessed him, and said: See, the smell of my son Is as the smell of a field which the L-RD hath blessed.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 23

126 מפסיקין לק"ש

אלה כרבי שמעון בר יוחאי וחבריו, שתורתם אומנותם, מפסיקים לקריאת שמע אך לא לתפילה. הטקסט מפרש את ההפסקה ככוו שמעניקה ללימודם את תכונת הבאר.

Shabbat 11a:8-9 שבת י"א א-ח"ט

ואם התחילו אין מפסיקין, מפסיקין לקריאת שמע. הא תנא לקה רישא אין מפסיקין? סיפא אתאן לדברי תורה. דתנא: חברים שהיו עוסקין בתורה — מפסיקין לקריאת שמע, ואין מפסיקין לתפלה. אמר רבי יוחנן: לא שנו אלא כגון רבי שמעון בן יוחי וחביריו שתורתן אומנותן. אבל כגון אנו, מפסיקין לקריאת שמע ולתפלה. והתנא: בשם שאין מפסיקין לתפלה, כה אין מפסיקין לקריאת שמע! כי תני ההיא — בעיבור שנה. דאמר רב אדא בר אבהו, וכן תנו ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

פסוקה 24

127 ונהר יוצא מעדן

"ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן". צורת ההווה "יוצא" נקראת כתיאור של זרימה שאינה פוסקת לעולם.

Genesis 2:10 בראשית ב':

ונהר יצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים:

And a river went out of Eden to water the garden; and from thence it was parted, and became four heads

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

128 ראה ריח בני

"ראה, ריח בני כריח שדה אשר בירכו הוי". המאמר על פסוק זה מובא כמקור לשתי הבאות.

Genesis 27:27 בראשית כ"ז:

ויגש וישקלו וירח את ריח בגדי ויברכהו ויאמר ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'

And he came near, and kissed him. And he smelled the smell of his raiment, and blessed him, and said: See, the smell of my son Is as the smell of a field which the L-RD hath blessed.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

129 באר חפרוה שרים

"באר חפרוה שרים". זאת בניגוד לבארה של מרים, שנבעה מעצמה.

Numbers 21:18 במדבר כ"א:

באר חפרוה שרים כרוה נדיבי העם במחלק במשענתם וממדבר מתנה:

The well, which the princes digged, Which the nobles of the people delved, With the sceptre, and with their staves. And from the wilderness to Mattanah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

מסירות נפש.

Psalms 73:26 תהילים ע"ג:כ"ו

כלה שארי ולבבי צור-לבבי וחקלי אלקים לעולם:

My flesh and my heart faileth; But G-d is the rock of my heart and my portion for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

120 לא זו מחבבה עד שקראה אמי

על "העטרה שעטרה לו אמו": מלך אהב את בתו היחידה כל כך, עד שכינה אותה תחילה "בת", אחר כך "אחותי", ולא חדל להוקיר אותה עד שכינה אותה "אמי"; כך גם ה' עם ישראל. הטקסט מיישם זאת על עליית מלכות.

Shir HaShirim Rabbah 3:11 שיר השירים רבה ג':א

121 כעיר שחוברה לה יחדו

"ירושלים הבנויה, כעיר שחוברה לה יחדיו". המאמר על פקודי מובא כמקור לפסוק זה, לצד המדרש, לעניין עליית מלכות.

Psalms 122:3 תהילים קכ"ב:ג

ירושלם הבנויה כעיר שחברה לה יחדו:

Jerusalem, that art builded as a city that is compact together

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

122 פקודי המשכן משכן העדות

"אלה פקודי המשכן, משכן העדות". המאמר על פסוק זה מובא כמקור.

Exodus 38:21 שמות ל"ח:כ"א

אלה פקודי המשכן משכן העדת אשר פקד על-פי משה עבדת ה' ליהוה: איתמר בן-אהרן הכהן:

These are the accounts of the tabernacle, even the tabernacle of the testimony, as they were rendered according to the commandment of Moses, through the service of the Levites, by the hand of Ithamar, the son of Aaron the priest

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

123 הערת קה"ת מפנה לLeviticus 6:1-8:36 למילים האלה.

Leviticus 6:1-8:36 ויקרא ו':א-ח':ל"ו

124 בכל מאדך

"ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך, ובכל נפשך ובכל מאדך". "מאדך" מבטא אהבה שלמעלה ממידה.

Deuteronomy 6:5 דברים ו':ה

ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 22

125 ראה ריח בני

"ראה, ריח בני כריח שדה אשר בירכו הוי". המאמר על פסוק זה מובא בעניין העלייה של שבת.

Genesis 27:27 בראשית כ"ז:

ויגש וישקלו וירח את ריח בגדי ויברכהו ויאמר ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'

130 באר חפרוה שרים

”באר חפרוה שרים”. השרים הם חכמה, בינה ודעת.

Numbers 21:18 במדבר כ"א:י"ח

באר חפרוה שרים כרוה נדיבי העם במחלק במשענתם וממדבר מתנה:
The well, which the princes digged, Which the nobles of the
people delved, With the sceptre, and with their staves. And
from the wilderness to Mattanah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

131 ונתתי לך מהלכים בין העומדים

”ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה”. יש לקרוא זאת על נשמות
ש”מהלכות” בין מלאכים ש”עומדים”.

Zechariah 3:7 זכריה ג':ז

כה־אמר ה' צבאות אִם־בְּדַרְכִּי תֵלֶךְ וְאִם־אֶת־מִשְׁמַרְתִּי תִשְׁמֹר וְגַם־אֶתֶּה
תִּדְוֶן אֶת־בֵּיתִי וְגַם תִּשְׁמֹר אֶת־חֻצְרִי וְנָתַתִּי לְךָ מֵהֶלְכִּים בֵּין הָעֹמְדִים
הָאֵלֶּה:

Thus saith the L-RD of hosts: If thou wilt walk in My ways,'
and if thou wilt keep My charge, and wilt also judge My
house, and wilt also keep My courts, then I will give thee free
access among these that stand by

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

132 ורגליהם רגל ישרה

”ורגליהם רגל ישרה”. נאמר על חיות המרכבה, ונקרא גם על פי
הגימטריה של ”ישרה” — 515.

Ezekiel 1:7 יחזקאל א':ז

וְרַגְלֵיהֶם רֶגֶל יֶשְׁרָה וְכַף רַגְלֵיהֶם כַּכַּף רֶגֶל עֶגֶל וְנִצָּצִים כְּעִין נְחֹשֶׁת
קָלָל:

And their feet were straight feet; and the sole of their feet
was like the sole of a calf's foot; and they sparkled like the
colour of burnished brass

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

133 מהלך ת"ק שנה

התוספות, המצטטים את התלמוד הירושלמי, מסבירים את שיעור רגליהם
של המלאכים כדרך של 500 שנה ויותר. כאן מובא הדבר ביחס לדרגתם
הקבועה של המלאכים.

Tosafot on Chagigah 13a:4:1 תוספות על חגיגה י"ג א:ד"א

... יש מגיהין בקדושתא שיסד הקליר וחיות אשר הנה מרובעות לכסא
כף רגל חמש מאות וחמש עשרה ומוחקים הוי"ו ואומרים כי כן עולה
לפי חשבון שבכאן למנין ז' רקיעים וחי' אוריים הוא ט"ו פעמים ת"ק
והיינו מנין ישרה ש"ר ת"ק וי"ה לסימנא שכן עולה ט"ו פעמים כך
ומיהו בחנם מחקוהו שיסד דבריו ע"פ הירושלמי דהרואה אי"ר לוי
מארץ ועד לרקיע מהלך ת"ק שנה אמר ר' ברכיה ור' חלבו בש"ר (בא)
סמוקה גדול מזה רגל אחד כמנין ישרה ראה כמה גבוה מעולמו כו'
משמע כמנין שיסד ת"ק ט"ו וכן היה דרכו ...

Vilna Edition (Public Domain)

134 כי בי"ה הוי צור עולמים

”בטחו בהוי עדי עד, כי ביה הוי צור עולמים”. חז"ל דורשים את המילה

”צור” מלשון ”יצר”: בי"ה יצר את העולמות.

Isaiah 26:4 ישעיהו כ"ו:ד

בטחו בה' עדי־עד כי בקה ה' צור עולמים:

Trust ye in the L-RD for ever, For the L-RD is GOD, an ever-
lasting Rock

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

135 ביו"ד נברא העוה"ב בה' נברא העוה"ז

”העולם הזה נברא בה"א, והעולם הבא ביו"ד”, על יסוד ישעיהו כו, ד. כאן
מיישמים זאת לעבודת המלאכים, להמשיך יו"ד"ה"א לתוך העולמות.

Menachot 29b:13-14 מנחות כ"ט ב:י"ג-י"ד

מפני מה נברא העולם הבא ביו"ד מפני שצדיקים שבו מועטים ומפני
מה כפוף ראשו מפני שצדיקים שבו כפוף ראשיהם מפני מעשיהן שאינן
דומין זה לזה אמר רב יוסף הני תרתי מילי אמר רב בספרים ותניא
תיובתיה חדא הא דאמר רב ס"ת שיש בו שתי טעיות בכל דף ודף יתקן
שלש יגנו

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

136 עד יעבור עמך הוי

”עד יעבור עמך הוי”. יש לקרוא זאת על ישראל, העוברים מעבר לשם הוי,
אל עצמות אין סוף.

Exodus 15:16 שמות ט"ו:ט"ז

תפל עליהם אימתה ופחד בגדל זרועה ידמו כאֶן עדי־עבר עמך
Havayah עדי־עבר עם־זו קניית:

Terror and dread falleth upon them; By the greatness of
Thine arm they are as still as a stone; Till Thy people pass
over, O L-RD, Till the people pass over that Thou hast
gotten

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

137 והתהלכתי בתוכם

”והתהלכתי בתוכם והייתי לכם לאלקים”. ה”הליכה” שבאה עם אור חדש.

Leviticus 26:12 ויקרא כ"ו:י"ב

והתהלכתי בתוכם והייתי לכם לאלקים ואתם תהיו־לי לעם:

And I will walk among you, and will be your G-d, and ye shall
be My people

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

138 בכל מאדך

”בכל מאדך”. אהבה בלי גבול, שבאמצעותה נמשך האור החדש למטה.

Deuteronomy 6:5 דברים ו':ה

וְאַהֲבַתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and
with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

139

התלמוד הירושלמי מציין שהמרחק מן הארץ לרקיע הוא דרך של 500 שנה. זהו המקור שעליו מסתמכים התוספות.

Jerusalem Talmud Berakhot 9:1:13 תלמוד ירושלמי ברכות ט"א:י"ג

פסקה 26

140 שלש רגלים תחוג לי

"שלוש פעמים (רגלים) תחגוג לי בשנה". המילה "רגלים" פירושה גם "רגליים".

Exodus 23:14 שמות כ"ג:יד

שְׁלֹשׁ רִגְלִים תַּחְגֹּג לִי בַשָּׁנָה:

Three times thou shalt keep a feast unto Me in the year

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

141 להקריב לי במועדו

"תשמור להקריב לי במועדו". המאמר על פסוק זה מובא בהקשר של החגים.

Numbers 28:2 במדבר כ"ח:ב

צו את־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֶת־קִרְבְּנֵי לֶחֶמִי לְאִשֵּׁי רֵיחַ נִיחֻחַי תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ:

Command the children of Israel, and say unto them: My food which is presented unto Me for offerings made by fire, of a sweet savour unto Me, shall ye observe to offer unto Me in its due season

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

142 והארץ הדום רגלי

"השמים כסאי והארץ הדום רגליי". המאמר על פסוק זה מובא בהקשר של הנשמות כ"רגל" של ה'.

Isaiah 66:1 ישעיהו ס"ו:א

כֹּה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הָדֹם רַגְלִי אֵינִי בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ־לִי וְאֵינִי מְקוֹם מְנוּחָתִי:

Thus saith the L-RD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 27

143 בנים אתם לה'

"בנים אתם להוי' אלקיכם". הנשמות, בהיותן בנים, הן "רגלי" אביהן.

Deuteronomy 14:1 דברים י"ד:א

בְּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְגַּדְּדוּ וְלֹא־תִשְׁמְרוּ קִרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמֵת:

Ye are the children of the L-RD your G-d: ye shall not cut yourselves, nor make any baldness between your eyes for the dead

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
דברים יד, א.

144 ברא כרעא דאבוה

ההערה מביאה את יונת אלם כמקור לביטוי "הבן הוא כרגל של אביו", וכן

את תוספות על יבמות 3a (s.v. mikamei).

Yevamot 3a:2-4 יבמות ג' א"ב-ד'

דָּאָמַר רַבָּא: אָמַר לִי רַב יִצְחָק בַּר אֲבָדִימִי: אֶתְיָא "הִנָּה" "הִנָּה", אֶתְיָא "זִמְה" "זִמְה". הִשְׁתָּא דְאָמַרְתָּ כָּל מַלְתָּא דְאֶתְיָא מִדְּרָשָׁא חֲבִיבָא לָקָה, לִיתְנִי לְאַחוּת אִשָּׁה לְבִסּוּף! אֵינִי דְאֵינִי בְּאִיסוּר אַחוּתָא, תְּנָא אַחוּת אִשָּׁתָּא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יונת אלם רפ"ב. ראה תוסי' יבמות ג, א ד"ה מקמי. על"ק ואתחנן (יב, ג). וש"נ. [כ].

145 קח משענתי בידך

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

מ"ב ד, כט.

146 קח משענתי בידך

אלישע אמר לגיחזי: "קח משענתי בידך ולך", והנח אותה על פני בנה של השונמית — המשענת שנועדה להשיב את הילד המת לחיים.

II Kings 4:29 מלכים ב' ד:כ"ט

וַיֹּאמֶר לְגִיחֲזִי חָגַר מִתְּנִיךְ וְקַח מִשְׁעָנָתִי בְיָדְךָ וְלֶךְ כִּי־תִמָּצֵא אִישׁ לֹא תִכְרַכְנוּ וְכִי־יִכְרַכְךָ אִישׁ לֹא תַעֲנֶנּוּ וְשָׁמַתְּ מִשְׁעָנָתִי עַל־פְּנֵי הַנָּעַר:

Then he said to Gehazi: 'Gird up thy loins, and take my staff in thy hand, and go thy way; if thou meet any man, salute him not; and if any salute thee, answer him not; and lay my staff upon the face of the child

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

147 אם בחקותי תלכו

"אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו". שמירת החוקים מובילה ל"הליכה".

Leviticus 26:3 ויקרא כ"ו:ג

אִם־בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ וְאֶת־מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם:

If ye walk in My statutes, and keep My commandments, and do them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ויקרא כו, ג.

148 ועתה יגדל נא

"ועתה יגדל נא כוח אדניי". מובא המאמר העוסק בפסוק זה.

Numbers 14:17 במדבר י"ד:י"ז

וְעַתָּה יִגְדַּל־נָא כֹחַ אֲדֹנָי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לְאָמַר:

And now, I pray Thee, let the power of the L-rd be great, according as Thou hast spoken, saying

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

149 מטה עוזך ישלח ה' מציון

"מטה עוזך ישלח הוי' מציון". "מטה" מתפרש כהמשכת כוח.

Psalms 110:2 תהילים ק"י:ב

מִטֵּה־עֹזְךָ יִשְׁלַח ה' מִצִּיּוֹן רֹדֶה בְּקֶרֶב אֹיְבָיֶיךָ:

The rod of Thy strength the L-RD will send out of Zion: 'Rule thou in the midst of thine enemies

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
תהלים קי, ב.

150 חותמך ופתילך ומטך

"חותמך ופתילך ומטך אשר בידך". מובא המדרש על פסוק זה בעניין ה"מטה".

Genesis 38:18 בראשית ל"ח:י"ח

וַיֹּאמֶר מֶה הָעֲרֵבוֹן אֲשֶׁר אֶתְּנֶיךָ וְתֹאמַר הִתְמַךְ וּפְתִילְךָ וּמִטְּךָ אֲשֶׁר בְּיָדְךָ וַיִּתְּנָהּ וַיָּבֵא אֵלֶיהָ וַתַּהַר לוֹ:

And he said: 'What pledge shall I give thee?' And she said: 'Thy signet and thy cord, and thy staff that is in thy hand.' And he gave them to her, and came in unto her, and she conceived by him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

151 חותמך ופתילך ומטך

המדרש מפרש את התחייבותו של יהודה: "חותמך" — המלכות, "פתילך" — הסנהדרין, ו"מטך" — המלך המשיח; והוא מצטט את הפסוק "מטה עוזך ישלח הוי' מציון". כאן מפנה הטקסט לעניין ה"מטה".

Bereshit Rabbah 85:9 בראשית רבה פ"ה:ט'

ויאמר מה הערבון אשר אתן וגו' - אמר רבי חוניא: נצנצה בה רוח"ק, חותמך זו מלכות, היך מה דאת אמר: (שיר ח): שימני כחותם על לבך. (ירמיה כב) כי אם יהיה יכניהו בן יהויקים מלך יהודה חותם על יד ימיני ופתילך, זו סנהדרין, שהן מצויינין בפתיל, היך מה דאת אמר (שמות לט): פתיל תכלת. ומטך, זה מלך המשיח, היך מה דאת אמר: (ישעיה יא): ויצא חוטר מגוע ישי. (תהלים קי) מטה עוזך ישלח ה' מציון ויתן לה וגו'. ותהר לו, גבורים כיוצא בו, וצדיקים כיוצא בו. וישלח יהודה וגו' יהודה ...

He said: What is the collateral that I should give you? She said: Your signet, and your belt, and your staff that is in your hand. He gave them to her and consorted with her, and she conceived by him" (Genesis 38:18). "What is the collateral that I should give..." - Rabbi Huneisa said: The divine spirit flashed in her. "Your signet [hotamekha]" - this is kingship, just as it says: "Set me as a seal [khaḥotam] upon your heart" (Song of Songs 8:6); 8:6:2; Nezer HaKodesh, based on ... Zohar). "for

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

152 ברבות וישב פרשה פ"ה . . וס"פ קרח

ההערה אומרת שקטעי המדרש האלה על ה"מטה" הועתקו באור התורה בשלושה מקומות.

הערת קה"ת

נעתק באוה"ת פי חוקת ע' תתכ. פי מטות ע' אישיד. נ"ך ע' תקיז.

153 ע"פ והנה פרח מטה אהרן

ההערה מציינת שהביאור על "והנה פרח מטה אהרן" נמצא בפרשת קרח בלקוטי תורה.

הערת קה"ת

לעיל פי קרח דף נה, ג.

154 והנה פרח מטה אהרן

"והנה פרח מטה אהרן". מובא המאמר העוסק בפסוק זה בפרשת קורח.

Numbers 17:23 במדבר י"ז:כ"ג

וַיְהִי מִמָּחָרֵת וַיָּבֵא מֹשֶׁה אֶל־אַהֲלֵ הָעֵדוּת וַהֲנֶה פֶּרֶחַ מִטֵּה־אֶהֱרֹן לְבֵית לֵוִי וַיֵּצֵא פֶּרֶחַ וַיֵּצֵץ צִיץ וַיִּגְמַל שְׁקָדִים:

And it came to pass on the morrow, that Moses went into the tent of the testimony; and, behold, the rod of Aaron for the house of Levi was budded, and put forth buds, and bloomed blossoms, and bore ripe almonds

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

155 במא"א אות מ"ם סס"ד

ההערה מביאה את לשון מאורי אור כפי שהובאה שם באור התורה: "פירוש מטה הוא יסוד דאבא, וגם מטטורן".

הערת קה"ת

"פי' מטה יסוד אבא וגם מט"ט" — אוה"ת חקת ע' תתכ.

רבי שמואל בר נחמני בשם רבי יונתן: הצדיקים עתידים להחיות את המתים, כפי שנאמר: "עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים, ואיש משענתו בידו מרוב ימים"; ועל אלישע נאמר: "ושמת משענתי על פני הנער". הטקסט קושר בין המשענת לתחיית המתים.

Pesachim 68a:14 פסחים ס"ח א:י"ד

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: עתידים צדיקים שיחיו מתים, שנאמר: "עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים ואיש משענתו בידו מרוב ימים", וכתיב: "ושמת משענתי על פני הנער".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

157 ואיש משענתו בידו

"עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים, ואיש משענתו בידו מרוב ימים". הגמרא מפרשת את הפסוק כעוסק בתחיית המתים.

Zechariah 8:4 זכריה ח':ד'

כה אָמַר ה' צְבָאוֹת עַד יֵשְׁבוּ זָקִינִים וְזָקִנֹת בְּרַחֲבוֹת יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ מִשְׁעֲנָתוֹ בְּיָדוֹ מֵרֵב יָמִים:

Thus saith the L-RD of hosts: There shall yet old men and old women sit in the broad places of Jerusalem, every man with his staff in his hand for very age

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

158 ואיש משענתו בידו

בפרשת תולדות אומר הוזהר שהצדיקים באותו זמן יבראו עולמות ויחיו את המתים, ומביא פסוק זה. הטקסט מפנה כאן לפירוש הרמ"ז.

Zohar, Toldot 5:39-41 ספר הוזהר, תולדות ה':ל"ט-מ"א

159 והיה ביום ההוא יצאו מים חיים

"והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים". אלה הם המים החיים שלעתיד לבוא.

Zechariah 14:8 זכריה י"ד:ח'

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יֵצְאוּ מִיַּם־חַיִּים מִירוּשָׁלַם חֲצִיָם אֶל־הַיָּם הַקָּדְמוֹנִי וְחֲצִיָם אֶל־הַיָּם הָאַחֲרֹן בְּקִיץ וּבְחֹרֶף יִהְיֶה:

And it shall come to pass in that day, That living waters shall go out from Jerusalem: Half of them toward the eastern sea, And half of them toward the western sea; In summer and in winter shall it be

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

160 ויקחו אליך פרה

"ויקחו אליך פרה אדומה תמימה". המאמר על פסוק זה מובא בהפניה ל"מים חיים".

Numbers 19:2 במדבר י"ט:ב

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אלי בני ישראל ויקחו אליך פרה אדמה תמימה אשר איננה מום אשר לא עלה עליה על:

This is the statute of the law which the L-RD hath commanded, saying: Speak unto the children of Israel, that they bring thee a red heifer, faultless, wherein is no blemish, and upon which never came yoke

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו והערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); Sefer Etz Chaim (Public Domain); Torat Emet Sefer HaBahir (Public Domain); Pardes Rimmonim (Public Domain); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Midrash Rabbah -- TE (Public Domain); Vilna Edition (Public Domain); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור.
/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). למה ללמוד, וברכות הרבי: /likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha

מיום חגיגי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך /likuteitorah.com/he/likutei-torah/chukas/9

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק